

**Πανεπιστήμιο Μακεδονίας**

**ΠΜΣ στις Διεθνείς Σπουδές**



**Η θέση της Ελλάδας στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα και οι Ξένες Άμεσες Επενδύσεις στη χώρα πριν και κατά τη διάρκεια της κρίσης**

**Διπλωματική Εργασία**

**Καθηγητής:** Δρ. Μπιτζένης Αριστείδης

**Όνομα Φοιτητή:** Λιόντος Απόστολος

## Πίνακας Περιεχομένων

Περιεχόμενα.....	2
Ευρετήριο Πινάκων.....	5
<b>1<sup>ο</sup> κεφάλαιο: Γενική ανασκόπηση και στόχοι της εργασίας.....</b>	<b>7</b>
1.1 Το αντικείμενο της διπλωματικής εργασίας.....	7
1.2 Ερωτήματα της έρευνας.....	8
1.3 Στόχοι της διπλωματικής εργασίας.....	9
1.4 Μεθοδολογία της έρευνας.....	10
1.5 Συμπεράσματα της διπλωματικής διατριβής και η συνεισφορά της στην επιστήμη.....	11
1.6 Δομή της διπλωματικής διατριβής.....	12
<b>2<sup>ο</sup> κεφάλαιο: Οι δείκτες παγκοσμιοποίησης, επιχειρηματικότητας και ανταγωνιστικότητας .....</b>	<b>14</b>
2.1 Δείκτες παγκοσμιοποίησης (KOF και A.T. Kearney).....	14
2.1.1 Η αξιολόγηση των συγκεκριμένων δεικτών.....	17
2.2 Αναφορά στην έκθεση «Doing Business» της Παγκόσμιας Τράπεζας και παρουσίαση των δεικτών επιχειρηματικότητας (starting a business και paying taxes).....	18
2.2.1 Κριτικές στην έκθεση «Doing Business».....	20
2.3 Δείκτες ανταγωνιστικότητας (GCI και WCY).....	21
2.3.1 Κριτική στους δείκτες ανταγωνιστικότητας.....	24
<b>3<sup>ο</sup> κεφάλαιο: Οι Ξένες Άμεσες Επενδύσεις (ΞΑΕ).....</b>	<b>26</b>
3.1 Βασικά χαρακτηριστικά των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων.....	26
3.2 Τα κίνητρα των ΞΑΕ.....	29
3.3 Τα αντικίνητρα και τα εμπόδια.....	30

3.4 Οι επιπτώσεις τους.....	32
3.4.1 Οι επιπτώσεις των ΞΑΕ στη χώρα υποδοχής.....	32
3.4.2 Οι επιπτώσεις των ΞΑΕ στη χώρα προέλευσης.....	32
3.4.3 Οι επιπτώσεις των ΞΑΕ στην ίδια την πολυεθνική εταιρεία.....	33
3.4.4 Οι επιπτώσεις των ΞΑΕ στη Διαδικασία Μετάβασης.....	34
<b>4<sup>ο</sup> κεφάλαιο: Η παγκοσμιοποίηση και οι Ξένες Άμεσες Επενδύσεις.....</b>	<b>36</b>
4.1 Το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης.....	36
4.2 Οι πτυχές της παγκοσμιοποίησης.....	38
4.3 Η «μάχη» μεταξύ των υποστηρικτών και των επικριτών της παγκοσμιοποίησης.....	39
4.4 Η σχέση της παγκοσμιοποίησης με τις Ξένες Άμεσες Επενδύσεις....	40
<b>5<sup>ο</sup> κεφάλαιο: Η κατάταξη της Ελλάδας στους αντίστοιχους δείκτες από το 2008 έως το 2017.....</b>	<b>43</b>
5.1 Η θέση της Ελλάδας σύμφωνα με τον δείκτη παγκοσμιοποίησης του ΚΟΦ.....	43
5.1.1 Συγκριτική μελέτη με την Κύπρο.....	46
5.2 Η θέση της Ελλάδας στους δείκτες επιχειρηματικότητας (starting a business και paying taxes) σύμφωνα με την έκθεση «Doing Business».....	46
5.2.1 Συγκριτική μελέτη με την Κύπρο.....	50
5.3 Η θέση της Ελλάδας στους δείκτες ανταγωνιστικότητας (GCI και WCY).....	51
5.3.1 Συγκριτική μελέτη με την Κύπρο στον δείκτη GCI.....	56
5.3.2 Συγκριτική μελέτη με την Βουλγαρία στον δείκτη WCY.....	57

<b>6<sup>ο</sup> κεφάλαιο: Οι Ξένες Άμεσες Επενδύσεις στην Ελλάδα από το 2008 έως το 2016.....</b>	<b>58</b>
6.1 Το σύνολο των εισροών των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων στη χώρα..	58
6.2 Το σύνολο των εκροών των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων από τη χώρα.....	60
6.3 Το συνολικό απόθεμα εισερχομένων και εξερχομένων Ξένων Άμεσων Επενδύσεων στη χώρα.....	61
6.4 Συγκριτική μελέτη με την Κύπρο.....	63
<b>7<sup>ο</sup> κεφάλαιο: Γενικά συμπεράσματα της διπλωματικής εργασίας.....</b>	<b>65</b>
7.1 Συμπεράσματα σχετικά με τους δείκτες παγκοσμιοποίησης, επιχειρηματικότητας και ανταγωνιστικότητας.....	66
7.2 Συμπεράσματα σχετικά με τις Ξένες Άμεσες Επενδύσεις.....	67
7.3 Συμπεράσματα σχετικά με το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης.....	68
7.4 Συμπεράσματα σχετικά με την κατάταξη της Ελλάδας στους δείκτες παγκοσμιοποίησης, επιχειρηματικότητας και ανταγωνιστικότητας.....	69
7.5 Συμπεράσματα σχετικά με το εύρος των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων στη χώρα από το 2008 έως το 2016.....	70
<b>Βιβλιογραφική ανασκόπηση.....</b>	<b>72</b>
<b>Ξένη Βιβλιογραφία.....</b>	<b>72</b>
<b>Ελληνική Βιβλιογραφία.....</b>	<b>81</b>

## Ευρετήριο Πινάκων

Πίνακας 1: 2017 KOF Δείκτης Παγκοσμιοποίησης.....	15
Πίνακας 2: Δείκτες και αντικείμενο μέτρησης του Doing Business.....	19
Πίνακας 3: Το πλαίσιο του Δείκτη Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας.....	23
Πίνακας 4: Η συνολική παγκοσμιοποίηση της Ελλάδας από το 2008 έως και το 2017.....	43
Πίνακας 5: Η οικονομική πτυχή της παγκοσμιοποίησης για την Ελλάδα.....	44
Πίνακας 6: Η κοινωνική πτυχή της παγκοσμιοποίησης για την Ελλάδα.....	44
Πίνακας 7: Η πολιτική πτυχή της παγκοσμιοποίησης για την Ελλάδα.....	44-45
Πίνακας 8: Συνολική κατάταξη της Ελλάδας στο Doing Business από το 2008 έως και το 2017.....	47
Πίνακας 9: Κατάταξη της Ελλάδας στον δείκτη starting a business από το 2008 έως και το 2017.....	47
Πίνακας 10: Κατάταξη της Ελλάδας στον δείκτη paying taxes από το 2008 έως και το 2017.....	47-48
Πίνακας 11: Η κατάταξη της Ελλάδας στον Δείκτη Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας.....	51-52
Πίνακας 12: Οι 12 πυλώνες ανταγωνιστικότητας για την Ελλάδα από το 2008 έως και το 2017.....	52-53
Πίνακας 13: Η κατάταξη της Ελλάδας στην παγκόσμια ανταγωνιστικότητα σύμφωνα με την Επετηρίδα Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας.....	54-55
Πίνακας 14: Συνολικές εισροές ΞΑΕ στην Ελλάδα από το 2008 έως και το 2016.....	58

<b>Διάγραμμα 1: Οι εισροές ΞΑΕ στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2006-2016 σε δισεκατομμύρια ευρώ.....</b>	<b>60</b>
<b>Πίνακας 15: Συνολικές εκροές ΞΑΕ από την Ελλάδα από το 2008 έως και το 2016.....</b>	<b>60</b>
<b>Πίνακας 16: Συνολικό απόθεμα εισερχόμενων ΞΑΕ στην Ελλάδα από το 2008 έως και το 2016.....</b>	<b>61-62</b>
<b>Πίνακας 17: Συνολικό απόθεμα εξερχόμενων ΞΑΕ στην Ελλάδα από το 2008 έως και το 2016.....</b>	<b>62</b>
<b>Πίνακας 18: Τα συνολικά κεφάλαια Ξένων Άμεσων Επενδύσεων στην Ελλάδα από τη Κύπρο και τη Γερμανία από το 2008 έως το 2016.....</b>	<b>64</b>

# 1<sup>ο</sup> κεφάλαιο: Γενική ανασκόπηση και στόχοι της εργασίας

## 1.1 Το αντικείμενο της διπλωματικής εργασίας

Η οικονομική κρίση η οποία ξεκίνησε το 2009 από τις ΗΠΑ ήταν το σημαντικότερο γεγονός της πρώτης δεκαετίας του 21<sup>ου</sup> αιώνα καθώς μετέτρεψε τα δεδομένα στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα και δημιούργησε μια νέα τάξη πραγμάτων όχι μόνο στη διεθνή οικονομία αλλά και στο εσωτερικό οικονομικό σύστημα των κυρίαρχων κρατών της υφηγίου. Τα περισσότερα κράτη του κόσμου «χτυπήθηκαν» άμεσα από τη σύγχρονη οικονομική κρίση γεγονός που επιβεβαιώνει τον κανόνα του αλληλένδετου χαρακτήρα του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος. Ο μεγαλύτερος φορέας υπερεθνικής ολοκλήρωσης στον κόσμο, η Ευρωπαϊκή Ένωση, έφτασε στα πρόθυρα της κατάρρευσης καθώς πολλά από τα κράτη-μέλη της βρέθηκαν ένα βήμα πριν τη χρεωκοπία. Οι άλλοτε κραταιές οικονομίες της Ευρώπης και μεγάλα κράτη, όπως η Ιταλία και η Ισπανία, αντιμετώπισαν τεράστια οικονομικά προβλήματα χωρίς ωστόσο να φτάσουν στο έσχατο αποτέλεσμα της χρεωκοπίας. Εκτός όμως από αυτές τις οικονομικές υπερδυνάμεις αντίστοιχα προβλήματα αντιμετώπισαν και άλλες μικρότερες οικονομίες, όπως η Πορτογαλία, η Ιρλανδία, η Κύπρος και η Ελλάδα. Η τελευταία, όπως είναι γνωστό, βίωσε και συνεχίζει να βιώνει τα χειρότερα αποτελέσματα της κρίσης ενώ οι υπόλοιπες χώρες άρχισαν τα ανακάμπτουν.

Το ελληνικό κράτος «βυθίστηκε» σε μεγάλη οικονομική ύφεση και λίγο πριν τη χρεωκοπία εντάχθηκε στο πρόγραμμα οικονομικής διάσωσης ζητώντας τη βοήθεια της ΕΕ. Η υπογραφή του πρώτου Μνημονίου δανειακής σύμβασης, τον Μάιο του 2010, είναι γεγονός και η Ελλάδα ξεκινά να βιώνει την πιο κρίσιμη περίοδο της σύγχρονης ιστορίας της. Σήμερα, 8 χρόνια μετά την υπογραφή του πρώτου Μνημονίου, η Ελλάδα έχει υπογράψει άλλα 2 Μνημόνια δανειακής σύμβασης και εξακολουθεί να μαστίζεται από τη κρίση και τα μέτρα λιτότητας τα οποία έχουν συμφωνηθεί παρά τη λήξη του προγράμματος τον Αύγουστο του 2018.

Μέσα σε αυτή την εξαιρετικά δύσκολη και δυσοίωνα πραγματικότητα της Ελλάδας, έχουν επέλθει σημαντικές αλλαγές σε κρίσιμους τομείς της ελληνικής οικονομίας οι οποίοι αποτελούσαν και εξακολουθούν να αποτελούν βασικοί πυλώνες οικονομικής ανάκαμψης και ανάπτυξης ενός κράτους. Η επιχειρηματικότητα, η ανταγωνιστικότητα, τα επενδυτικά κεφάλαια και συγκεκριμένα η προσέλκυση Ξένων

Άμεσων Επενδύσεων βρίσκονται σταθερά στην πρώτη γραμμή οικονομικού σχεδιασμού και βελτίωσης της οικονομίας μιας χώρας.

Με βάση, λοιπόν, τα παραπάνω στοιχεία το αντικείμενο της διπλωματικής εργασίας επικεντρώνεται στην παρουσίαση, την ανάλυση και τη μελέτη των σημαντικότερων πυλώνων της οικονομίας της Ελλάδας. Συγκεκριμένα, θα εξεταστούν αναλυτικά οι τομείς αυτοί της ελληνικής οικονομίας όχι μόνο στην παρούσα κατάστασή τους αλλά και στην κατάσταση που βρισκόταν πριν την κρίση προσφέροντας έτσι μια συνολική θεώρηση των αλλαγών που προέκυψαν στην Ελλάδα εξαιτίας της οικονομικής κρίσης και της αβεβαιότητας που προκάλεσαν τα Μνημόνια στους ξένους επενδυτές και τις πολυεθνικές εταιρείες που βρίσκονταν ή σκόπευαν να επενδύσουν στον ελληνικό χώρο. Η εργασία μελετά δυο από τους σημαντικότερους δείκτες παγκοσμιοποίησης (KOF και A.T. Kearney), επιχειρηματικότητας (starting a business και paying taxes) της έκθεσης Doing Business και ανταγωνιστικότητας (GCI και WCY). Επιπλέον, εξετάζεται η θεωρία του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης καθώς και των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων (ΞΑΕ). Τέλος, η ανάλυση θα παρουσιάσει τη σημαντική αλληλένδετη σχέση μεταξύ της παγκοσμιοποίησης και των πολυεθνικών εταιρειών και την κατάταξη της Ελλάδας στους δείκτες παγκοσμιοποίησης, επιχειρηματικότητας και ανταγωνιστικότητας καθώς και τα αποτελέσματα των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων (ΞΑΕ) στην Ελλάδα από το 2008 έως και το 2016.

## **1.2 Ερωτήματα της έρευνας**

Η ερευνητική ανασκόπηση από την οποία αποτελείται η διπλωματική εργασία στηρίζεται σε μια σειρά ερωτημάτων τα οποία μελετήθηκαν κάτω από τις σχετικές οικονομικές και πολιτικές συνθήκες της Ελλάδας στο διάστημα που απασχολεί την εργασία. Τα ερωτήματα αυτά είναι τα εξής:

- 1) Τι είναι οι δείκτες παγκοσμιοποίησης, επιχειρηματικότητας και ανταγωνιστικότητας και ποιο είναι το αντικείμενο μελέτης τους;**
- 2) Για ποιόν λόγο οι δείκτες αυτοί είναι ιδιαίτερα σημαντικοί για την ανάλυση των οικονομικών μεγεθών μιας χώρας και πως συμβάλλουν στον προσδιορισμό της δημοσιονομικής της κατάστασης;**
- 3) Τι είναι το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης, ποιες οι πτυχές του και πως αξιολογείται;**



- 4) Ποια είναι η σχέση της παγκοσμιοποίησης με τις οικονομικές συνθήκες που επικρατούν σε μια χώρα και με τις Ξένες Άμεσες Επενδύσεις (ΞΑΕ);
- 5) Τι είναι οι Ξένες Άμεσες Επενδύσεις, ποια στοιχεία επιτρέπουν τη δημιουργία μιας τέτοιας επένδυσης και ποια η συμβολή τους στην οικονομία μιας χώρας;
- 6) Ποια είναι η θέση της Ελλάδας στους δείκτες παγκοσμιοποίησης, επιχειρηματικότητας και ανταγωνιστικότητας;
- 7) Τι αποδεικνύεται από την σύγκριση της κατάταξης της Ελλάδας στους δείκτες αυτούς από το 2008 έως το 2017;
- 8) Ποια είναι τα συνολικά κεφάλαια που επενδύθηκαν στη χώρα με σκοπό τη δημιουργία Ξένης Άμεσης Επένδυσης;
- 9) Ποιο είναι το εύρος των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων στην Ελλάδα πριν αλλά και κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης;
- 10) Πόσο σημαντικές είναι οι Ξένες Άμεσες Επενδύσεις για την Ελλάδα;

Η απάντηση στα πολύ σημαντικά αυτά ερωτήματα δίνεται κατά τη διάρκεια της ερευνητικής ανασκόπησης στην οποία παρουσιάζονται με λεπτομέρεια όλες οι απαραίτητες πληροφορίες με σκοπό την αποσαφήνιση των δύσκολων εννοιών και την κατανόηση των ερωτημάτων.

### 1.3 Στόχοι της διπλωματικής εργασίας

Η παρούσα διπλωματική εργασία παρουσιάζει τα πιο κομβικά σημεία της οικονομικής θεωρίας τα οποία ενεργοποιούν, αναπτύσσουν και προωθούν τα δημοσιονομικά δεδομένα ενός κράτους. Η ικανοποίηση και η ορθή αξιοποίηση τους βασίζεται στην πραγμάτωση μιας αυστηρής κυβερνητικής οικονομικής πολιτικής με σκοπό φυσικά τη βελτίωση της οικονομικής κατάστασης μιας χώρας.

Με βάση, επομένως, τις διαπιστώσεις και τα αποτελέσματα της ερευνητικής ανασκόπησης η συγκεκριμένη εργασία εκπονείται για να προασπίσει και να ικανοποιήσει μια σειρά από στόχους. Αρχικά, ο πιο σημαντικός στόχος της εργασίας είναι να αναδείξει τις παθογένειες της ελληνικής οικονομίας και εκείνα τα αρνητικά σημεία τα οποία την περιόριζαν στο παρελθόν και συνεχίζουν να την περιορίζουν μέχρι σήμερα και ειδικότερα μετά τις καταστροφικές συνέπειες της οικονομικής κρίσης που είχαν αντίκτυπο όχι μόνο στην οικονομία αλλά και στην κοινωνία. Η παρουσίαση αυτών των αρνητικών στοιχείων στοχεύει στην ενεργοποίηση των

αρμόδιων φορέων και στην ανάληψη συγκροτημένων πρωτοβουλιών που θα οδηγήσουν σε μια πρακτική εφαρμογή των οικονομικών κανόνων με απώτερο σκοπό την γενικότερη αναδιάρθρωση και βελτίωση της ελληνικής οικονομίας. Επιπρόσθετα, η ανάδειξη των σημαντικότερων δεικτών παγκοσμιοποίησης, επιχειρηματικότητας και ανταγωνιστικότητας αποσκοπεί στη βελτίωση του επιχειρηματικού κλίματος στη χώρα και στην παρουσίαση των αλλαγών που προκρίνει η ελληνική πολιτεία για να αντιστρέψει το κλίμα δυσπιστίας που έχει δημιουργηθεί στην Ελλάδα εξαιτίας της οικονομικής κρίσης που έχει καταρρακώσει τον επιχειρηματικό τομέα.

Εκτός των παραπάνω στόχων η διπλωματική εργασία επιχειρεί να παρουσιάσει τα βασικότερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων, την θεωρία που τις περιβάλλει καθώς και τη σημασία τους για την οικονομία μιας χώρας με σκοπό φυσικά την άμεση ανόρθωση των οικονομικών μεγεθών της. Ειδικότερα, η εργασία θα προσπαθήσει να πληροφορήσει και να ευαισθητοποιήσει την μαθητική και φοιτητική κοινότητα σχετικά με τα πλεονεκτήματα των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων σε μια χώρα όπως η Ελλάδα η οποία πάσχει από ξένα κεφάλαια που μπορούν να εκτοξεύσουν την οικονομία της και να μειώσουν τα προβλήματα που την κρατούν πίσω. Με αυτόν τον τρόπο θα ενεργοποιηθούν οι νέοι πολίτες της χώρας έτσι ώστε να αναλάβουν και να προσπαθήσουν να ισχυροποιήσουν τις βέλτιστες προοπτικές που θα οδηγήσουν την εθνική οικονομία σε άνοδο.

Ωστόσο, η προσέλκυση ξένων κεφαλαίων με σκοπό την δημιουργία Ξένων Άμεσων Επενδύσεων αλλά και η γενικότερη βελτίωση του επιχειρηματικού κλίματος στη χώρα δεν μπορεί να γίνει μεμονωμένα παρά μόνο με τη συγκρότηση οργανωμένων κυβερνητικών και πολιτειακών πράξεων καθώς και με τη συνεργασία μεταξύ των πολιτών και του κράτους.

#### **1.4 Μεθοδολογία της έρευνας**

Στο πλαίσιο της παρουσίασης των πτυχών και των κεντρικών χαρακτηριστικών στοιχείων της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας κρίνεται απαραίτητο να αναφερθεί η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για την εκπόνηση της. Η εργασία, λοιπόν, δεν βασίζεται στην τυπική μέθοδο της δειγματοληψίας αλλά αντίθετα ακολουθεί την μέθοδο του «desk research». Αυτό σημαίνει πως η ερευνητική ανασκόπηση στηρίχτηκε στην αναζήτηση, επεξεργασία, μελέτη και

παρουσίαση σχετικών με το θέμα των δεικτών, της παγκοσμιοποίησης και των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων πηγών καθώς και στην παρουσίαση και ανάλυση πινάκων και διαγραμμάτων. Οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν αποτελούνται από βιβλία οικονομικών αναλυτών και επιστημόνων καθώς και από διαδικτυακές ιστοσελίδες παγκόσμιων και ελληνικών οικονομικών φορέων. Η ενσωμάτωση τους στην διπλωματική εργασία έγινε με κριτική και αξιολογική σκέψη με σκοπό την ανάδειξη όλων των απαραίτητων λεπτομερειών για το θέμα της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα. Τα χωρία των πηγών που χρησιμοποιήθηκαν αναλύονται σε όλη την έκταση της εργασίας έτσι ώστε να ενεργοποιήσουν τη σκέψη του αναγνώστη και να τονώσουν την διάθεση του να συγκρίνει τις πηγές μεταξύ τους και να δημιουργήσει τα δικά του συμπεράσματα.

Επιπλέον, για την κατανόηση των δύσκολων και περίπλοκων εννοιών και αριθμητικών στοιχείων κατασκευάστηκαν πίνακες και ενσωματώθηκαν διαγράμματα τα οποία προσδιορίζουν με ακρίβεια όλα τα απαραίτητα αριθμητικά αποτελέσματα των μετρήσεων που έγιναν για τους σκοπούς της εργασίας. Οι πίνακες που κατασκευάστηκαν αφορούν την κατάταξη της Ελλάδας στους δείκτες παγκοσμιοποίησης, επιχειρηματικότητας και ανταγωνιστικότητας καθώς και την παρουσίαση των συνολικών κεφαλαίων που σχετίζονται με τις Ξένες Άμεσες Επενδύσεις στη χώρα. Τέλος, την παρουσίαση του κάθε πίνακα ακολουθεί μια εκτενής ανάλυση των στοιχείων που αναγράφει με στόχο την πλήρη αποσαφήνιση των μετρήσεων από τον ίδιο τον αναγνώστη.

### **1.5 Συμπεράσματα της διπλωματικής διατριβής και η συνεισφορά της στην επιστήμη**

Τα γενικότερα συμπεράσματα της ερευνητικής ανασκόπησης θα παρουσιαστούν εκτενώς στο τελευταίο κεφάλαιο της διπλωματικής εργασίας. Ωστόσο, σε αυτό το σημείο είναι δυνατό να προσδιοριστούν κάποια από τα σημαντικότερα στοιχεία που συμπεραίνονται από τα διάφορα στάδια της έρευνας. Αρχικά, θα αποδειχθεί πως οι δείκτες παγκοσμιοποίησης, επιχειρηματικότητας και ανταγωνιστικότητας αποτελούν τρία πολύ βασικά στοιχεία της οικονομίας μιας χώρας καθώς μέσα από αυτά καθορίζονται τα αποτελέσματα των κυβερνητικών σχεδιασμών και η οικονομική πολιτική που ακολουθεί ένα κράτος. Επίσης, διαπιστώνονται οι συγκεκριμένοι τομείς της οικονομίας που αντιμετωπίζουν κάποιο

πρόβλημα και προτείνονται λύσεις για την βελτίωση της κατάστασης σε κάθε χώρα μέσω των ετήσιων εκθέσεων των δεικτών στο διαδίκτυο. Ακόμα, θα αποδειχθεί πως η Ελλάδα βρίσκεται σχετικά χαμηλά στην κατάταξη στους συγκεκριμένους δείκτες, ιδιαίτερα μετά την οικονομική κρίση και την υπογραφή των Μνημονίων, γεγονός που επιβάλλει την άμεση ενεργοποίηση των κρατικών μηχανισμών με σκοπό την αντιστροφή της κατάστασης και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας της εθνικής οικονομίας.

Επιπρόσθετα, θα διαπιστωθεί η τεράστια συμβολή των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων στον οικονομικό τομέα της Ελλάδας καθώς και οι προοπτικές που ανοίγονται μέσα από την προσέλκυση ξένων κεφαλαίων στη χώρα. Αναμφίβολα, η Ελλάδα μέσα στα χρόνια της κρίσης έχει χάσει την δυναμική της σχετικά με την εισροή Ξένων Άμεσων Επενδύσεων και πολλά ξένα κεφάλαια έχουν αποσυρθεί από την ελληνική αγορά αναζητώντας νέα πεδία ανάπτυξης επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. Ωστόσο, η ελληνική πολιτεία σε μια προσπάθεια να αντιστρέψει αυτό το κλίμα έχει αρχίσει να προωθεί μια σειρά πλεονεκτημάτων και ελαφρύνσεων προς τους ξένους επενδυτές οι οποίοι αναδεικνύονται σε βασικούς πυλώνες της ελληνικής οικονομικής ανάπτυξης.

Όσον αφορά την συνεισφορά της συγκεκριμένης διπλωματικής διατριβής στην επιστήμη, βρίσκεται ακόμα σε πολύ πρώιμο στάδιο και το μέλλον είναι αυτό που θα δείξει την διαχρονικότητα και την συμβολή της στο επιστημονικό πεδίο. Ωστόσο, η εργασία αυτή αποτελεί μια συγκροτημένη και καλά οργανωμένη ερευνητική ανασκόπηση η οποία στηρίζεται σε αξιόπιστες πηγές και παρουσιάζει με ακρίβεια και λεπτομέρεια τις βασικές πτυχές του θέματος της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα. Επιπλέον, συγκεντρώνει τα βασικότερα στοιχεία των πιο σημαντικών δεικτών, εκθέτει με σαφήνεια το θεωρητικό τους πλαίσιο και παρουσιάζει τα πραγματικά αριθμητικά στοιχεία που αφορούν την Ελλάδα σχετικά με αυτούς τους δείκτες την τελευταία δεκαετία. Τέλος, καταγράφει την θεωρία των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων και επισημαίνει τα σκαμπανεβάσματα των εισροών, των εκροών και των αποθεμάτων των τους στη χώρα.

## **1.6 Δομή της διπλωματικής διατριβής**

Η διπλωματική εργασία αποτελείται συνολικά από επτά κεφαλαία. Το πρώτο κεφάλαιο αναπτύσσει τους γενικούς στόχους της εργασίας καθώς και το αντικείμενο

της. Το δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζει το θεωρητικό πλαίσιο των δεικτών παγκοσμιοποίησης, επιχειρηματικότητας και ανταγωνιστικότητας και τις αξιολογήσεις των δεικτών αυτών με βάση τις πληροφορίες που αντλήθηκαν από αξιόπιστες πηγές. Το τρίτο παρουσιάζει την θεωρία των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων καθώς και τα συγκεκριμένα κίνητρα και αντικίνητρα που οδηγούν στη δημιουργία μιας επένδυσης τέτοιου είδους. Ακόμα, καταγράφονται οι επιπτώσεις των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων στη χώρα προέλευσης, στη χώρα υποδοχής, στην ίδια την πολυεθνική εταιρεία αλλά και στη διαδικασία μετάβασης.

Τα επόμενα δυο κεφάλαια αποτελούν το πρακτικό κομμάτι της εργασίας. Συγκεκριμένα, το πέμπτο κεφάλαιο ασχολείται με την κατάταξη της Ελλάδας από το 2008 έως το 2017 στους δείκτες παγκοσμιοποίησης (KOF και A.T. Kearney) και στις τρεις πτυχές της (οικονομική, κοινωνική και πολιτική), σε δυο δείκτες επιχειρηματικότητας (starting a business και paying taxes) σύμφωνα με την έκθεση Doing Business και στους δείκτες ανταγωνιστικότητας (GCI και WCY). Κάθε υποενότητα συμπληρώνεται από μια συγκριτική μελέτη της Ελλάδας με μια γειτονική της χώρα σχετικά με τους δείκτες αυτούς. Το έκτο κεφάλαιο ασχολείται με τις εισροές, τις εκροές και τα αποθέματα των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων στη χώρα από το 2008 έως το 2016 και παρουσιάζει τα σχετικά ποσοστά και αριθμητικά στοιχεία. Και αυτό το κεφάλαιο συνοδεύεται από μια συγκριτική μελέτη της Ελλάδας με μια άλλη χώρα.

Το τελευταίο κεφάλαιο αποτελείται από την οργανωμένη και συγκροτημένη παρουσίαση των συμπερασμάτων που αντλήθηκαν από την ερευνητική ανασκόπηση. Η εργασία ολοκληρώνεται με την βιβλιογραφική ανασκόπηση στην οποία παρουσιάζονται οι διάφορες πηγές που χρησιμοποιήθηκαν.

## **2<sup>ο</sup> κεφάλαιο: Οι δείκτες παγκοσμιοποίησης, επιχειρηματικότητας και ανταγωνιστικότητας**

Η παρουσίαση και ανάλυση των αποτελεσμάτων στους τομείς που προαναφέρθηκαν για την περίπτωση της Ελλάδας καθώς και η διαχρονική εξέλιξη της ελληνικής οικονομίας κατά τη διάρκεια της κρίσης, είναι πολύ δύσκολο να πραγματοποιηθούν χωρίς τον καθορισμό των σημαντικότερων ορισμών και εννοιών που περικλείουν αυτά τα αποτελέσματα. Με βάση λοιπόν αυτή τη παρατήρηση και για τη καλύτερη κατανόηση του αντικειμένου της παρούσας διπλωματικής εργασίας κρίνεται απαραίτητη η διαμόρφωση ενός γενικού θεωρητικού πλαισίου το οποίο θα αποσαφηνίσει τις βασικότερες έννοιες με τις οποίες είναι δομημένη η συγκεκριμένη έρευνα.

### **2.1 Δείκτες παγκοσμιοποίησης (KOF και A.T. Kearney)**

Η ενασχόληση με τον καθορισμό των εννοιών ξεκινά με τη παρουσίαση των δεικτών παγκοσμιοποίησης, Οι συγκεκριμένοι δείκτες *«αποτελούν ένα κατάλογο χωρών ταξινομημένο σύμφωνα με την παγκοσμιοποίηση, την παγκόσμια συνδεσιμότητα, ολοκλήρωσης και αλληλεξάρτησης των οικονομικών, κοινωνικών, τεχνολογικών, πολιτιστικών, πολιτικών και οικολογικών σφαιρών»* (Βικιπαίδεια, 2017). Σύμφωνα με τον ορισμό, αυτοί οι δείκτες παρουσιάζουν τη κατάταξη των χωρών με βάση παγκόσμιες μετρήσεις όσον αφορά το πόσο «παγκοσμιοποιημένη» είναι μια χώρα και σε ποιους τομείς παγκοσμιοποίησης έχει μεγαλύτερο ποσοστό και υπερτερεί σε σχέση με άλλες χώρες.

Ο γνωστότερος Δείκτης Παγκοσμιοποίησης είναι αυτός του KOF. Ο συγκεκριμένος δείκτης μετράει τις τρεις βασικές διαστάσεις της παγκοσμιοποίησης: την οικονομική, κοινωνική και πολιτική (KOF 2017). Κάθε μια από αυτές τις διαστάσεις εκφράζουν συγκεκριμένα αποτελέσματα για το επίπεδο παγκοσμιοποίησης της κάθε χώρας στην οποία γίνονται οι μετρήσεις. Αναλυτικότερα, με βάση την οικονομική διάσταση της παγκοσμιοποίησης ο KOF ερευνά *«τους όγκους εμπορίου και τις ροές επενδύσεων που δέχεται μία χώρα αλλά και αναμειγνύεται μία χώρα δηλαδή εξετάζει και τις εισροές αλλά και εκροές επενδύσεων και τις εισαγωγές και εξαγωγές εμπορίου. Επομένως αναλύει και τους εμπορικούς περιορισμούς που υπάρχουν σε κάθε χώρα αλλά και τους περιορισμούς στις κινήσεις*

κεφαλαίου που ενδεχομένως να υπάρχουν. Επιπλέον δείχνει και αντανακλά, και την αντίληψη που υπάρχει για τα χρηματιστήρια» (Μπιτζένης, 2014, σελ. 261). Όσον αφορά την κοινωνική διάσταση της παγκοσμιοποίησης ο ΚΟΦ παρουσιάζει «το μέγεθος των ιδεών και της πληροφόρησης που ανταλλάσσονται σε κοινωνικό επίπεδο μεταξύ δύο ή παραπάνω χωρών και πιο συγκεκριμένα μετρά το εύρος διάχυσης των ιδεών, της πληροφόρησης, των εικόνων και των ανθρώπων» (Μπιτζένης, 2014, σελ. 261-262). Τέλος, η πολιτική διάσταση του ΚΟΦ εκφράζει «το βαθμό πολιτικής συνεργασίας μεταξύ δύο ή παραπάνω χωρών, καθώς και την διάχυση των κυβερνητικών πολιτικών» (Μπιτζένης, 2014, σελ. 262).

Όλες οι μετρήσεις των τριών διαστάσεων της παγκοσμιοποίησης αλλά και τα αποτελέσματα τους βασίζονται σε επιμέρους μεταβλητές, οι οποίες είναι 23, και προσαρμόζονται στην εσωτερική αλλά και εξωτερική πραγματικότητα της εκάστοτε χώρας που ερευνάται. Άρα λοιπόν ο δείκτης ΚΟΦ «αναλύεται σε μία κλίμακα από 1 έως και 100 και είναι αποτέλεσμα έκφρασης της ανάλυσης των 23 μεταβλητών πάντοτε σταθμισμένες οι μεταβλητές με ειδικό βάρος στάθμισης η κάθε μία» (Μπιτζένης, 2014, σελ. 262). Ενδεικτικά αναφέρονται στον παρακάτω πίνακα οι τρεις διαστάσεις της παγκοσμιοποίησης και οι μεταβλητές τους καθώς και η στάθμιση της κάθε μεταβλητής για το έτος 2017.

**Πίνακας 1: 2017 ΚΟΦ Δείκτης Παγκοσμιοποίησης**

Δείκτες και μεταβλητές	Ειδικό βάρος στάθμισης
<b>A. Οικονομική Παγκοσμιοποίηση</b>	<b>36%</b>
<b>1. Πραγματικές ροές</b>	50%
Εμπορίου (ως ποσοστό του ΑΕΠ)	21%
ΞΑΕ, απόθεμα (ως ποσοστό του ΑΕΠ)	28%
Επενδύσεις Χαρτοφυλακίου (ως ποσοστό του ΑΕΠ)	24%
Πληρωμές εμβασμάτων εισοδήματος από/σε ξένους (ως ποσοστό του ΑΕΠ)	27%
<b>2. Περιορισμοί</b>	50%
Απόκρυφα εμπόδια στις εισαγωγές	22%
Το μέσο ποσοστό δασμών	28%

Φόροι διεθνούς εμπορίου (ως ποσοστό των τρεχουσών εσόδων)	26%
Περιορισμοί	24%
<b>Β. Κοινωνική Παγκοσμιοποίηση</b>	<b>37%</b>
<b>1. Πληροφορίες σε προσωπικό επίπεδο επικοινωνίας</b>	33%
Τηλεφωνική κίνηση	25%
Μεταφορές (ως ποσοστό του ΑΕΠ)	2%
Διακίνηση τουριστών σε διεθνές επίπεδο	26%
Πληθυσμός αλλοδαπών στην χώρα (ως ποσοστό επί του συνολικού πληθυσμού της χώρας)	21%
Διακίνηση γραμμάτων σε διεθνές επίπεδο (κατά κεφαλήν)	25%
<b>2. Πληροφορίες και στοιχεία για τις ροές στην πληροφόρηση</b>	36%
Χρήστες του Ίντερνετ (ανά 1000 άτομα)	37%
Χρήστες τηλεόρασης (ανά 1000 άτομα)	39%
Εμπόριο για εφημερίδες (ως ποσοστό του ΑΕΠ)	25%
<b>3. Πληροφορίες για την πολιτισμική εγγύτητα</b>	32%
Αριθμός των McDonald's καταστημάτων (κατά κεφαλήν)	47%
Αριθμός των καταστημάτων ΙΚΕΑ (κατά κεφαλήν)	47%
Εμπόριο για βιβλία (ως ποσοστό του ΑΕΠ)	6%
<b>Γ. Πολιτική Παγκοσμιοποίηση</b>	<b>27%</b>
Αριθμός ξένων προξενείων στη χώρα	25%
Αριθμός συμμετοχών της χώρας σε διεθνείς οργανισμούς	27%
Συμμετοχής σε ειδικές αποστολές	22%



συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών	
Συμμετοχή σε διεθνείς συμφωνίες	26%

**Πηγή:** [https://www.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/dual/kof-dam/documents/Globalization/variables\\_2017.pdf](https://www.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/dual/kof-dam/documents/Globalization/variables_2017.pdf)

Ο Δείκτης Παγκοσμιοποίησης του KOF δεν είναι όμως ο μόνος ο οποίος μετρά το πόσο «παγκοσμιοποιημένη» είναι μία χώρα και σε ποια επίπεδα παγκοσμιοποίησης ξεπερνά άλλες χώρες. Πιο συγκεκριμένα υπάρχουν και άλλοι δείκτες οι οποίοι εξετάζουν τα ποσοστά παγκοσμιοποίησης των χωρών της υφελίου καθώς και τις διακρατικές αλληλεξαρτώμενες σχέσεις τους. Ένας τέτοιου είδους Δείκτης Παγκοσμιοποίησης είναι και ο A.T. Kearney ο οποίος εξετάζει τις βασικότερες διεθνείς τάσεις οι οποίες αποκαλύπτουν εάν τα ηγετικά έθνη του κόσμου συνδέονται μεταξύ τους, είτε λιγότερο είτε περισσότερο, σε παγκόσμιο επίπεδο (A.T. Kearney 2006). Ο A.T. Kearney διακρίνει την παγκοσμιοποίηση σε τέσσερις διαστάσεις: την οικονομική, την προσωπική, την τεχνολογική και την πολιτική. Σε αντίθεση με τον δείκτη KOF ο A.T. Kearney χρησιμοποιεί για τις μετρήσεις του 12 μεταβλητές οι οποίες, σύμφωνα με τις διαστάσεις της παγκοσμιοποίησης, χωρίζονται σε τέσσερις κατηγορίες: την οικονομική ολοκλήρωση, την προσωπική επικοινωνία, την τεχνολογική συνδεσιμότητα και την πολιτική συμμετοχή (A.T. Kearney 2006). Η οικονομική ολοκλήρωση περιλαμβάνει το διεθνές εμπόριο και τις Ξένες Άμεσες Επενδύσεις, η προσωπική επικοινωνία περιλαμβάνει την τηλεφωνική κίνηση, τα ταξίδια, τα εμβάσματα και τις προσωπικές μεταφορές, η τεχνολογική συνδεσιμότητα περιλαμβάνει τους χρήστες του Ίντερνετ, αυτούς οι οποίοι υποδέχονται για πρώτη φορά το Ίντερνετ και τους ασφαλείς διακομιστές (servers) και τέλος η πολιτική συμμετοχή περιλαμβάνει τη συμμετοχή σε Διεθνείς Οργανισμούς, τη διατήρηση της ειρήνης με τη βοήθεια του ΟΗΕ, τη συμμετοχή σε Συνθήκες και τις Διακυβερνητικές μεταφορές (A.T. Kearney 2006).

### **2.1.1 Η αξιολόγηση των συγκεκριμένων δεικτών**

Παρά το γεγονός ότι αυτοί οι δείκτες παρουσιάζουν συνολικές πληροφορίες για τα επίπεδα παγκοσμιοποίησης των χωρών, δέχονται αυστηρή κριτική για τον τρόπο με τον οποίο λειτουργούν. Αναλυτικότερα ο δείκτης KOF δέχεται κριτική για

την ακρίβεια και τη σχετικότητα των δεδομένων που παρουσιάζει (evaluating KOF 2015). Αρχικά, μετρήσεις όπως η διακίνηση γραμμάτων σε διεθνές επίπεδο (κατά κεφαλήν) είναι ξεπερασμένες. Οι περισσότεροι άνθρωποι πλέον χρησιμοποιούν το e-mail καθώς είναι πιο γρήγορο και πιο φθινό. Επιπλέον, το εμπόριο για εφημερίδες τείνει και αυτό να ξεπεραστεί καθώς ολοένα και περισσότεροι άνθρωποι χρησιμοποιούν το Ίντερνετ για να μαθαίνουν τα νέα. Το ίδιο συμβαίνει και με το εμπόριο για βιβλία επειδή οι πιο πολλοί άνθρωποι αγοράζουν βιβλία μέσω Ίντερνετ ή δανείζονται βιβλία από βιβλιοθήκες. Ακόμα, ότι έχει να κάνει με το εμπόριο είναι δύσκολο να μετρηθεί καθώς πολλές χώρες δεν γνωρίζουν το αληθινό μέγεθος της «ανεπίσημης οικονομίας» τους (μαύρη αγορά). Οι μαύρες αγορές στην πραγματικότητα είναι μέρος του παγκοσμιοποιημένου εμπορίου όπως για παράδειγμα το εμπόριο λευκής σαρκός (evaluating KOF 2015). Ένα επιπρόσθετο στοιχείο κριτικής είναι και το γεγονός πως πολλές χώρες είναι μικρές και δεν έχουν πρεσβείες και έτσι βασίζονται σε πρεσβείες γειτονικών κρατών όπως το Μονακό το οποίο χρησιμοποιεί τις πρεσβείες που βρίσκονται στη Γαλλία. Εκτός αυτού κάποιες χώρες επιλέγουν να μείνουν ουδέτερες και να μη συμμετέχουν σε Διεθνείς Οργανισμούς όπως η Ελβετία. Αυτό όμως δε σημαίνει ότι είναι λιγότερο παγκοσμιοποιημένη χώρα (evaluating KOF 2015). Ωστόσο, αν και ο KOF επιδέχεται σημαντική κριτική είναι ο πλέον έγκυρος δείκτης σε σχέση με τους υπόλοιπους και συγκεκριμένα με τον A.T. Kearney καθώς οι μετρήσεις του σταμάτησαν το έτος 2007. Από εκεί και έπειτα δεν υπάρχει κάποια καινούργια ενημέρωση του δείκτη γεγονός που οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο KOF είναι ο μόνος πλέον εν ενεργεία δείκτης. Επομένως, ο δείκτης A.T. Kearney θα εξαιρεθεί από το πρακτικό κομμάτι της παρούσας ερευνητικής ανασκόπησης λόγω αδυναμίας παρουσίασης πρόσφατων μετρήσεων και αποτελεσμάτων.

## **2.2 Αναφορά στην έκθεση «Doing Business» της Παγκόσμιας Τράπεζας και παρουσίαση των δεικτών επιχειρηματικότητας (starting a business και paying taxes)**

Απαραίτητη προϋπόθεση για τη μελέτη των δεικτών επιχειρηματικότητας είναι η παρουσίαση της έκθεσης της Παγκόσμιας Τράπεζας «Doing Business». Η συγκεκριμένη έκθεση παραθέτει στοιχεία και αποτελέσματα του γενικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος μιας χώρας καθώς και το σύνολο των νόμων το οποίο μεταξύ άλλων καθορίζει τη συμπεριφορά της χώρας στις νέες επενδύσεις και την

ανάπτυξη του επιχειρηματικού της κλάδου. Σύμφωνα με τον Μπιτζένη «*Η εν λόγω Έκθεση συντάσσεται από την Παγκόσμια Τράπεζα (World Bank Group) κάθε έτος και ειδικότερα από τον Διεθνή Οργανισμό Χρηματοδότησης (International Finance Corporation) που από το 2003 στοχεύει στη λήψη αντικειμενικών μετρήσεων και στην ανάλυση τους σε ότι αφορά το νομοθετικό πλαίσιο που περιβάλλει τις επιχειρήσεις. Στόχος της είναι η δημιουργία μιας ισχυρής και αντικειμενικής βάσης δεδομένων ως προς την κατανόηση των νομοθετικών πλαισίων ανά χώρα με σκοπό η βελτίωση τους, ώστε να έχει άμεσο θετικό αντίκτυπο στο επιχειρηματικό περιβάλλον*» (Μπιτζένης, 2014, σελ. 116). Η αριθμός των οικονομιών που μελετά το Doing Business διαφέρει από έτος σε έτος και συγκεκριμένα για το έτος 2018 οι πληροφορίες αντλήθηκαν από 190 οικονομίες.

Όλες οι πληροφορίες τις οποίες παρουσιάζει η έκθεση βασίζονται στην ανάλυση 11 δεικτών μέτρησης της επιχειρηματικής νομοθεσίας σε 190 οικονομίες (Doing Business 2018). Οι δείκτες και το αντικείμενο μέτρησης του κάθε δείκτη αποτυπώνονται στον παρακάτω πίνακα.

## Πίνακας 2: Δείκτες και αντικείμενο μέτρησης του Doing Business

TABLE 2.1 What <i>Doing Business</i> measures—11 areas of business regulation	
Indicator set	What is measured
Starting a business	Procedures, time, cost and paid-in minimum capital to start a limited liability company
Dealing with construction permits	Procedures, time and cost to complete all formalities to build a warehouse and the quality control and safety mechanisms in the construction permitting system
Getting electricity	Procedures, time and cost to get connected to the electrical grid, the reliability of the electricity supply and the transparency of tariffs
Registering property	Procedures, time and cost to transfer a property and the quality of the land administration system
Getting credit	Movable collateral laws and credit information systems
Protecting minority investors	Minority shareholders' rights in related-party transactions and in corporate governance
Paying taxes	Payments, time and total tax and contribution rate for a firm to comply with all tax regulations as well as post-filing processes
Trading across borders	Time and cost to export the product of comparative advantage and import auto parts
Enforcing contracts	Time and cost to resolve a commercial dispute and the quality of judicial processes
Resolving insolvency	Time, cost, outcome and recovery rate for a commercial insolvency and the strength of the legal framework for insolvency
Labor market regulation	Flexibility in employment regulation and aspects of job quality

Πηγή: <http://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB2018-Full-Report.pdf>

Τέλος, κρίνεται σημαντικό να αναφερθεί η μεγάλη αξία του Doing Business καθώς συλλέγοντας και αναλύοντας περιεκτικά δεδομένα για τη σύγκριση των νομοθετικών πλαισίων όσον αφορά τα επιχειρηματικά περιβάλλοντα των επιλεγόμενων οικονομιών, η έκθεση ενθαρρύνει τις οικονομίες να ανταγωνιστούν ως προς τη δημιουργία αποτελεσματικότερων νομοθεσιών. Επιπλέον, αποτελεί ένα σημείο αναφοράς για μελλοντικές μεταρρυθμίσεις και λειτουργεί ως πηγή πληροφόρησης για ακαδημαϊκούς, δημοσιογράφους, ερευνητές του ιδιωτικού τομέα και άλλους οι οποίοι ενδιαφέρονται για το επιχειρηματικό κλίμα της κάθε οικονομίας (Doing Business 2018).

Η συγκεκριμένη ερευνητική ανασκόπηση θα βασιστεί στην ανάλυση 2 δεικτών επιχειρηματικότητας στο πρακτικό της σκέλος προσπαθώντας να αναδείξει το επιχειρηματικό περιβάλλον της ελληνικής οικονομίας. Οι δείκτες οι οποίοι θα χρησιμοποιηθούν είναι οι : starting a business και paying taxes.

### **2.2.1 Κριτικές στην Έκθεση «Doing Business»**

Όπως προαναφέρθηκε το Doing Business δεν αποτελεί απλά μία έκθεση η οποία παρουσιάζει το επιχειρηματικό περιβάλλον μιας οικονομίας αλλά έχει και μεγάλη ερευνητική αξία για όλους όσους ασχολούνται με τον επιχειρηματικό και γενικότερα με τον ιδιωτικό τομέα. Ωστόσο, οι επικρίσεις που δέχεται τα τελευταία χρόνια αυξάνονται όλο και περισσότερο προκαλώντας έτσι «τριγμούς» στην εγκυρότητα και σημασία της. Οι περισσότερες κριτικές τη θεωρούν ελαττωματική και μάχονται υπέρ της αναθεώρησης της από την Παγκόσμια Τράπεζα. Σύμφωνα με το άρθρο της Eurodad «Trade unions and campaigners slam “strongly flawed” Doing Business Report, after World Bank snubs call by two independent panels for root and branch reform» το οποίο δημοσιεύτηκε το 2014, ομάδες πολιτών και ανθρώπων οι οποίοι εκστρατεύουν κατά του Doing Business αναρωτιούνται γιατί η Παγκόσμια Τράπεζα σχεδιάζει να δημοσιεύσει την Έκθεση ακόμα και αν οι υπεύθυνοι απέτυχαν να διορθώσουν τα «ισχυρά ελαττώματα» της τα οποία υπονομεύουν τους στόχους της για την εξάλειψη της φτώχειας και την προώθηση της ευημερίας (Eurodad 2014).

Επιπλέον, το συγκεκριμένο άρθρο κατηγορεί την ορθότητα των δεικτών τους οποίους χρησιμοποιεί η Έκθεση αναφέροντας πως το Doing Business κατατάσσει τα έθνη με βάση το επιχειρηματικό τους περιβάλλον με τη βοήθεια διαφόρων δεικτών οι οποίοι αποδεικνύονται προβληματικοί. Ο δείκτης «paying taxes» προωθεί έναν αγώνα δρόμου προς τα κάτω όσον αφορά την εταιρική φορολόγηση και ο δείκτης «access to credit» παρουσιάζει μια παραμορφωμένη εικόνα η οποία αποκλείει την παραοικονομία όπου ανήκει η πλειοψηφία των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στις αναπτυσσόμενες χώρες. Τέλος, ο δείκτης «employing workers» στον οποίο έχει ασκηθεί μεγάλη κριτική από εμπορικά συνδικάτα και άλλες οργανώσεις, συνεχίζει να είναι παρόν σε ένα παράρτημα το οποίο προωθεί τις μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας οδηγώντας όμως στη μείωση των μισθών και την αλλοίωση των συνθηκών εργασίας (Eurodad 2014). Οι σημαντικότερες όμως κατηγορίες ως προς τον τρόπο σύνταξης του Doing Business ήρθαν από το εσωτερικό της ίδιας της Παγκόσμιας Τράπεζας καθώς νέα εσωτερικά έγγραφα τα οποία ήρθαν στην επιφάνεια αποκάλυψαν την ανησυχία του νομικού τμήματος της Τράπεζας όσον αφορά τη διαδικασία και τα ευρήματα της Έκθεσης για τα έτη 2011-12-13 (Bretton Woods Project 2013). Επιπρόσθετα, το συγκεκριμένο τμήμα υποστήριξε πως η μεθοδολογία που χρησιμοποιείται για τη σύνταξη της Έκθεσης είναι ελαττωματική, υπογράμμισε τα κενά δεδομένων στο «μαύρο κουτί» της Έκθεσης, την επιλεκτική επιλογή των προϋπαρχόντων στοιχείων και τον διπλό υπολογισμό των δεδομένων στους δείκτες (Bretton Woods Project 2013).

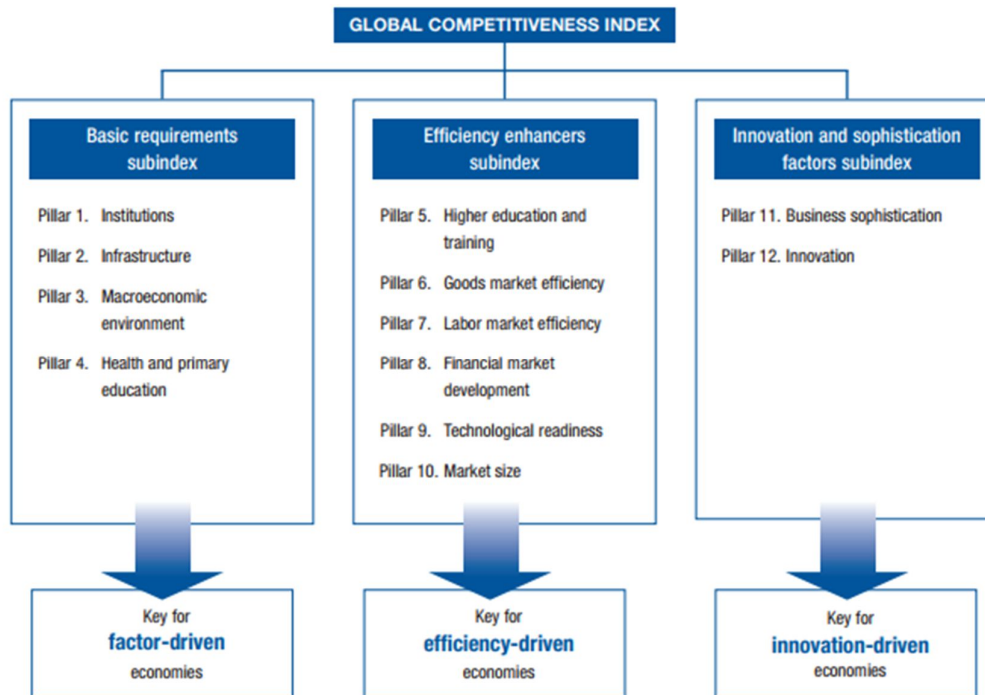
### **2.3 Δείκτες ανταγωνιστικότητας (GCI και WCY)**

Οι δείκτες ανταγωνιστικότητας οι οποίοι επιλέχθηκαν για τη παρούσα ερευνητική ανασκόπηση και κρίθηκαν απαραίτητοι για την μελέτη και παρουσίαση των αποτελεσμάτων της διεθνούς ανταγωνιστικότητας είναι ο Δείκτης Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας (Global Competitiveness Index - CCI) και η Επετηρίδα Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας (World Competitiveness Yearbook – WCY). Πριν όμως από τη πρακτική χρήση τους στη μελέτη της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, είναι αναγκαία η παρουσίαση του γενικού αντικειμένου μελέτης του κάθε δείκτη.

Ο Δείκτης Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας δημιουργήθηκε και χρησιμοποιείται από τον ανεξάρτητο Διεθνή Οργανισμό World Economic Forum (WEF) με σκοπό την

παρουσίαση των αποτελεσμάτων της ανταγωνιστικότητας των οικονομιών των κρατών της υφηλίου. Αναλυτικότερα ο GCI μετρά την εθνική ανταγωνιστικότητα η οποία ορίζεται ως το σύνολο των θεσμικών οργάνων, πολιτικών και παραγόντων οι οποίοι καθορίζουν το επίπεδο της παραγωγικότητας (Global Competitiveness Report 2017-2018). Η μελέτη και ανάλυση των συγκεκριμένων αποτελεσμάτων βρίσκεται στην Έκθεση Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας (Global Competitiveness Report) η οποία δημοσιεύεται από το WEF μαζί με τον δείκτη GCI. Πιο συγκεκριμένα αυτή η έκθεση αξιολογεί την ανταγωνιστικότητα 137 οικονομιών του κόσμου, παρέχοντας σημαντική κατανόηση των παραγόντων οι οποίοι οδηγούν τις οικονομίες αυτές στην παραγωγικότητα και ευημερία (Global Competitiveness Report 2017-2018). Ο τρόπος με τον οποίο συντάσσεται η έκθεση από το WEF παρουσιάζεται από τον Μπιτζένη ο οποίος μεταξύ άλλων αναφέρει πως *«αυτή σκοπεύει στην εκτίμηση της συγκριτικής ικανότητας των οικονομιών του κόσμου να επιτύχουν διατηρήσιμη ανάπτυξη. Ενώ παλαιότερα έδινε μεγαλύτερη σημασία στο μακροοικονομικό περιβάλλον πρόσφατα έχει ενισχύσει τους δείκτες που αναφέρονται στο μικροοικονομικό επίπεδο, δηλαδή το επίπεδο της επιχείρησης. Αναγνωρίζει με αυτόν τον τρόπο ότι ο πλούτος των εθνών στην πραγματικότητα δημιουργείται και στο μικροεπίπεδο από τις εταιρείες που λειτουργούν σε μια οικονομία αλλά και την ποιότητα του επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Το μοντέλο στο οποίο το WEF στηρίζει τη σύγκριση είναι σύνθετο. Συνολικά χρησιμοποιεί 180 περίπου επιμέρους δείκτες, που κατανέμονται σε 12 πυλώνες ανταγωνιστικότητας και συνθέτουν τρεις γενικούς άξονες (Βασικές απαιτήσεις και Ενισχυτές Αποδοτικότητας και Παράγοντες καινοτομίας)»* (Μπιτζένης, 2014, σελ. 258-259). Οι συγκεκριμένοι άξονες καθώς και οι πυλώνες ανταγωνιστικότητας παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα.

**Πίνακας 3: Το πλαίσιο του Δείκτη Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας**



**Πηγή:** <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf>

Η Επετηρίδα Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας (WCY) είναι μία έκθεση η οποία δημοσιεύεται ετησίως από την Επιχειρηματική Σχολή της Λωζάνης, IMD. Σύμφωνα με το συγκεκριμένο Κέντρο η Επετηρίδα Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας είναι η κύρια ετήσια έκθεση σχετικά με την ανταγωνιστικότητα των χωρών και δημοσιεύεται από το IMD από το 1989. Αυτή αντικατοπτρίζει την επίδοση 63 οικονομιών και βασίζεται σε πάνω από 340 κριτήρια μέτρησης διαφορετικών πτυχών της ανταγωνιστικότητας (World Competitiveness Yearbook 2017). Μελετώντας τα «χαρακτηριστικά γνωρίσματα» του WCY ο Μπιτζένης κατέληξε σε ένα γενικό πλαίσιο λειτουργίας της Επετηρίδας. Σύμφωνα με τον ορισμό «*Η Επετηρίδα Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας (World Competitiveness Yearbook) του ιδρύματος IMD αναλύει και κατατάσσει συγκριτικά την ικανότητα των εθνών να δημιουργούν και να διατηρήσουν ένα περιβάλλον, το οποίο προωθεί την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων. Υποθέτει ότι η δημιουργία πλούτου λαμβάνει χώρα κυρίως στο επίπεδο των επιχειρήσεων και έτσι «η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων» είναι κρίσιμη*

σημασίας. Όμως επειδή οι επιχειρήσεις λειτουργούν σε ένα εθνικό περιβάλλον που ενισχύει ή εμποδίζει τη δυνατότητα τους να ανταγωνίζονται εγχωρίως και διεθνώς, παίζει επίσης μεγάλη σημασία «η ανταγωνιστικότητα του περιβάλλοντος» ή «η ανταγωνιστικότητα των εθνών». Το μοντέλο ανταγωνιστικότητας που αξιολογεί η Επετηρίδα διαιρεί το εθνικό περιβάλλον σε τέσσερις κύριους παράγοντες:

1. Οικονομική Αποδοτικότητα
2. Κυβερνητική Αποδοτικότητα
3. Επιχειρηματική Αποδοτικότητα
4. Υποδομή» (Μπιτζένης, 2014, σελ. 270).

Τέλος, για την ανάδειξη της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας θα χρησιμοποιηθεί ο Πίνακας Αποτελεσμάτων της Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας (World Competitiveness Scoreboard) ο οποίος παρουσιάζει τη συνολική σειρά κατάταξης των 63 οικονομιών που καλύπτονται από το WCY.

### **2.3.1 Κριτική στους δείκτες ανταγωνιστικότητας**

Ανάμεσα στους δύο δείκτες ανταγωνιστικότητας εκείνος ο οποίος επιδέχεται τη μεγαλύτερη κριτική είναι ο GCI. Αυτό συμβαίνει, κατά κύριο λόγο, γιατί ο δείκτης παρουσιάζεται αρκετά αντιφατικός ως προς τον καθορισμό της ευρύτερης έννοιας της ανταγωνιστικότητας. Όπως επισημαίνει η Katy Wilson στο άρθρο της «The Global Competitiveness Index and other ways to measure progress» ο GCI δέχεται κριτική επειδή είναι αδιαφανής όσον αφορά τον ορισμό της ανταγωνιστικότητας. Από τη μια πλευρά συγχέει την ανταγωνιστικότητα με την παραγωγικότητα και την ευημερία ενώ αντιθέτως έχοντας ένα υψηλό σκόρ ανταγωνιστικότητας δε σημαίνει απαραίτητως πως μία χώρα και οι πολίτες της βρίσκονται σε μεγαλύτερη ευημερία από άλλες χώρες. Αντ'αυτού φαίνεται πως οι δείκτες αντιπροσωπεύουν τη νεοφιλελεύθερη πολιτική του WEF (Wilson, 2015). Επιπρόσθετα, σε μια προηγούμενη δημοσίευσή της, τονίζει πως η μέθοδος συλλογής των στοιχείων που παρουσιάζει ο δείκτης είναι ανέντιμη. Οι περισσότεροι άνθρωποι αντιλαμβάνονται την «ανταγωνιστικότητα» ως μία έννοια η οποία συνδέεται με τον ανταγωνισμό. Όμως για το WEF η ανταγωνιστικότητα σημαίνει ευημερία, και μετριέται από το ΑΕΠ. Επιπλέον, δεν δίνεται καμία απόδειξη για να υποθέσουμε πως μία χώρα μεγιστοποιώντας το σκόρ της στον GCI θα οδηγηθεί μακροπρόθεσμα σε μεγαλύτερη ευημερία. Εν συντομία, εμείς ενθαρρυνόμαστε εμμέσως να επιδιώξουμε τους πολιτικούς στόχους του WEF



(κυρίως τον φιλελευθερισμό) με την απόλυτα αναπόδεικτη υπόσχεση πως αυτοί οι στόχοι θα μας οδηγήσουν στην ευημερία (Wilson, 2015).

Ωστόσο, αν και ο GCI δέχεται περισσότερες κριτικές, και ο WCY έχει βρεθεί στο επίκεντρο κριτικής αξιολόγησης όσον αφορά την εγκυρότητα και αντικειμενικότητα του. Σύμφωνα με τη Νεκταρία Βερίκου η αξιοπιστία της Επετηρίδας Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας είναι ένα θέμα το οποίο δικαιολογημένα τίθεται υπό αμφισβήτηση. Αυτό το πρόβλημα της υποκειμενικότητας εξαιτίας της παρουσίας των «χαλαρών δεδομένων» έχει ταλαιπωρήσει ακόμα και τους ερευνητές του IMD. Αυτό έγινε αντιληπτό από τότε που αυτοί άλλαξαν το βάρος που δίνεται στα ποιοτικά κριτήρια του δείκτη μεταξύ του 2003 και του 2004. Μέχρι το 2003 το βάρος ήταν ίσο με 1, ίσο δηλαδή με αυτό των «σκληρών δεδομένων», και το 2004 το άλλαξαν στο 0,5, μισό δηλαδή από αυτό των ποσοτικών «σκληρών δεδομένων». Με αυτή την αλλαγή προσπάθησαν να κάνουν τη μέθοδο πιο αξιόπιστη, αναγνωρίζοντας ότι ο ρόλος των ποιοτικών κριτηρίων δεν μπορεί να ισούται με τον ρόλο των ποσοτικών κριτηρίων (Berikou, 2007).

### 3<sup>ο</sup> κεφάλαιο: Οι Ξένες Άμεσες Επενδύσεις (ΞΑΕ)

#### 3.1 Βασικά χαρακτηριστικά των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων

Η παρουσίαση και ανάλυση των δεικτών παγκοσμιοποίησης, επιχειρηματικότητας και ανταγωνιστικότητας στις τρεις προηγούμενες ενότητες αποτελούσε βασική προϋπόθεση για τον καθορισμό της ευρύτερης έννοιας των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων (ΞΑΕ) καθώς η σύνδεση και αλληλεξάρτηση μεταξύ αυτών των τριών εννοιών και των ΞΑΕ κρίνεται απαραίτητη. Με άλλα λόγια χωρίς το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης και συγκεκριμένα τη διεθνοποίηση των αγορών, οι οποία άνοιξε το δρόμο για τη μετακίνηση των επενδυτικών κεφαλαίων σε πάνω από μία χώρες, δεν θα υπήρχε λόγος ύπαρξης για Ξένες Άμεσες Επενδύσεις. Επομένως, η παγκοσμιοποίηση ήταν εκείνη η οποία δημιούργησε τις πολυεθνικές εταιρείες. Σύμφωνα με τον Κυρκιλή *«Η πραγματοποίηση των ΑΞΕ μεταβάλλει τις επιχειρήσεις σε πολυεθνικές, οι οποίες μπορούν να οριστούν με απλό τρόπο ως οι επιχειρήσεις εκείνες οι οποίες κατέχουν ή ελέγχουν παραγωγικές μονάδες (θυγατρικές επιχειρήσεις) σε περισσότερες από μία χώρες»* (Κυρκιλής, 2010, σελ. 19). Επιπλέον, το επίπεδο επιχειρηματικού περιβάλλοντος μίας χώρας καθώς και οι νομοθετικές ρυθμίσεις του κράτους που αφορούν την επιχειρηματικότητα αποτελούν παράγοντες προσέλκυσης Ξένων Άμεσων Επενδύσεων. Το ίδιο ισχύει και για το επίπεδο ανταγωνιστικότητας μίας οικονομίας το οποίο όσο πιο υψηλό είναι τόσο περισσότερα κίνητρα παρέχει σε ξένους επενδυτές να επενδύσουν τα κεφάλαια τους στη συγκεκριμένη οικονομία. Αναφορικά με τη σχέση Ξένων Άμεσων Επενδύσεων και ανταγωνιστικότητας, ο Λιάργκοβας επισημαίνει πως *«Από τη δεκαετία του 1980, η παγκοσμιοποίηση και η ενίσχυση της διαδικασίας οικονομικής ολοκλήρωσης επέδρασαν σημαντικά στη σχέση ανάμεσα στις εισροές κεφαλαίων και την πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία (ανταγωνιστικότητα). Τόσο οι εισροές κεφαλαίων όσο και οι πραγματικές συναλλαγματικές ισοτιμίες έχουν μετατραπεί σε ενδογενείς μεταβλητές»* (Λιάργκοβας, 2007, σελ. 51).

Ωστόσο, για την ανάπτυξη του πεδίου των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων έχει επίσης μεγάλη σημασία η κατανόηση και αποσαφήνιση ορισμένων «θολών τοπίων» τα οποία περιβάλλουν τη γενική θεωρία των ΞΑΕ. Αρχικά, είναι απαραίτητο να διευκρινιστεί πως υπάρχει μεγάλη δυσκολία στον καθορισμό μίας γενικής έννοιας για τις Ξένες Άμεσες Επενδύσεις καθώς αυτές ποικίλουν από χώρα σε χώρα και η κάθε

περίπτωση ΞΑΕ είναι διαφορετική. Όπως τονίζει ο Μπιτζένης «*Διαχρονικά, πολλοί θεωρητικοί μελέτησαν την έννοια της επένδυσης στο εξωτερικό και την ξένη άμεση επένδυση ειδικότερα. Τι είναι ΞΑΕ και δεν μπορεί να εξηγηθεί με έναν ορισμό τεσσάρων-γραμμών, δεδομένου ότι περιλαμβάνει πολλά περισσότερα από μία απλή συναλλαγή χρημάτων, η οποία στοχεύει στο κέρδος; Κάθε χώρα μπορεί να έχει διαφορετικά πρότυπα για το πότε μια ξένη επένδυση μπορεί να θεωρηθεί άμεση*» (Μπιτζένης, 2014, σελ. 349). Παρά το γεγονός, όμως, ότι οι ΞΑΕ παρουσιάζουν διαφορετικά χαρακτηριστικά, υπάρχουν κάποιες κοινές κατευθύνσεις οι οποίες οδήγησαν πολλούς ερευνητές στη δημιουργία ορισμών με σκοπό να εξηγήσουν το «φαινόμενο» των ΞΑΕ και να αναλύσουν τις περιπτώσεις εκείνες που ευθύνονται για τη σύστασή τους. Οι ορισμοί οι οποίοι δημιουργήθηκαν παρουσιάζουν μεταξύ τους πολλές ομοιότητες αλλά και διαφορές είτε περικλείοντας είτε αποκλείοντας κοινά χαρακτηριστικά των ΞΑΕ όπως τα αντιλαμβάνονται οι εκάστοτε ερευνητές.

Στην προσπάθεια του να παρουσιάσει το γενικότερο πλαίσιο των ΞΑΕ και τη διαδικασία με την οποία δημιουργείται μια τέτοια επένδυση, ο Κυρκιλής κατέληξε σε έναν ορισμό σύμφωνα με τον οποίο η Ξένη Άμεση Επένδυση είναι «*η ίδρυση θυγατρικών επιχειρήσεων στο εξωτερικό οι οποίες είναι μερικώς ή ολικώς ιδιοκτησία της μητρικής εταιρείας. Η ΑΞΕ περιλαμβάνει τη μεταφορά πέρα από τα εθνικά σύνορα ενός πακέτου διακριτών αλλά ταυτόχρονα συμπληρωματικών παραγωγικών εισροών. Οι εισροές αυτές είναι είτε υλικές, π.χ. μετοχικό κεφάλαιο, κεφαλαιουχικός εξοπλισμός, ενδιάμεσες και πρώτες ύλες, είτε άυλες, π.χ. τεχνογνωσία (know-how) οργάνωσης της παραγωγής, ποιοτικού ελέγχου, μάρκετινγκ κ.λ.π. Το σύνολο αυτών των εισροών είναι αναγκαίο για την επιτυχή πραγματοποίηση της παραγωγικής διαδικασίας και της εμπορικής διάθεσης του προϊόντος. Η μεταφορά των πόρων γίνεται χωρίς την παρεμβολή της αγοράς, δεν έχει δηλαδή τη μορφή μιας εμπορικής συναλλαγής ή μιας συμφωνίας *licensing* ή *franchising* μεταξύ δύο ανεξάρτητων επιχειρηματικών οντοτήτων, αλλά πραγματοποιείται εντός της ίδιας επιχείρησης μεταξύ της μητρικής και μιας θυγατρικής της, της οποίας ιδιοκτήτης είναι η μητρική εταιρεία και η οποία είναι εγκατεστημένη σε χώρα ξένη προς τη χώρα καταγωγής της μητρικής επιχείρησης*» (Κυρκιλής, 2010, σελ. 18-19). Αντίθετα με αυτόν τον εκτενή ορισμό, η Δημέλλη έδωσε τη δική της εκτίμηση προσδιορίζοντας ότι «*Οι επενδύσεις που γίνονται σε μια χώρα με μεταφορά κεφαλαίων από μια άλλη χώρα ονομάζονται ξένες άμεσες επενδύσεις*» (Δημέλλη, 2010, σελ. 268). Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί πως για να

θεωρηθεί μια επένδυση ως Ξένη Άμεση Επένδυση θα πρέπει «ο άμεσος επενδυτής να κατέχει το 10% τουλάχιστον του μετοχικού κεφαλαίου της επιχείρησης, σύμφωνα με τους ορισμούς της Eurostat και του ΟΟΣΑ» (Δημέλη, 2010, σελ. 321).

Σε αυτό το σημείο είναι ιδιαίτερος σημαντικό να επισημανθεί πως οι περισσότεροι ερευνητές τείνουν να συμφωνήσουν στο γεγονός ότι οι Ξένες Άμεσες Επενδύσεις διαφέρουν από τις λεγόμενες **Επενδύσεις Χαρτοφυλακίου**. Ο διαχωρισμός μεταξύ αυτών των δυο ειδών επενδύσεων είναι κρίσιμος καθώς για να αποσαφηνιστεί η έννοια των ΞΑΕ χρειάζεται πρώτα να αποσαφηνιστεί η διαφορετική διαδικασία επένδυσης που ακολουθείται για τη δημιουργία Ξένων Άμεσων Επενδύσεων και Επενδύσεων Χαρτοφυλακίου. Σύμφωνα με τον Κυρκιλή, ο οποίος δημιούργησε έναν ορισμό και για αυτό το είδος ξένης επένδυσης, ως Επενδύσεις Χαρτοφυλακίου ορίζονται εκείνες οι επενδύσεις «οι οποίες έχουν τη μορφή είτε της παροχής δανείων στο εξωτερικό είτε της κατοχής μετοχών επιχειρήσεων εισηγμένων σε χρηματιστήρια της αλλοδαπής είτε της βραχυχρόνιας τραπεζικής τοποθέτησης σε ξένο νόμισμα με στόχο την εκμετάλλευση διαφορετικών αποδόσεων μεταξύ ξένων χωρών» (Κυρκιλή, 2010, σελ. 18). Έναν παρόμοιο ορισμό έδωσε και η Δημέλη η οποία αναφέρει πως «οι ξένες άμεσες επενδύσεις διαφέρουν από τις διεθνείς επενδύσεις χαρτοφυλακίου, οι οποίες έχουν βραχυπρόθεσμο χαρακτήρα, δεν υπάρχει δέσμευση για τη διάρκεια της επένδυσης και αποσκοπούν στην εκμετάλλευση των διαφορών στις αποδόσεις κεφαλαίου» (Δημέλη, 2010, σελ. 321). Για αυτόν τον διαχωρισμό μίλησε, τέλος, και ο Μπιτζένης ο οποίος προχώρησε σε έναν πιο διευρυμένο ορισμό της Επένδυσης Χαρτοφυλακίου και της διαφοράς της με την Ξένη Άμεση Επένδυση τονίζοντας πως «Η επένδυση χαρτοφυλακίων είναι η μεταφορά του κεφαλαίου που επιτρέπει στον επενδυτή να συμμετέχει στα έσοδα/κέρδη μιας επιχείρησης (μερισματική πολιτική). Πιο συγκεκριμένα, στην επένδυση χαρτοφυλακίων ο επενδυτικός στόχος είναι βραχυπρόθεσμος και έχει σκοπό τη γρήγορη αύξηση στο κεφάλαιο του επενδυτή και δεν υπάρχει πρόθεση να επέμβει στη διοίκηση της εταιρείας και ούτε να αποκτήσει μεγάλα δικαιώματα ιδιοκτησίας, ούτε να συμμετάσχει στη διαχείριση της εταιρείας και να αποκτήσει δικαίωμα ψήφου σε τέτοιο βαθμό ώστε να συμβάλει ο ίδιος αποφασιστικά στα οικονομικά δρώμενα της επιχείρησης. Στην άμεση επένδυση ο στόχος είναι η διεύρυνση του μεριδίου αγοράς, η αποβολή-μείωση του ανταγωνισμού, η στρατηγική συμμαχία, τα αυξανόμενα κέρδη κ.λ.π.» (Μπιτζένης, 2014, σελ. 408-409).

Μετά την παρουσίαση και αποσαφήνιση αυτών των δυσνόητων πλαισίων που περιβάλλουν την έννοια της Ξένης Άμεσης Επένδυσης, καθίσταται αναγκαίος ο προσδιορισμός των κινήτρων που οδηγούν στη δημιουργία μιας Ξένης Άμεσης Επένδυσης, των αντικινήτρων και εμποδίων που μπορεί να παρουσιαστούν καθώς και των επιπτώσεων που έχουν οι ΞΑΕ στη χώρα υποδοχής, στη χώρα προέλευσης αλλά και στην ίδια τη πολυεθνική εταιρεία.

### 3.2 Τα κίνητρα των ΞΑΕ

Μελετώντας τις συνθήκες εκείνες οι οποίες οδηγούν μια πολυεθνική εταιρεία στη δημιουργία ΞΑΕ σε μια άλλη ξένη χώρα είναι αντιληπτό πως για να γίνει μια τέτοια κίνηση από τη μητρική εταιρεία θα πρέπει να υπάρχουν ισχυρά κίνητρα τα οποία θα τη παροτρύνουν να επεκταθεί σε μια ξένη αγορά. Κατά τον Λιάργκοβα, τα κίνητρα μιας πολυεθνικής εταιρείας για τη δημιουργία ΞΑΕ είναι «*ένας αριθμός εξειδικευμένων παραγόντων στη χώρα υποδοχής*» (Λιάργκοβας, 2007, σελ. 98). Αυτοί οι παράγοντες είναι εκείνοι οι οποίοι ευθύνονται για τη προσέλκυση ΞΑΕ σε μια χώρα. Πιο συγκεκριμένα «*παράγοντες βαρύτητας (gravity), όπως το μέγεθος της αγοράς και η εγγύτητα στη χώρα προέλευσης, είναι από τους σημαντικότερους προσδιοριστικούς παράγοντες των ΞΑΕ. Επιπλέον, οι ΞΑΕ επηρεάζονται από το ευρύτερο περιβάλλον πολιτικής. Σε γενικές γραμμές, ένα ευνοϊκό περιβάλλον πολιτικής, που προωθεί τη μακροοικονομική σταθερότητα, διασφαλίζει τη λειτουργία των θεσμών, ελαχιστοποιεί τις στρεβλώσεις, υποστηρίζει την ανταγωνιστικότητα και ενθαρρύνει τη διεύρυνση του ιδιωτικού τομέα, ασκεί θετικές επιδράσεις στις ΞΑΕ. Ακόμα, οι εμπορικές πολιτικές και κυρίως διάφορα κόστη που συνδέονται με το εμπόριο (δασμολογικά και παραδασμολογικά μέτρα, μεταφορικά κόστη) φαίνεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στις εισροές ΞΑΕ. Φορολογικά συστήματα που χαρακτηρίζονται από διαφάνεια προσελκύουν περισσότερο τις ΞΑΕ (Hassett and Hubbard, 1997). Τέλος, οι δεξιότητες των εργαζομένων ασκούν γενικά θετική επίδραση στις εισροές ΞΑΕ. Χώρες πλούσιες σε δεξιότητες τείνουν να ελκύουν βιομηχανίες που χρησιμοποιούν εργαζομένους με μεγάλη εξειδίκευση*» (Λιάργκοβας, 2007, σελ. 99-102).

Από την άλλη πλευρά, ο Μπιτζένης παρουσιάζει έναν πιο μεστό και περιεκτικό ορισμό των κινήτρων σύμφωνα με τον οποίο «*τα κίνητρα μπορεί να προέρχονται από την ανάγκη να ξεπεραστούν οι ατέλειες της αγοράς, γι' αυτό και*

ενδέχεται να υπάρχουν πολλές λύσεις. Αυτό με τη σειρά του δημιουργεί πολλές επενδυτικές ευκαιρίες. Για παράδειγμα, μια πολυεθνική επιχείρηση μπορεί να αποφύγει την αναζήτηση και τη διαπραγμάτευση των εξόδων για την αγορά πρώτων υλών μέσω της κάθετης παραγωγής» (Μπιτζένης, 2014, σελ. 59). Αναλυτικότερα, διαχώρισε τα κίνητρα των ΞΑΕ σε 5 κατηγορίες. Αυτές είναι: «1) Τα κίνητρα που παρέχονται άμεσα από την κυβέρνηση της χώρας υποδοχής (π.χ. οικονομικά κίνητρα, φορολογικές απαλλαγές). 2) Κίνητρα «προερχόμενα» από την αγορά της χώρας υποδοχής ή εκείνα που παρέχονται έμμεσα από την κυβέρνηση, ή εκείνα που προέρχονται από την παθητική συμπεριφορά της αγοράς της χώρας υποδοχής. 3) Κίνητρα που προέρχονται από τη διασύνδεση της χώρας υποδοχής και της καταγωγής. 4) Εσωτερικά κίνητρα που ανήκουν και «παρέχονται» από τις πολυεθνικές εταιρείες (ισχυρή εμπορική επωνυμία, εμπειρία, τεχνογνωσία). 5) Κίνητρα ή ερεθίσματα που έχουν δημιουργηθεί από εξωτερικό περιβάλλον, δηλαδή εκτός της χώρας υποδοχής, είτε από παγκόσμιες πιέσεις της αγοράς, ή ακόμα που προέρχονται από εξωγενείς αιτίες εκτός της αγοράς της χώρας υποδοχής (π.χ. ο πόλεμος, οι πιέσεις της παγκοσμιοποίησης, η χώρα καταγωγής όταν είναι πολύ κορεσμένη, η κατάρρευση του κομμουνιστικού καθεστώτος και η μετάβαση)» (Μπιτζένης, 2014, σελ. 59-60).

### 3.3 Τα αντικίνητρα και τα εμπόδια

Εκτός, όμως, από τα κίνητρα τα οποία δίνονται σε μια πολυεθνική για να επενδύσει σε μια ξένη χώρα και που αναλύονται λεπτομερώς από την εκάστοτε εταιρεία, πριν την απόφαση για δημιουργία ΞΑΕ ερευνώνται «εξονυχιστικά» και τα αντικίνητρα, τα εμπόδια δηλαδή, τα οποία αποθαρρύνουν τη συγκεκριμένη εταιρεία για να δημιουργήσει μια άμεση επένδυση σε μια ξένη αγορά. Είναι πολύ σημαντικό για μια πολυεθνική εταιρεία να ερευνήσει, πέρα από τα οφέλη της, και τα κόστη που θα έχει η προώθηση μιας Ξένης Άμεσης Επένδυσης. Επομένως, η κάθε εταιρεία προσπαθεί να διερευνήσει αν η δημιουργία ΞΑΕ σε μια άλλη χώρα τη συμφέρει ή όχι. Με βάση αυτό αναλύονται όλα τα πιθανά προβλήματα που παρουσιάζονται στη χώρα υποδοχής και καθιστούν αποθαρρυντική την ίδρυση ΞΑΕ από μια μεγάλη πολυεθνική. Σύμφωνα με τον Μπιτζένη «Ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που μια επιχείρηση εξετάζει πριν αναλάβει ΞΑΕ είναι η ελαχιστοποίηση του κινδύνου. Όταν μια χώρα έχει ένα **ασταθές νομικό σύστημα**-γεγονός που συνεπάγεται συχνές αλλαγές στους κανονισμούς-στερείται τους κατάλληλους νόμους ή αυτοί οι νόμοι δεν εφαρμόζονται αποτελεσματικά, τότε το ρίσκο αυξάνεται» (Μπιτζένης, 2014, σελ. 380).

Το σύνολο των κυριότερων αντικινήτρων τα οποία αποστρέφουν τις πολυεθνικές είναι: «1) Εάν η **συναλλαγματική ισοτιμία είναι πτωτική** και η χώρα πάσχει από **μακροοικονομική αστάθεια** (πληθωρισμός) (οικονομική άποψη) και εάν η χώρα πάσχει από **πολιτική ή κοινωνική αστάθεια** (π.χ. υψηλό επίπεδο απεργιών) (πολιτική άποψη), ο κίνδυνος σε αυτή τη χώρα αυξάνεται. Ειδικά για τις πρώην κομμουνιστικές χώρες ένα μεγάλο εμπόδιο είναι η έντονη **κυβερνητική επέμβαση, η nomenklatura, η μαφία** και άλλοι παράγοντες που συνέβαλαν στην αύξηση της **δωροδοκίας, της διαφθοράς και της γραφειοκρατίας**. 2) Στην περίπτωση που μια χώρα δεν πληρεί τους κανονισμούς που επιτρέπουν την **επαναφορά των κερδών στη μητρική χώρα**, οι ΞΑΕ αποθαρρύνονται. 3) Εάν η υπό εξέταση χώρα έχει έλλειψη από **άτομα με διευθυντικές δεξιότητες ή έλλειψη φυσικών πόρων** και από οποιοδήποτε άλλο παράγοντα ή ακόμα και αν οι ανωτέρω παράγοντες είναι διαθέσιμοι αλλά σε υψηλές τιμές, η επιχείρηση που χρειάζεται αυτούς τους παράγοντες δεν θα επενδύσει σ' αυτήν τη χώρα. 4) Εάν η χώρα έχει ένα **υψηλό ποσοστό εγκληματικότητας** ή το κράτος δεν μπορεί να προστατεύσει τους επενδυτές από τις παράνομες ενέργειες ή από το οργανωμένο έγκλημα σε μεγάλο βαθμό, η επιχείρηση δεν αισθάνεται ασφαλής να επενδύσει σ' αυτήν τη χώρα. 5) Εάν το **τραπεζικό σύστημα**, η χρηματιστηριακή αγορά ή άλλες υπηρεσίες συναλλαγής δεν είναι αποτελεσματικές, τότε το κόστος συναλλαγής είναι πολύ υψηλό και η χρηματοδότηση των επιχειρήσεων πολύ δύσκολη. 6) Όταν μια χώρα **στερείται των ευνοϊκών διμερών συνθηκών, επιχορηγήσεων**, των ευνοϊκών φορολογικών πολιτικών, τότε δεν προσφέρει κίνητρα για ΞΑΕ από μόνη της. 7) **Ο πολιτισμός και η τοπική συμπεριφορά σχετικά με την κατανάλωση, την εργασία και την παραγωγικότητα** μπορεί να αποτελούν εμπόδιο εάν είναι αρνητικά προς την επιχείρηση. 8) Ένα άλλο εμπόδιο, που είναι έντονο στις πρώην κομμουνιστικές χώρες, είναι η δύναμη και η πολυπλοκότητα της **κρατικής γραφειοκρατίας** που τις εξουσίασε για πολλά έτη. 9) Το **χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα** και η αρνητική καταναλωτική συμπεριφορά των ανθρώπων (χαμηλή τάση στην κατανάλωση), βεβαίως αποθαρρύνει μια επιχείρηση από την επένδυση σε μια τέτοια χώρα. 10) Το **χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης της τεχνολογίας** καθώς επίσης και το **χαμηλό επίπεδο υποδομής** σε μια χώρα μπορούν να αποδειχθούν αποθαρρυντικά για μια επιχείρηση» (Μπιτζένης, 2014, σελ. 380-381).

### **3.4 Οι επιπτώσεις τους**

Η απόφαση και εν τέλει η δημιουργία μιας ΞΑΕ από μια μεγάλη πολυεθνική εταιρεία σε μια άλλη ξένη χώρα επιφέρει σημαντικές επιδράσεις όχι μόνο στη χώρα υποδοχής και στη χώρα προέλευσης αλλά και στην ίδια την πολυεθνική καθώς και στη διαδικασία μετάβασης. Το σύνολο των επιπτώσεων των ΞΑΕ σε κάθε μία από τις τέσσερις αυτές κατηγορίες παρουσιάζεται παρακάτω.

#### **3.4.1 Οι επιπτώσεις των ΞΑΕ στη χώρα υποδοχής**

Η επίδραση των ΞΑΕ στη χώρα υποδοχής είναι πολύπλευρη και χαρακτηρίζεται από διάφορους παραμέτρους. Γενικότερα οι ΞΑΕ επηρεάζουν σημαντικά τη χώρα υποδοχής με πολλούς τρόπους, και άμεσα και έμμεσα. Οι επιδράσεις των ΞΑΕ στη χώρα υποδοχής είναι είτε θετικές είτε αρνητικές καθώς εξαρτώνται από τον τρόπο με τον οποίο χειρίζονται από την τοπική κυβέρνηση και βιομηχανία. Οι επιπτώσεις των ΞΑΕ μπορεί να γίνουν αντιληπτές είτε βραχυπρόθεσμα είτε μακροπρόθεσμα. Οι βραχυπρόθεσμες επιπτώσεις μπορεί να είναι διαφορετικές από τις μακροπρόθεσμες όσον αφορά την ωρίμανση των συνθηκών (Bitzenis and Vlachos, 2012, σελ. 68). Σύμφωνα με τον Μπιτζένη οι επιδράσεις των ΞΑΕ στη χώρα υποδοχής χωρίζονται σε : «1) εκείνες που σχετίζονται με τις μεταφορές πόρων της τεχνολογίας και του κεφαλαίου, 2) εκείνες που αφορούν την απασχόληση, 3) εκείνες που σχετίζονται με την αποδοτικότητα και την ανάπτυξη και 4) εκείνες που αφορούν το **ισοζύγιο πληρωμών (III)**» (Μπιτζένης, 2014, σελ. 387). Με βάση αυτόν τον διαχωρισμό αλλά και με την προσθήκη κάποιων ακόμα οι επιπτώσεις οι οποίες παρατηρούνται είναι: «α) *Επιπτώσεις μεταφοράς πόρων*, β) *Επιπτώσεις στην απασχόληση*, γ) *Οικονομική ανάπτυξη, παραγωγικότητα, αποτελεσματικότητα, βιοτικό επίπεδο και επιπτώσεις ανταγωνισμού*, δ) *Ισοζύγιο Πληρωμών: Εμπόριο και ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών*, ε) *Η ανάπτυξη των διοικητικών ικανοτήτων των τοπικών στελεχών*, ζ) *Η αύξηση του ανταγωνισμού*, η) *Η ανάπτυξη των σχετικών βιομηχανιών-υπηρεσιών και τέλος θ) Ο αντίκτυπος των διασυνοριακών εξαγορών και συγχωνεύσεων για τη χώρα υποδοχής*» (Μπιτζένης, 2014, σελ. 389-399).

#### **3.4.2 Οι επιπτώσεις των ΞΑΕ στη χώρα προέλευσης**

Η δημιουργία ΞΑΕ σε μια ξένη χώρα έχει σημαντικές επιδράσεις, τόσο θετικές όσο και αρνητικές, και στη χώρα από την οποία προήλθε. Πιο συγκεκριμένα,



«Τα οφέλη για τη χώρα προέλευσης από τις εκροές ΞΑΕ είναι πολυάριθμα. Αρχικά, ο λογαριασμός κεφαλαίου του ισοζυγίου πληρωμών της χώρας προέλευσης πιστώνεται από την εσωτερική ροή των ξένων εσόδων, δηλαδή τον επαναπατρισμό των κερδών. Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών του ισοζυγίου πληρωμών της χώρας προέλευσης πιστώνεται επίσης, αν η πολυεθνική επιχείρηση χρειάζεται την πατρίδα της για να εξάγει κεφαλαιουχικό εξοπλισμό, ενδιάμεσα αγαθά, συμπληρωματικά προϊόντα και ούτω καθεξής. Δεύτερον, η απασχόληση και το ΑΕΠ αυξάνονται όταν οι ΠΕΕ εισάγουν υλικά που παράγονται στην εγχώρια αγορά. Τρίτον, η πολυεθνική επιχείρηση της χώρας προέλευσης αποκτά πολύτιμες γνώσεις από την έκθεση της σε ξένες αγορές που μπορεί στη συνέχεια να μεταφερθούν πίσω στη χώρα προέλευσης» (Μπιτζένης, 2014, σελ. 402). Ωστόσο, οι ΞΑΕ ίσως έχουν και αρνητικό αντίκτυπο «στο ισοζύγιο πληρωμών της χώρας προέλευσης. Πρώτον, ο λογαριασμός κεφαλαίου του ισοζυγίου πληρωμών της χώρας προέλευσης πάσχει από την αρχική εκροή κεφαλαίου που απαιτείται για τη χρηματοδότηση των ΞΑΕ. Δεύτερον, το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών του ισοζυγίου πληρωμών υποφέρει αν ο σκοπός της ξένης επένδυσης είναι να εξυπηρετήσει την εγχώρια αγορά με τις εισαγωγές από μια χαμηλού κόστους παραγωγική θέση στο εξωτερικό-για παράδειγμα η δημιουργία μιας εξαγωγικής βάσης. Τρίτον, το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών του ισοζυγίου πληρωμών καθίσταται προβληματικό αν οι ΞΑΕ αποτελούν υποκατάστατο των άμεσων εξαγωγών. Τέλος, όσον αφορά τις επιπτώσεις στην απασχόληση, μια αρνητική εξωτερικότητα παρουσιάζεται επίσης όταν οι ΞΑΕ υποκαθιστούν το εμπόριο, μια ενέργεια που θα μπορούσε τελικά να αυξήσει το ποσοστό ανεργίας στη χώρα προέλευσης» (Μπιτζένης, 2014, σελ. 402-403).

### **3.4.3 Οι επιπτώσεις των ΞΑΕ στην ίδια την πολυεθνική εταιρεία**

Μεγάλη σημασία παρουσιάζουν και οι επιπτώσεις της ΞΑΕ στην ίδια την πολυεθνική εταιρεία. Ειδικότερα, όταν μια εταιρεία επενδύει στο εξωτερικό, στοχεύει, γενικά, στην αύξηση της εταιρικής κερδοφορίας της. Η επίδραση της ξένης επέκτασης χαρακτηρίζεται κυρίως από τη διαδικασία επίτευξης αυτού του στόχου. Η εταιρεία πρέπει να εγκαθιδρύσει επιχειρηματικές σχέσεις με την κυβέρνηση της αγοράς υποδοχής, λαμβάνοντας υπόψη μια σειρά από παράγοντες: την ευνοϊκή ή δυσμενή υποδομή της χώρας υποδοχής, τις δυσκολίες στην εγκαθίδρυση ιδιοκτησιακής δομής, το ασταθές νομικό πλαίσιο, τις δυσκολίες στη χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων της, τα προβλήματα στη δημιουργία μιας πολιτισμικά εφαρμόσιμης στρατηγικής ανθρωπίνων πόρων και τη σημασία των θετικών ή

αρνητικών οικονομικών δεικτών της χώρας υποδοχής. Επιπλέον, η εταιρεία πρέπει να εργαστεί μέσα από τα πολλά διαφορετικά ζητήματα τα οποία είναι κρίσιμα για τη λειτουργία της νέας θυγατρικής. Τέλος, η πολυεθνική θα πρέπει να εξετάσει τα επίπεδα κρατικής γραφειοκρατίας, διαφθοράς, καθώς και τη νοοτροπία των εργαζομένων και των καταναλωτών οι οποίοι έχουν γεννηθεί και ανατραφεί κάτω από ένα διαφορετικό επιχειρησιακό περιβάλλον, όπως αυτά που δημιουργήθηκαν από τα κομμουνιστικά καθεστώτα στις μεταβατικές οικονομίες. Γενικότερα, και πιο συχνά από ότι όχι, οι πολιτισμικές διαφορές και η διαφορετική γλώσσα αποτελούν σημαντικά μειονεκτήματα των ξένων διαχειριστών (Bitzenis and Vlachos, 2012, σελ. 72-73).

### **3.4.4 Οι επιπτώσεις των ΞΑΕ στη Διαδικασία Μετάβασης**

Τέλος, η ύπαρξη μιας ΞΑΕ σε μια χώρα ασκεί μεγάλη επίδραση και στη διαδικασία μετάβασης *«από μια κεντρικά διοικούμενη οικονομία σε μια οικονομία της αγοράς»* (Μπιτζένης, 2014, σελ. 405). Αυτό συμβαίνει καθώς *«Η ξένη ιδιοκτησία μπορεί να είναι μεγάλη βοήθεια στο μετασχηματισμό μιας κρατικής επιχείρησης σε μια αποτελεσματική επιχείρηση «αγοράς». Ωστόσο, θέτει επίσης πίεση στην κυβέρνηση σχετικά με διάφορα ζητήματα όπως: την εγκαθίδρυση νομικού πλαισίου, ιδίως όσον αφορά τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις μιας επιχείρησης, την ανάγκη να προχωρήσει σε μεταρρυθμίσεις, προκειμένου να σταματήσει τα μονοπώλια, την ανάγκη να εξάλειφθούν οι κρατικές επιδοτήσεις, την ανάγκη να επιταχύνει τις ανταγωνιστικές πιέσεις στην αγορά, την ανάγκη για επιβολή σκληρών περιορισμών προϋπολογισμού, και κατά συνέπεια την ανάγκη να αγκαλιάσει τους «ευ αγωνίζεσθε» κανόνες της ανοιχτής αγοράς. Η ξένη ιδιοκτησία θα μετασχηματίσει σίγουρα τους στόχους μιας επιχείρησης από τη μεγιστοποίηση της παραγωγής και την ενοικίαση-για-το-κράτος στη μεγιστοποίηση του κέρδους. Η ξένη επιχείρηση θα συμβάλλει στη νομική μεταρρύθμιση, επειδή δε θέλει να βάλει σε κίνδυνο τις επενδύσεις στηριζόμενη στους «μπλε νόμους» και τους κανονισμούς. Μπορεί ακόμη να συμβάλλει στην ελαχιστοποίηση της εκμετάλλευσης της κρατικής γραφειοκρατίας, ή τουλάχιστον την εξάρτηση από αυτήν, αν και οι πολυεθνικές επιχειρήσεις είναι γνωστό ότι τυγχάνουν ευνοϊκής μεταχείρισης από τις κυβερνήσεις. Οι ΞΑΕ βοηθούν, ακόμη, τη διαδικασία μετάβασης της χώρας συνολικά, εφόσον το κεφάλαιο που επενδύεται βοηθάει τη σταθεροποίηση της οικονομίας. Έτσι, εκτός από την οικονομική βοήθεια, βοηθούν στην αποσαφήνιση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας, την ανακατανομή των πόρων και τη δημιουργία κερδοφόρου*

*προσανατολισμού. Οι ΞΑΕ βοηθούν, επίσης, στη δημιουργία ενός αποτελεσματικού συστήματος εταιρικής διακυβέρνησης και φέρνει την τεχνολογική, διαχειριστική εξέλιξη καθώς και εξέλιξη της απασχόλησης» (Μπιτζένης, 2014, σελ. 405).*

## 4<sup>ο</sup> κεφάλαιο: Η παγκοσμιοποίηση και οι Ξένες Άμεσες Επενδύσεις

### 4.1 Το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης

Τις τελευταίες τρεις δεκαετίες έχει παρατηρηθεί μια τάση υπερβολικής ενασχόλησης και θεωρητικής ανάλυσης από τον επιστημονικό, πνευματικό, πολιτικό, και οικονομικό κλάδο σχετικά με τον όρο της **παγκοσμιοποίησης**. Ένας μεγάλος αριθμός επιστημόνων αλλά και πνευματικών ανθρώπων και διανοουμένων έχει προσπαθήσει να μελετήσει και να αναλύσει το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης παρατηρώντας τα στάδια ανάπτυξης του, τον τρόπο με τον οποίο εμφανίζεται, τις πτυχές της ζωής στις οποίες εμφανίζεται και τα αποτελέσματα του στους ανθρώπους αλλά και στις παγκόσμιες κοινωνίες γενικότερα. Έτσι, με βάση τις αναλύσεις που έχουν ήδη γίνει πάνω σε αυτό το φαινόμενο, έχουν παρουσιαστεί κάποια σημαντικά συμπεράσματα για την παγκοσμιοποίηση τα οποία κρίνεται απαραίτητο να αναλυθούν στο παρόν κεφάλαιο για τους σκοπούς της διπλωματικής διατριβής και για την αποσαφήνιση κάποιων ιδιαίτερα περίπλοκων ζητημάτων.

Η παγκοσμιοποίηση, λοιπόν, συγκεντρώνει γύρω της πολλές και διαφορετικές απόψεις ως προς τη φύση και το περιεχόμενο της. Ειδικότερα, η ακαδημαϊκή κοινότητα είναι διαχωρισμένη σχετικά με την ερώτηση της ύπαρξης της παγκοσμιοποίησης. Πολλοί υποστηρίζουν ότι αυτή είναι μια τάση προς την ενοποίηση της παγκόσμιας οικονομίας όσον αφορά το εμπόριο και τις Ξένες Άμεσες Επενδύσεις. Ωστόσο, υπάρχουν άλλοι που αρνούνται την ύπαρξη της. Μια τρίτη ομάδα διατείνεται ότι η παγκοσμιοποίηση είναι ένα φαινόμενο το οποίο υπάρχει, δεν μπορεί κανείς να το σταματήσει, έχει μακρά διάρκεια, είναι ωφέλιμο, φέρνει μεγαλύτερη ευημερία, ισότητα, αυξάνει τα δεδομένα της ανθρώπινης ζωής, προωθεί τον τομέα των δημοκρατικών θεσμών και ενδυναμώνει τις βάσεις για την ειρήνη. Μια άλλη ομάδα δέχεται ότι η παγκοσμιοποίηση είναι μια διαδικασία θεμελιωμένη, δεν μπορεί κανείς να τη σταματήσει και να την αντιστρέψει αλλά αν και μοιράζονται την άποψη ότι είναι πιθανό η παγκοσμιοποίηση να είναι ωφέλιμη, είναι σίγουροι πως αυτό μένει να αποδειχθεί στο μέλλον. Επιπλέον, κάποιοι βλέπουν την παγκοσμιοποίηση σαν μια πραγματικότητα και πιστεύουν ότι αυτή αποτελεί ένα φαινόμενο, όχι μόνο μια νέα οικονομική τάση αλλά μια ενοποίηση των αγορών, της

οικονομίας και των νέων τεχνολογιών η οποία ελαχιστοποιεί τις γεωγραφικές και πολιτισμικές αποστάσεις ανάμεσα στους ανθρώπους (Bitzenis, 2009, σελ. 130-131).

Βέβαια, για τον προσδιορισμό του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης έχουν χρησιμοποιηθεί και άλλοι ορισμοί οι οποίοι επισημαίνουν μεταξύ άλλων πως η παγκοσμιοποίηση είναι *«ένας γενικός όρος που αναφέρεται σε ένα σύμπλεγμα σχέσεων στα πεδία της οικονομίας, του εμπορίου, της κοινωνίας, της τεχνολογίας, της κουλτούρας και της πολιτικής»* (Μπιτζένης, 2009, σελ. 335). Ακόμα, *«ένας τυπικός, αν και περιοριστικός, ορισμός είναι αυτός που δίνει το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, ο οποίος δίνει έμφαση στην αυξανόμενη οικονομική αλληλεξάρτηση των χωρών παγκόσμια μέσω του αυξανόμενου όγκου και της ποικιλίας διεθνών συναλλαγών αγαθών και υπηρεσιών, της ελεύθερης ροής κεφαλαίου διεθνώς και της γρήγορης και ευρείας διάχυσης της τεχνολογίας»* (Μπιτζένης, 2009, σελ. 335). Όλοι οι παραπάνω ορισμοί εμπεριέχουν φυσικά μια δόση της πραγματικής διάστασης της παγκοσμιοποίησης. Στην πραγματικότητα, όμως, η παγκοσμιοποίηση αποτελεί ένα φαινόμενο με μια πιο συγκεκριμένη και κατανοητή ερμηνεία η οποία εξηγεί πως *«είναι ένα πολυσύνθετο φαινόμενο και επεκτείνεται σε όλα τα επίπεδα της ανθρώπινης ζωής: στο οικονομικό, το πολιτικό, το επιστημονικό, το κοινωνικό, το πολιτιστικό, το ηθικό, το θρησκευτικό, και το πνευματικό. Είναι η διαδικασία μετατροπής της οικουμένης σε μια ενιαία οικονομική, πολιτική και πολιτιστική επικράτεια»* (Μπιτζένης, 2009, σελ. 343).

Επιπρόσθετα, είναι πολύ σημαντικό να αναφερθεί η ύπαρξη δυο εκ των βασικότερων μύθων της παγκοσμιοποίησης οι οποίοι δημιουργούν μια λανθασμένη εντύπωση στους πολίτες και το κοινωνικό σύνολο γενικότερα. Ο πρώτος αφορά την πεποίθηση ότι η *«παγκοσμιοποίηση είναι θεσμός και αποτελείται από κανόνες. Στην πραγματικότητα είναι ένα φαινόμενο το οποίο σύμφωνα με την οικονομική της διάσταση αναφέρεται ότι οι εθνικές οικονομίες αλληλεξαρτώνται με αποτέλεσμα την ενιαία λειτουργία της οικονομίας σε παγκόσμιο επίπεδο»* (Μπιτζένης, 2009, σελ. 343). Ο δεύτερος αφορά την τάση των ανθρώπων να θεωρούν την παγκοσμιοποίηση ως ένα νέο και εξαιρετικά πρόσφατο φαινόμενο ενώ στην πραγματικότητα *«η παγκοσμιοποίηση είναι ένα φαινόμενο που συνοδεύει όλη την ιστορία της ανθρωπότητας και όχι μόνο την ιστορία των τελευταίων 25 ετών. Φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης ή προηγούμενες φάσεις παγκοσμιοποίησης υπήρξαν κατά τα χρόνια του Μεγάλου Αλεξάνδρου, της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, της Βυζαντινής*

*Αυτοκρατορίας, της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας αλλά και της περιόδου πριν από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο» (Μπιτζένης, 2009, σελ. 344).*

#### **4.2 Οι πτυχές της παγκοσμιοποίησης**

Όπως παρουσιάστηκε στην προηγούμενη υποενότητα, το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης είναι αρκετά περίπλοκο και πολύπλοκο ως προς τον ακριβή καθορισμό των στοιχείων που το απαρτίζουν. Παρ' όλα αυτά όμως η ύπαρξη της παγκοσμιοποίησης ως φαινόμενο εντοπίζεται σε διάφορες πτυχές της ανθρώπινης ζωής καθώς και σε πολλούς τομείς των σύγχρονων οργανωμένων κοινωνιών.

Η παγκοσμιοποίηση, λοιπόν, διακρίνεται σε πρώτο στάδιο σε **οικονομική παγκοσμιοποίηση** στην οποία κυριαρχεί η «ενίσχυση και επέκταση των πολυεθνικών εταιρειών με αυξανόμενες FDI (ΞΑΕ) και ροές εμπορίου» (Μπιτζένης, 2009, σελ. 335). Η **χρηματοπιστωτική παγκοσμιοποίηση** η οποία αντανακλά «την ανάδυση παγκόσμιων χρηματοπιστωτικών αγορών (χρηματιστηρίων) και την πιο εύκολη πρόσβαση σε εξωτερικές χρηματοδοτήσεις για εταιρικούς και κρατικούς δανειζόμενους» (Μπιτζένης, 2009, σελ. 335).

Στη συνέχεια παρατηρείται η **πολιτική παγκοσμιοποίηση** που αφορά «την επέκταση των πολιτικών συμφερόντων σε περιοχές και χώρες που δεν γειτνιάζουν με τα πολιτικά ισχυρά κράτη» (Μπιτζένης, 2009, σελ. 335), η **παγκοσμιοποίηση της πληροφόρησης** που σχετίζεται «με την αύξηση της ροής πληροφόρησης μεταξύ γεωγραφικά μακρινών περιοχών» (Μπιτζένης, 2009, σελ. 335), η **πολιτισμική παγκοσμιοποίηση** που βασίζεται στην «ανάπτυξη διαπλιτισμικών επαφών και δημιουργία μιας παγκόσμιας κουλτούρας» (Μπιτζένης, 2009, σελ. 335), η **θρησκευτική παγκοσμιοποίηση** που αφορά την «ανάπτυξη επαφών μεταξύ διαφορετικών θρησκειών, την ευρεία διάδοση των χαρακτηριστικών της κάθε θρησκείας μέσω Ίντερνετ και την τάση για ένωση εκκλησιών» (Μπιτζένης, 2009, σελ. 335). Επιπλέον, είναι ιδιαίτερα σημαντική η **παγκοσμιοποίηση της μετανάστευσης** εξαιτίας «της εγκατάλειψης των εμποδίων, των φυσικών συνόρων, της δημιουργίας ενώσεων όπως η ΕΕ και ΟΝΕ, της ελεύθερης διακίνησης εργαζομένων, του ανοίγματος των συνόρων κ.α.» (Μπιτζένης, 2009, σελ. 335), η **περιβαλλοντική παγκοσμιοποίηση** καθώς «με την χρήση της πληροφόρησης και μέσω της μεταφοράς της τεχνολογίας διευκολυνόμαστε στη λήψη κατάλληλων και απαραίτητων μέτρων για την προστασία του περιβάλλοντος» (Μπιτζένης, 2009, σελ. 336) και η **στρατιωτική**

**παγκοσμιοποίηση** η οποία αποδεικνύει «την επεκτατική πολιτική των κρατών και την επιρροή αυτών των ισχυρών χωρών μέσω της χρήσης στρατιωτικής ισχύος» (Μπιτζένης, 2009, σελ. 336).

Η λίστα της παρουσίασης των πτυχών της παγκοσμιοποίησης συνεχίζει με την **σύνδεση του φαινομένου με την υγεία** καθώς «με την εξέλιξη της τεχνολογίας και των μέσων μεταφοράς έχουμε και τη μεταφορά ασθενειών ειδικά μέσω της μετανάστευσης αλλά και λόγω της έλλειψης ελέγχων και κατάλληλης υγειονομικής περίθαλψης σε αρκετές χώρες» (Μπιτζένης, 2009, σελ. 336), την **θεσμική παγκοσμιοποίηση** η οποία σχετίζεται με «την έννοια της εναρμόνισης των νόμων, των κανόνων και της δημιουργίας παγκόσμιων θεσμών και οργανισμών» (Μπιτζένης, 2009, σελ. 336), την **τεχνολογική παγκοσμιοποίηση** που χαρακτηρίζεται από την «έρευνα και ανάπτυξη, τα τεχνολογικά θαύματα, το Ίντερνετ, τη διάδοση τεχνολογιών, την κοινωνία της πληροφορίας, τη μετάδοση των γνώσεων κ.α.» (Μπιτζένης, 2009, σελ. 336). Τέλος, η λίστα ολοκληρώνεται με την **κοινωνική παγκοσμιοποίηση** η οποία αντανακλά την «κοινωνική πολιτική, την κοινωνική ευημερία, το κράτος πρόνοιας στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης, τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των χωρών, την κοινωνία της πληροφόρησης, τις NGOs κ.α.» (Μπιτζένης, 2009, σελ. 336) και την **σύνδεση της παγκοσμιοποίησης με την εγκληματικότητα και την τρομοκρατία** καθώς μέσω αυτής προωθείται «η επέκταση και γεωγραφική διεύρυνση της δράσης του οργανωμένου εγκλήματος, η έλλειψη ελέγχων και η αύξηση των τρομοκρατικών επιθέσεων» (Μπιτζένης, 2009, σελ. 337).

#### **4.3 Η «μάχη» μεταξύ των υποστηρικτών και των επικριτών της παγκοσμιοποίησης**

Το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης, όπως φυσικά και όλα τα περίπλοκα και διφορούμενα φαινόμενα, έχει «φανατικούς» υποστηρικτές αλλά και εξίσου «φανατικούς» επικριτές. Από τη μια πλευρά βρίσκονται όλοι όσοι θεωρούν την παγκοσμιοποίηση ένα φαινόμενο με θετικές επιδράσεις στη ζωή των ανθρώπων και στις παγκόσμιες κοινωνίες ενώ από την άλλη πλευρά βρίσκονται όσοι πιστεύουν ότι η παγκοσμιοποίηση αποτελεί μια παθογένεια των σύγχρονων κοινωνιών με καταστροφικά για το μέλλον και την ευημερία του πλανήτη αποτελέσματα.

Πιο συγκεκριμένα, αυτοί οι οποίοι υποστηρίζουν την παγκοσμιοποίηση «ασκούν έντονη κριτική σε αρκετές υφιστάμενες πολιτικές, ιδιαίτερα στις πολύ ψηλές

*επιχορηγήσεις για τη γεωργία στον αναπτυσσόμενο κόσμο και τους σχετικούς προστατευτικούς δασμούς. Για παράδειγμα, σχεδόν ο μισός προϋπολογισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης πάει σε αγροτικές επιχορηγήσεις, κυρίως σε μεγαλοαγρότες και αγροεπιχειρήσεις οι οποίοι αποτελούν ένα ισχυρό λόμπι. Αυτό εξαντλεί τα έσοδα του κράτους από φορολογία και αυξάνει τις τιμές για τους καταναλωτές στον αναπτυσσόμενο κόσμο, μειώνει τον ανταγωνισμό και την αποτελεσματικότητα, αποτρέπει τις εξαγωγές από περισσότερο ανταγωνιστικούς αγροτικούς και άλλους τομείς στον αναπτυσσόμενο κόσμο λόγω των εμποδίων, και υποδαυλίζει τους τομείς στους οποίους οι αναπτυσσόμενες χώρες έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα» (Μπιτζένης, 2009, σελ. 340).*

Στο άλλο άκρο βρίσκονται όσοι επικρίνουν την παγκοσμιοποίηση και ιδιαίτερα την οικονομική της διάσταση δηλώνοντας πως η παγκοσμιοποίηση «δεν είναι, όπως δηλώνουν οι υποστηρικτές της, μια αναπόφευκτη διαδικασία η οποία πηγάζει φυσικά από τις οικονομικές ανάγκες όλων. Οι επικριτές συνήθως επισημαίνουν ότι η παγκοσμιοποίηση είναι μια διαδικασία που εξυπηρετεί τα συμφέροντα των εταιρειών και αντιτάσσουν τη δυνατότητα καθιέρωσης εναλλακτικών θεσμών και πολιτικών, οι οποίοι θα αντιμετωπίσουν τις επιθυμίες των φτωχών και εργατικών τάξεων στον κόσμο, καθώς και τα περιβαλλοντικά θέματα με πιο δίκαιο και σωστό τρόπο. Το κίνημα είναι πολύ ευρύ και περιλαμβάνει εκκλησιαστικές οργανώσεις, εθνικοαπελευθερωτικές ομάδες, αριστερά κόμματα, περιβαλλοντιστές, αγροτικές συντεχνίες, αντιρατσιστικές οργανώσεις, αναρχικούς κ.α.» (Μπιτζένης, 2009, σελ. 340).

#### **4.4 Η σχέση της παγκοσμιοποίησης με τις Ξένες Άμεσες Επενδύσεις**

Όπως παρουσιάστηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης «ευθύνεται» για την επέκταση των πολυεθνικών εταιρειών καθώς και για τη δημιουργία και ανάπτυξη των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων. Παραφράζοντας τα λόγια του Μπιτζένη, η παγκοσμιοποίηση στην οικονομική της μορφή, προβλέπει ένα αλληλοεξαρτώμενο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα στο οποίο κυριαρχούν παγκόσμιες εταιρείες που δεν ταυτίζονται με καμία συγκεκριμένη χώρα και το οποίο βασίζεται στην φιλελευθεροποίηση του διεθνούς εμπορίου, των αγαθών, των υπηρεσιών και της ελεύθερης αγοράς (Bitzenis, 2009, σελ. 127). Μέσω της εμφάνισης, ανάπτυξης και κυριαρχίας του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης, οι



μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες ανά την υφήλιο προσπάθησαν να αναζητήσουν πρόσφορο έδαφος και μεγαλύτερες και καλύτερες ευκαιρίες επέκτασης με σκοπό την μεγιστοποίηση των κερδών τους και την υψηλότερη απόδοση των κεφαλαίων τους. Ειδικότερα, «οι περισσότερες μεγάλες επιχειρήσεις (MNEs) έχουν ένα παγκόσμιο προσανατολισμό όσον αφορά την επέκταση των δραστηριοτήτων τους και τη δημιουργία-ολοκλήρωση των επενδυτικών προγραμμάτων τους. Επενδύουν σε συγκεκριμένες χώρες, όταν συμπεραίνουν ότι οι εν λόγω χώρες ικανοποιούν τους στόχους τους. Δεν αρκεί η οικονομία μιας χώρας να έχει θέσει ως στόχο της να γίνει μια οικονομία της αγοράς, να ανοίξει τα σύνορα της και να προσελκύσει εισροές Ξένων Άμεσων Επενδύσεων αλλά είναι απαραίτητο αυτό το αποτέλεσμα να είναι επιτυχές από συγκεκριμένη συμμετοχή ξένων πολυεθνικών και τεράστιων ΞΑΕ καθώς και εμπορικών εισροών στη χώρα αποδέκτη (host country)» (Μπιτζένης, 2009, σελ. 261).

Η παραπάνω θεωρία οδηγεί στην εξαιρετικά σημαντική διαπίστωση πως η παγκοσμιοποίηση αποτελεί στην πραγματικότητα **περιφερειοποίηση**. Με τον όρο περιφερειοποίηση προσδιορίζονται «οι κοινές προσπάθειες μιας ομάδας χωρών, που μοιράζονται συνήθως τη γεωγραφική εγγύτητα, να πετύχουν κοινούς οικονομικούς, πολιτικούς και στρατηγικούς στόχους. Η έννοια της γεωγραφικής εγγύτητας δεν καθορίζεται αυστηρά και μπορεί να υπάγεται σε πολλές ερμηνείες που καθορίζονται από κοινούς στόχους, εχθρούς, πολιτισμό, ιδεολογία, πολιτικά συστήματα κ.τ.λ. και όχι απαραίτητα γεωγραφική εγγύτητα και γεωγραφική γειτνίαση» (Μπιτζένης, 2009, σελ. 267). Οι πολυεθνικές εταιρείες, δηλαδή, έχουν την τάση να επικεντρώνουν την προσοχή τους σε χώρες οι οποίες μπορούν να τους εξασφαλίσουν τα μέγιστα οικονομικά αποτελέσματα και σε αυτές με τις οποίες μοιράζονται κοινούς στόχους και όχι σε όλες τις χώρες του κόσμου. Με άλλα λόγια, «μεγάλες MNEs προτιμούν να επενδύουν σε χώρες που εκπληρώνουν τους στόχους τους χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τους το εθνικό συμφέρον (χώρα καταγωγής-προέλευσης της πολυεθνικής) και χωρίς να παίζει κάποιο ρόλο αυτή η προέλευση τους στις επενδυτικές τους αποφάσεις. Γι' αυτό υπάρχει ενδιαφέρον από ισχυρά MNEs στο να έχουν μια παγκόσμια άποψη στη στρατηγική τους και έτσι να επενδύουν σε συγκεκριμένες χώρες, στις οποίες θα βρίσκουν ευκαιρίες ιδιωτικοποίησης, ανικανοποίητη ζήτηση, χαμηλό κόστος εργασίας, αρκετά μεγάλο μέγεθος αγοράς ή ακόμη και σε χώρες που ανοίγουν και φιλελευθεροποιούν τις οικονομίες τους έτσι ώστε να προσελκύσουν επενδύσεις» (Μπιτζένης, 2009, σελ. 269).

Ένας επιπρόσθετος παράγοντας που οδήγησε στην ενίσχυση της περιφερειοποίησης είναι και η συμπεριφορά των μικρομεσαίων επιχειρήσεων οι οποίες αναζητούν μεγαλύτερες ευκαιρίες προώθησης των οικονομικών τους συμφερόντων επεκτείνοντας τις δραστηριότητες τους σε γειτονικά κράτη που παρουσιάζουν περισσότερες δυνατότητες από την δική τους εσωτερική αγορά. Αδιαμφισβήτητα, *«υπάρχουν αρκετές μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) που προτιμούν να επενδύσουν σε γειτονικές χώρες, προκειμένου να επωφεληθούν της γεωγραφικής εγγύτητας, του χαμηλού εργατικού κόστους, της έλλειψης εγχώριου ανταγωνισμού, της έλλειψης δυτικού επενδυτικού ενδιαφέροντος, της ανικανοποίητης ζήτησης, των ευνοϊκών φορολογικών μέτρων και νόμων για τις ξένες επενδύσεις, της ύπαρξης διμερών συμφωνιών μεταξύ χωρών, της ύπαρξης περιφερειακών πρωτοβουλιών, της πολιτισμικής εγγύτητας μεταξύ των χωρών (home and host country) καθώς και της γνώσης τόσο της αγοράς όσο και του μεγέθους της αγοράς-στόχου και των προοπτικών ανάπτυξης της»* (Μπιτζένης, 2009, σελ. 270).

Επομένως, η παρουσίαση όλων των παραπάνω στοιχείων που αποδεικνύουν την δράση των πολυεθνικών εταιρειών ως προς τη δημιουργία Ξένων Άμεσων Επενδύσεων οδηγεί στην συγκέντρωση κάποιων πολύ σημαντικών συμπερασμάτων σχετικά με την σχέση της παγκοσμιοποίησης και των επενδύσεων αυτών. Πιο ειδικά, *«η παγκοσμιοποίηση επέτρεψε στις ΞΑΕ να γίνουν λιγότερο χρονοβόρες, εύκολα προσιτές, οικονομικά αποδοτικές και διευκόλυνε την ανάλυση ευκαιριών της κάθε αγοράς. Αλλά, συγκεκριμένα όσον αφορά τις ροές ΞΑΕ και τα άμεσα αποτελέσματα και τις συνέπειες τους, η παγκοσμιοποίηση δεν βοήθησε ουσιαστικά στην κατανομή αυτών των ροών σε παγκόσμιο επίπεδο»* (Μπιτζένης, 2009, σελ. 281). Με λίγα λόγια, η παγκοσμιοποίηση ναι μεν εκτόξευσε την δυνατότητα δημιουργίας Ξένων Άμεσων Επενδύσεων αλλά δεν τις «μοίρασε» σε ολόκληρο τον κόσμο.

## 5<sup>ο</sup> κεφάλαιο: Η κατάταξη της Ελλάδας στους αντίστοιχους δείκτες από το 2008 έως το 2017

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο παρουσιάζεται η πρακτική εφαρμογή του γενικού πλαισίου των εννοιών που αναλύθηκαν στο 1<sup>ο</sup> κεφάλαιο. Με βάση το σύνολο των καθορισμένων αυτών εννοιών το κεφάλαιο 2 μελετά και καταδεικνύει την ελληνική οικονομική και επιχειρηματική πραγματικότητα καθώς και το σύνολο των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων στην Ελλάδα από το 2008 έως και το 2017.

### 5.1 Η θέση της Ελλάδας σύμφωνα με τον δείκτη παγκοσμιοποίησης του KOF

Στους παρακάτω πίνακες παρουσιάζεται η κατάταξη της Ελλάδας σύμφωνα με τον δείκτη παγκοσμιοποίησης του KOF. Ο πρώτος πίνακας παρουσιάζει τη συνολική παγκοσμιοποίηση της Ελλάδας ενώ οι υπόλοιποι τρεις δείχνουν σε ποια θέση βρίσκεται η χώρα με βάση τις τρεις διαστάσεις της παγκοσμιοποίησης: την οικονομική, την κοινωνική και την πολιτική. Στη συνέχεια ακολουθεί μια ενδεικτική συγκριτική ανασκόπηση της Ελλάδας με την Κύπρο.

**Πίνακας 4: Η συνολική παγκοσμιοποίηση της Ελλάδας από το 2008 έως και το 2017**

Συνολική παγκοσμιοποίηση										
Έτος	<u>2008</u>	<u>2009</u>	<u>2010</u>	<u>2011</u>	<u>2012</u>	<u>2013</u>	<u>2014</u>	<u>2015</u>	<u>2016</u>	<u>2017</u>
Θέση	25	32	31	29	23	24	23	25	22	26
Ποσοστό	73.43	77.00	75.83	76.98	81.30	80.31	80.29	79.08	80.40	80.60

Πηγή: <http://129.132.27.206/static/rawdata/globalizationIndex2008.zip> (2009-2017)

**Πίνακας 5: Η οικονομική πτυχή της παγκοσμιοποίησης για την Ελλάδα**

<b>Οικονομική παγκοσμιοποίηση</b>										
<b>Έτος</b>	<b><u>2008</u></b>	<b><u>2009</u></b>	<b><u>2010</u></b>	<b><u>2011</u></b>	<b><u>2012</u></b>	<b><u>2013</u></b>	<b><u>2014</u></b>	<b><u>2015</u></b>	<b><u>2016</u></b>	<b><u>2017</u></b>
<b>Θέση</b>	37	41	43	39	39	47	44	51	47	52
<b>Ποσοστό</b>	73.55	73.54	75.16	75.04	74.02	71.72	72.41	69.43	71.39	72.13

Πηγή: <http://129.132.27.206/static/rawdata/globalizationIndex2008.zip> (2009-2017)

**Πίνακας 6: Η κοινωνική πτυχή της παγκοσμιοποίησης για την Ελλάδα**

<b>Κοινωνική Παγκοσμιοποίηση</b>										
<b>Έτος</b>	<b><u>2008</u></b>	<b><u>2009</u></b>	<b><u>2010</u></b>	<b><u>2011</u></b>	<b><u>2012</u></b>	<b><u>2013</u></b>	<b><u>2014</u></b>	<b><u>2015</u></b>	<b><u>2016</u></b>	<b><u>2017</u></b>
<b>Θέση</b>	37	53	53	43	23	22	25	24	24	24
<b>Ποσοστό</b>	66.45	71.41	65.53	67.21	80.33	80.44	79.91	79.84	80.43	80.74

Πηγή: <http://129.132.27.206/static/rawdata/globalizationIndex2008.zip> (2009-2017)

**Πίνακας 7: Η πολιτική πτυχή της παγκοσμιοποίησης για την Ελλάδα**

<b>Πολιτική παγκοσμιοποίηση</b>										
<b>Έτος</b>	<b>2008</b>	<b>2009</b>	<b>2010</b>	<b>2011</b>	<b>2012</b>	<b>2013</b>	<b>2014</b>	<b>2015</b>	<b>2016</b>	<b>2017</b>
<b>Θέση</b>	28	16	17	11	20	21	20	23	19	21
<b>Ποσοστό</b>	83.85	92.20	93.11	94.11	92.81	92.06	91.83	91.29	92.05	91.33

**Πηγή:** <http://129.132.27.206/static/rawdata/globalizationIndex2008.zip> (2009-2017)

Μελετώντας τα στοιχεία τα οποία παρουσιάζουν οι πίνακες παρατηρείται πως το 2012 ήταν το υψηλότερο επίπεδο παγκοσμιοποίησης για την Ελλάδα με ποσοστό 81,30 ενώ το 2008 το χαμηλότερο με ποσοστό 73,43. Από το 2008 έως και το 2012 υπάρχει μια σταδιακή άνοδος, με εξαίρεση το 2010 με ποσοστό 75,83 καθώς ήταν η χρονιά που υπογράφηκε το πρώτο Μνημόνιο για την Ελλάδα. Από εκεί και έπειτα παρατηρείται μια μικρή κάμψη έως και σήμερα το 2017 με ποσοστό 80,60. Ωστόσο, το 2017 υπάρχει ελάχιστη άνοδος σε σχέση με το 2016 που το ποσοστό ήταν 80,40.

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με την ανάλυση και των τριών διαστάσεων της παγκοσμιοποίησης (οικονομική, κοινωνική, πολιτική) επισημαίνεται ότι: το υψηλότερο επίπεδο οικονομικής παγκοσμιοποίησης για την Ελλάδα ήταν το 2010 με ποσοστό 75,16 ενώ το χαμηλότερο ήταν το 2015 με ποσοστό 69,43. Από το 2010 έως και το 2017 με ποσοστό 72,13 υπάρχει μια σταδιακή κάμψη καθώς από το 2010 και έπειτα άρχισαν να φαίνονται τα αποτελέσματα της μεγάλης οικονομικής ύφεσης που βρέθηκε και βρίσκεται ακόμα η χώρα. Επιπλέον, παρατηρείται ξανά μια μικρή άνοδος το 2017 σε σχέση με το 2016 που το ποσοστό ήταν στο 71,39. Όσον αφορά την κοινωνική παγκοσμιοποίηση, το υψηλότερο ποσοστό παρατηρήθηκε φέτος το 2017 καθώς βρέθηκε στο 80,74 ενώ το χαμηλότερο ήταν το 2010 με ποσοστό 65,53.

Επίσης, και εδώ παρατηρείται πως το 2017 υπάρχει μικρή άνοδος σε σχέση με το 2016 καθώς από το 80,43 έφτασε στο 80,74. Η πολιτική παγκοσμιοποίηση από την άλλη πλευρά παρατηρείται πως βρίσκεται σε πολύ υψηλά επίπεδα εκτός από το 2008 που είχε ποσοστό 83,85. Από το 2008 μέχρι και το 2011 υπάρχει μεγάλη άνοδος του ποσοστού το οποίο έφτασε το 2011, η χρονιά με το υψηλότερο επίπεδο πολιτικής παγκοσμιοποίησης, στο 94,11. Από το 2011 και έπειτα υπάρχει σταδιακή κάμψη έως και σήμερα το 2017 που το ποσοστό βρίσκεται στο 91,33. Εδώ είναι η πρώτη φορά που παρατηρείται πως το 2017 υπάρχει πτώση σε σχέση με το 2016 όπου το ποσοστό βρισκόταν στο 92,05. Με βάση τα αποτελέσματα αποδεικνύεται ότι το 2010 είναι χρονιά σταθμός για την Ελλάδα στην οικονομική παγκοσμιοποίηση καθώς υπάρχει διαρκής πτώση ενώ αξιοσημείωτο είναι πως το 2017 υπάρχει σχετική βελτίωση του ποσοστού σε όλες τις διαστάσεις της παγκοσμιοποίησης εκτός από την πολιτική.

### **5.1.1 Συγκριτική μελέτη με την Κύπρο**

Συγκρίνοντας την Ελλάδα με την Κύπρο παρατηρείται πως το 2012 και το 2013 η Κύπρος βρέθηκε στην πρώτη θέση της κοινωνικής παγκοσμιοποίησης (KOF 2012-2013). Γενικότερα, σύμφωνα με τα στοιχεία του KOF από το 2008 έως και το 2017 φαίνεται πως η Κύπρος βρίσκεται σε πολύ υψηλές θέσεις σε σχέση με την Ελλάδα όσον αφορά την οικονομική και κοινωνική παγκοσμιοποίηση αλλά σε πολύ χαμηλές θέσεις όσον αφορά την πολιτική παγκοσμιοποίηση (KOF 2008-2017). Σημαντικό είναι επίσης να αναφερθεί πως παρά το γεγονός ότι η Κύπρος, όπως και η Ελλάδα, μπήκε σε πρόγραμμα διάσωσης και υπέγραψε Μνημόνιο το 2012 κατάφερε να κρατηθεί ψηλά στο επίπεδο οικονομικής παγκοσμιοποίησης. Τέλος, παρατηρείται πως μετά την έξοδο της από το Μνημόνιο το 2013 και μετά από διάφορα βαθμολογικά σκαμπανεβάσματα που πέρασε, τα δυο τελευταία χρόνια βρίσκεται σταθερά στην 14<sup>η</sup> θέση της οικονομικής παγκοσμιοποίησης (KOF 2016-2017).

### **5.2 Η θέση της Ελλάδας στους δείκτες επιχειρηματικότητας (starting a business και paying taxes) σύμφωνα με την έκθεση «Doing Business»**

Πριν από την παρουσίαση της κατάταξης της Ελλάδας στους δείκτες starting a business και paying taxes θα πρέπει να παρουσιαστεί η θέση της χώρας στη γενική κατάταξη του Doing Business σύμφωνα με την οποία υπολογίζεται συνολικά, με τη βοήθεια όλων των επιμέρους δεικτών, το πόσο εύκολο είναι γενικά να δημιουργήσει κανείς μια επιχείρηση στην Ελλάδα. Έτσι, ο πρώτος πίνακας θα είναι αφιερωμένος

σε αυτή την ανάλυση ενώ οι επόμενοι δυο θα παρουσιάζουν τη θέση της χώρας στους δυο επιλεγμένους δείκτες (starting a business και paying taxes). Όπως και στην προηγούμενη υποενότητα ακολουθεί η σύγκριση της Ελλάδας με την Κύπρο σχετικά με τον συγκεκριμένο δείκτη.

**Πίνακας 8: Συνολική κατάταξη της Ελλάδας στο Doing Business από το 2008 έως και το 2017**

<b>Ease of Doing Business in Greece</b>										
<b>Έτος</b>	<b><u>2008</u></b>	<b><u>2009</u></b>	<b><u>2010</u></b>	<b><u>2011</u></b>	<b><u>2012</u></b>	<b><u>2013</u></b>	<b><u>2014</u></b>	<b><u>2015</u></b>	<b><u>2016</u></b>	<b><u>2017</u></b>
<b>Θέση</b>	100	96	109	109	100	78	72	61	60	61

**Πηγή:** <http://www.doingbusiness.org/en/reports/global-reports/doing-business-2008> (2009-2017)

**Πίνακας 9: Κατάταξη της Ελλάδας στον δείκτη starting a business από το 2008 έως και το 2017**

<b>Starting a Business</b>										
<b>Έτος</b>	<b><u>2008</u></b>	<b><u>2009</u></b>	<b><u>2010</u></b>	<b><u>2011</u></b>	<b><u>2012</u></b>	<b><u>2013</u></b>	<b><u>2014</u></b>	<b><u>2015</u></b>	<b><u>2016</u></b>	<b><u>2017</u></b>
<b>Θέση</b>	152	133	140	149	135	146	36	52	54	56

**Πηγή:** <http://www.doingbusiness.org/en/reports/global-reports/doing-business-2008> (2009-2017)

**Πίνακας 10: Κατάταξη της Ελλάδας στον δείκτη paying taxes από το 2008 έως και το 2017**

<b>Paying Taxes</b>										
<b>Έτος</b>	<b>2008</b>	<b>2009</b>	<b>2010</b>	<b>2011</b>	<b>2012</b>	<b>2013</b>	<b>2014</b>	<b>2015</b>	<b>2016</b>	<b>2017</b>
<b>Θέση</b>	86	62	76	74	83	56	53	59	66	64

**Πηγή:** <http://www.doingbusiness.org/en/reports/global-reports/doing-business-2008> (2009-2017)

Αναλύοντας τα στοιχεία του 1<sup>ου</sup> πίνακα παρατηρείται ότι η χειρότερη θέση της Ελλάδας, σύμφωνα με το πόσο εύκολο είναι να δημιουργήσει κανείς μια επιχείρηση στη χώρα, είναι το 2010 και το 2011 καταλαμβάνοντας την θέση 109 και τα δυο αυτά χρόνια. Ξεκινώντας το 2008 από τη θέση 100 υπήρξε σημαντική βελτίωση το 2009 καταλαμβάνοντας τη θέση 96. Από το 2010 όμως έως και το 2011 έπεσε 13 θέσεις καθώς αυτές οι δυο χρονιές είναι εκείνες οι οποίες δείχνουν πόσο έχει επηρεάσει τη χώρα η οικονομική κρίση και η ένταξη στο πρόγραμμα στήριξης και δανεισμού. Από το 2012 όμως έως και σήμερα το 2017 παρατηρείται πως υπάρχει μια τρομερή άνοδος στη θέση της Ελλάδας καθώς από τη θέση 100 το 2012 βρέθηκε στη θέση 61 το 2017. Ωστόσο, η καλύτερη θέση που κατέλαβε μέσα στα χρόνια της κρίσης ήταν το 2016 όπου βρέθηκε στη θέση 60. Φαίνεται, επομένως, πως παρά την τεράστια κρίση που βιώνει η Ελλάδα προσπάθησε να αναπτύξει το επιχειρηματικό της περιβάλλον, από το 2012 μέχρι και σήμερα, με σκοπό να δημιουργήσει ένα πρόσφορο έδαφος για την εισροή επενδυτικών κεφαλαίων. Όπως τονίζει και ο Μπιτζένης, «*Βασικό συμπέρασμα της εν λόγω Έκθεσης είναι πως οι οικονομίες του Ευρωπαϊκού Νότου οι οποίες «χτυπήθηκαν» από την οικονομική κρίση και τα δημοσιονομικά τους μεγέθη, ενώ βρέθηκαν σε δυσμενέστερη θέση, συνεχίζουν να στοχεύουν στη βελτίωση του επιχειρηματικού κλίματος, ώστε να αποτελέσουν «πόλο έλξης» επενδύσεων και να επανέλθουν σε τροχιά υγιούς επιχειρηματικής ανάπτυξης»* (Μπιτζένης, 2014, σελ. 118).



Επιπλέον, σύμφωνα με τη μελέτη του δείκτη starting a business, η χειρότερη θέση την οποία κατέλαβε η Ελλάδα ήταν η 152<sup>η</sup> το 2008. Αυτό το αποτέλεσμα μπορεί να χαρακτηριστεί ως παράδοξο καθώς μέχρι και το 2017 όλες οι θέσεις που έχει καταλάβει είναι καλύτερες από αυτήν του 2008. Θα περίμενε κανείς πως, εφόσον από το 2010 και έπειτα έχει «βυθιστεί» σε οικονομική ύφεση, όλες οι επόμενες θέσεις τις θα έπρεπε να είναι πολύ χειρότερες, όμως κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει. Πιο συγκεκριμένα, από το 2008 έως και το 2013 υπάρχουν αυξομειώσεις στη θέση της χώρας χωρίς ωστόσο να υπερβαίνουν τη θέση 152 του 2008. Σημαντική κάμψη σημείωσε το 2010 και το 2011 καταλαμβάνοντας τη θέση 140 και 149 αντίστοιχα. Επίσης, από το 2012 έως και το 2013 υπήρξε μεγάλη πτώση 11 θέσεων και από τη θέση 135 το 2012 έφτασε στη θέση 146 το 2013. Από το 2013, όμως, έως και σήμερα έχει σημειώσει τρομερή άνοδο και η βελτίωση της είναι εμφανής καθώς από τη θέση 146 το 2013 το 2017 έφτασε στη θέση 56. Ωστόσο, η σημαντικότερη και μεγαλύτερη άνοδος σημειώθηκε μέσα σε ένα χρόνο από το 2013 που κατείχε τη θέση 146 έφτασε το 2014 στη θέση 36. Αυτό συνέβη καθώς η Ελλάδα εισήγαγε πολύ σημαντικές μεταρρυθμίσεις όσον αφορά τον επιχειρηματικό κλάδο. Αναλυτικότερα, *«Η βελτίωση του εν λόγω δείκτη στην Ελλάδα μόνο τυχαία δεν ήταν. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το Doing Business 2009 η Ελλάδα περιόρισε την ελάχιστη μείωση κεφαλαίου για έναρξη μιας επιχείρησης κατά 80%, ενώ παράλληλα μείωσε το κόστος φορολόγησης κεφαλαίου αλλά και τον χρόνο υποχρεωτικής δημοσίευσης. Κατόπιν, το Doing Business 2012 οι υπηρεσίες έναρξης επιχείρησης έγιναν ευκολότερες μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας που συνέδεε τις αντίστοιχες εμπλεκόμενες κυβερνητικές υπηρεσίες, ενώ το Doing Business 2014 ανέφερε πως η χώρα έκανε όλη την διαδικασία ακόμη πιο ευέλικτη, εισάγοντας μια απλούστερη μορφή εταιρεία περιορισμένης ευθύνης και καταργώντας την ελάχιστη κεφαλαιακή απαίτηση για τέτοιου είδους επιχειρήσεις»* (Μπιτζένης, 2014, σελ. 118).

Όσον αφορά τον δείκτη paying taxes και εδώ παρατηρείται σημαντική βελτίωση καθώς η χειρότερη θέση που έχει καταλάβει η Ελλάδα ήταν η 86<sup>η</sup> το 2008. Από εκεί και έπειτα υπάρχει μια αυξομείωση και εδώ στις θέσεις τις οποίες καταλαμβάνει όμως ήταν όλες καλύτερες από αυτή του 2008 φτάνοντας φέτος το 2017 στη θέση 64. Ωστόσο, η καλύτερη θέση που έχει καταλάβει δεν είναι αυτή του 2017 αλλά αυτή του 2014 όταν βρέθηκε στη θέση 53. Παρατηρείται επομένως πως το 2014 υπήρξε σημαντική βελτίωση και στους δυο δείκτες επιχειρηματικότητας γεγονός που οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι μεταρρυθμίσεις που έγιναν εκείνη την

περίοδο ήταν πολύ σημαντικές και είχαν άμεσα αποτελέσματα στη βελτίωση της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα. Αν και το 2014 ήταν μία πάρα πολύ καλή χρονιά για την Ελλάδα και σε αυτόν τον δείκτη, το 2015, το 2016 και το 2017 δεν κατάφερε να βελτιώσει τη θέση της αλλά αντίθετα έπεσε κάποιες θέσεις χωρίς όμως να φτάσουν τη θέση του 2008.

Τέλος, την προσπάθεια αυτή της Ελλάδας να αντιστρέψει το κλίμα και να προσπαθήσει να δημιουργήσει ένα καλύτερο και πιο βελτιωμένο επιχειρηματικό περιβάλλον παρά τα προβλήματα της οικονομικής κρίσης που την βύθιζαν όλο και περισσότερο στην ύφεση, ακολούθησαν σχεδόν όλες οι χώρες οι οποίες αντιμετώπισαν τεράστια οικονομικά προβλήματα όπως η Ιταλία, η Ισπανία, η Πορτογαλία αλλά και η Ιρλανδία. Σύμφωνα με τον Μπιτζένη, *«τόσο η Ελλάδα, όσο και η Πορτογαλία, η Ισπανία, η Ιταλία και η Ιρλανδία επιχείρησαν την ολική ανατροπή μετά την οικονομική κατάρρευση, θέλοντας να επιφέρουν σημαντικές μεταρρυθμίσεις σε όλα τα επίπεδα»* (Μπιτζένης, 2014, σελ. 118).

### **5.2.1 Συγκριτική μελέτη με την Κύπρο**

Από τη σύγκριση της Ελλάδας με την Κύπρο προκύπτει πως από το 2008 έως και το 2014 η τελευταία καταλάμβανε πολύ καλύτερες θέσεις στην παγκόσμια κατάταξη του Doing Business από την Ελλάδα όσον αφορά το πόσο εύκολο είναι να δημιουργήσει κανείς μια επιχείρηση στη χώρα. Σε σχέση με τις θέσεις της Ελλάδας, η Κύπρος μέχρι και το 2014 βρισκόταν ανάμεσα στις θέσεις 35 και 40 παρά την οικονομική κρίση που «χτύπησε» και την ίδια από το 2012 και μετά (Doing Business 2008-2014). Ωστόσο, το 2015 βρέθηκε στη θέση 64, 4 θέσεις πάνω από την Ελλάδα, η οποία ήταν και η χειρότερη που έχει καταλάβει από το 2008 έως και το 2017 (Doing Business 2008-2017). Το 2016 όμως κατόρθωσε να κερδίσει σημαντικό έδαφος καθώς κατέλαβε την 47<sup>η</sup> θέση (Doing Business 2016). Η ανοδική της αυτή πορεία συνεχίστηκε και το 2017 όπου κατέλαβε την 45<sup>η</sup> θέση (Doing Business 2017). Παρατηρείται, επομένως, πως οι μεταρρυθμίσεις που έγιναν στην Κύπρο τα δυο τελευταία χρόνια είχαν θετικό αντίκτυπο στο πόσο εύκολη είναι γενικά η δημιουργία μιας επιχείρησης.

Όσον αφορά τον δείκτη starting a business φαίνεται πως από το 2008 έως και το 2013 οι θέσεις της Κύπρου ήταν και εδώ πολύ καλύτερες από αυτές της Ελλάδας (Doing Business 2008-2013). Ωστόσο, παρατηρείται πως από το 2008 έως και το

2017 υπάρχει μια σταδιακή καθοδική πορεία της χώρας στον συγκεκριμένο δείκτη χάνοντας κάθε χρόνο όλο και περισσότερο έδαφος με αποτέλεσμα το 2015 και το 2016 να καταλάβει την 64<sup>η</sup> θέση η οποία ήταν η χειρότερη της θέση πριν αλλά και κατά τη διάρκεια της κρίσης (Doing Business 2008-2017). Από το 2014 έως και το 2016 κατέλαβε χειρότερες θέσεις σε σχέση με την Ελλάδα ενώ το 2017 βρέθηκε στην 53<sup>η</sup> θέση, 3 θέσεις δηλαδή πάνω από την Ελλάδα (Doing Business 2014-2016, 2017). Το 2014 λοιπόν, χρονιά κατά την οποία η Ελλάδα προχώρησε σε σημαντικές μεταρρυθμίσεις του επιχειρηματικού κλάδου κερδίζοντας πάρα πολλές θέσεις στην παγκόσμια κατάταξη, η Κύπρος έχασε αντίθετα πολλές θέσεις γεγονός που αποδεικνύει πως οι ελληνικές μεταρρυθμίσεις ήταν κομβικές και είχαν καλύτερα αποτελέσματα στο ελληνικό περιβάλλον σε σχέση με την απουσία μεταρρυθμίσεων στην Κύπρο.

Στον δείκτη paying taxes παρατηρείται πως η Κύπρος από το 2008 έως και το 2017 πλασάρεται σε καλύτερες θέσεις από ότι η Ελλάδα χωρίς η τελευταία να καταφέρει να την περάσει σε κανένα από αυτά τα 9 χρόνια (Doing Business 2008-2017). Αν και το 2015 έχασε σημαντικό έδαφος σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια, καθώς κατέλαβε την 50<sup>η</sup> θέση, κατόρθωσε το 2016 να κερδίσει ξανά κάποιες θέσεις και να βρεθεί στην 44<sup>η</sup> θέση και το 2017 στην 31<sup>η</sup> (Doing Business 2015-2017). Συμπεραίνεται, έτσι, πως ο συγκεκριμένος δείκτης για την Κύπρο δεν αντιμετωπίζει ιδιαίτερα προβλήματα σε σχέση με αυτόν της Ελλάδας, η οποία παρά τις εξαιρετικές τις μεταρρυθμίσεις το 2014 δεν κατόρθωσε μέχρι στιγμής να ξεπεράσει την Κύπρο σε αυτή τη πτυχή του επιχειρηματικού κλάδου.

### **5.3 Η θέση της Ελλάδας στους δείκτες ανταγωνιστικότητας (GCI και WCY)**

Οι παρακάτω πίνακες παρουσιάζουν τη συνολική κατάταξη της Ελλάδας στον Δείκτη Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας καθώς και τα αποτελέσματα των μετρήσεων στους 12 πυλώνες ανταγωνιστικότητας από το 2008 έως και το 2017. Τα ευρήματα συγκρίνονται με τα αντίστοιχα της Κύπρου.

**Πίνακας 11: Η κατάταξη της Ελλάδας στον Δείκτη Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας**

Δείκτης Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας για την Ελλάδα										
Έτος	<u>2008</u>	<u>2009</u>	<u>2010</u>	<u>2011</u>	<u>2012</u>	<u>2013</u>	<u>2014</u>	<u>2015</u>	<u>2016</u>	<u>2017</u>
<b>Κατάταξη</b>	67	71	83	90	96	91	81	81	86	87
<b>Βαθμολογία</b>	4.1	4.0	4.0	3.9	3.9	3.9	4.0	4.0	4.0	4.0

Πηγή: [http://www3.weforum.org/docs/WEF\\_GlobalCompetitivenessReport\\_2008-09.pdf](http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2008-09.pdf) (2009-2017)

**Πίνακας 12: Οι 12 πυλώνες ανταγωνιστικότητας για την Ελλάδα από το 2008 έως και το 2017**

12 πυλώνες του Δείκτη Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας για την Ελλάδα										
Έτος	<u>2008</u>	<u>2009</u>	<u>2010</u>	<u>2011</u>	<u>2012</u>	<u>2013</u>	<u>2014</u>	<u>2015</u>	<u>2016</u>	<u>2017</u>
<b>Βασικές Απαιτήσεις</b>	<b>51</b>	<b>56</b>	<b>67</b>	<b>80</b>	<b>98</b>	<b>88</b>	<b>76</b>	<b>74</b>	<b>80</b>	<b>70</b>
Θεσμικά όργανα	58	70	84	96	111	103	85	81	81	87
Υποδομές	45	47	42	45	43	38	36	34	37	38
Μακροοικονομικό Περιβάλλον	106	103	123	140	144	147	135	132	131	117
Υγεία, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	40	41	40	37	41	35	41	41	46	48
<b>Ενισχυτές Απόδοσης</b>	<b>57</b>	<b>57</b>	<b>59</b>	<b>65</b>	<b>69</b>	<b>67</b>	<b>65</b>	<b>62</b>	<b>67</b>	<b>77</b>
Τριτοβάθμια	38	43	42	46	43	41	44	43	45	44

Εκπαίδευση, Κατάρτιση										
Αποτελεσματικότητα της Αγοράς Αγαθών	64	75	94	107	108	108	85	89	89	93
Αποδοτικότητα της Αγοράς Εργασίας	116	116	125	126	133	127	118	116	114	110
Οικονομική Ανάπτυξη της Αγοράς	67	83	93	110	132	138	130	131	136	133
Τεχνολογική Ετοιμότητα	59	53	46	47	43	39	39	36	42	50
Μέγεθος Αγοράς	33	34	39	42	46	47	49	52	56	58
<b>Καινοτομία και Εξειδίκευση</b>	<b>68</b>	<b>66</b>	<b>73</b>	<b>81</b>	<b>85</b>	<b>81</b>	<b>74</b>	<b>77</b>	<b>70</b>	<b>71</b>
Πολυπλοκότητα Επιχειρήσεων	66	66	74	77	85	83	74	74	69	73
Καινοτομία	63	65	79	88	87	87	79	77	72	75

**Πηγή:** [http://www3.weforum.org/docs/WEF\\_GlobalCompetitivenessReport\\_2008-09.pdf](http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2008-09.pdf) (2009-2017)

Αναλύοντας τον Δείκτη Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας παρατηρείται πως η Ελλάδα έχει μια συνεχή πτώση από το 2008 έως και το 2012. Η πτώση αυτή ξεκίνησε το 2004 και συνεχίστηκε μέχρι και το 2012 όπου κατέλαβε την 96<sup>η</sup> θέση. Από εκεί και έπειτα παρατηρείται μια σταδιακή άνοδος μέχρι και το 2015 καταλαμβάνοντας την 81<sup>η</sup> θέση. Ωστόσο, αυτή η ανοδική πορεία δεν συνεχίστηκε καθώς από το 2016 μέχρι και το 2017 έχασε ξανά έδαφος και βρέθηκε φέτος στην 87<sup>η</sup> θέση. Επομένως, σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα φαίνεται πως η διαρκής καθοδική πορεία της χώρας από το 2008 έως και το 2012 οφείλεται στην οικονομική κρίση που ακόμα συνεχίζει να «μαστιρίζει» την Ελλάδα και που, όπως αποδεικνύεται, έχει άμεσα αποτελέσματα στην ανταγωνιστικότητα της. Αν και παρουσίασε σημάδια βελτίωσης από το 2013 έως και το 2015 φαίνεται πως το 2016 και το 2017 έπεσε στη σειρά κατάταξης χωρίς ωστόσο να βρεθεί στη θέση που είχε βρεθεί το 2012 και που ήταν η χειρότερη θέση για την ανταγωνιστικότητα της χώρας τα τελευταία χρόνια.

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τους 12 πυλώνες του Δείκτη Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας γίνεται αντιληπτό πως το μακροοικονομικό περιβάλλον της χώρας καθώς και η αποδοτικότητα της αγοράς εργασίας ήταν ήδη από το 2008, ένα χρόνο δηλαδή πριν την παγκόσμια οικονομική κρίση, ένα «μελανό» σημείο όσον αφορά την ανταγωνιστικότητα της. Ωστόσο, αν και στην αποδοτικότητα της αγοράς εργασίας άρχισε σταδιακά να κερδίζει έδαφος, στο μακροοικονομικό περιβάλλον έπεσε κατά πολλές θέσεις, ειδικά μέσα στα χρόνια της κρίσης, οδηγώντας στο συμπέρασμα πως όσο το οικονομικό περιβάλλον της χώρας δε σταθεροποιείται τόσο προκαλούνται μεγαλύτερα προβλήματα στην ανταγωνιστικότητα της Ελλάδας. Ταυτόχρονα, μέσα στα χρόνια της κρίσης, και ενώ το 2008 βρισκόταν σε σχετικά καλή θέση, από το 2009 και μετά άρχισε να χάνει έδαφος και στην οικονομική ανάπτυξη της αγοράς με αποκορύφωμα το 2013 όπου έφτασε στην 138<sup>η</sup> θέση. Αν και παρατηρείται μια μικρή άνοδος μέσα στα επόμενα χρόνια έως και το 2017, δεν έχει καταφέρει ακόμα να βελτιώσει ουσιαστικά τη θέση της παραμένοντας σε ένα ασταθές επίπεδο. Άρα, η παραμονή της Ελλάδας σε μια κατάσταση αστάθειας δυσχεραίνει την ανταγωνιστικότητα της σε διεθνές επίπεδο. Σε αυτό το σημείο είναι πολύ σημαντικό να αναφερθεί πως, με βάση τα στοιχεία από τον πίνακα, παρατηρείται πως από το 2008 μέχρι και το 2017 η χώρα κατέχει υψηλές θέσεις την σειρά κατάταξης στους τομείς της Υγείας, της Πρωτοβάθμιας καθώς και Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

Τέλος, σύμφωνα με την Έκθεση Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας το χαμηλό επίπεδο ανταγωνιστικότητας στην Ελλάδα οφείλεται και στις δυσκολίες που υπάρχουν όσον αφορά το πόσο εύκολο είναι κανείς να ξεκινήσει μια επιχειρηματική δραστηριότητα στη χώρα. Οι δυσκολίες αυτές είναι αποτέλεσμα κάποιων παραγόντων όπως η υψηλή φορολογία, η κυβερνητική γραφειοκρατία, οι φορολογικές ρυθμίσεις, η πρόσβαση στη χρηματοδότηση, η διαφθορά καθώς και η πολιτική αστάθεια η οποία λόγω της κρίσης και των Μνημονίων ανέβηκε σε υψηλά επίπεδα.

Συνεχίζοντας τη μελέτη των αποτελεσμάτων για τη κατάταξη της Ελλάδας στους δείκτες ανταγωνιστικότητας, ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει τη θέση της χώρας στην παγκόσμια κατάταξη σύμφωνα με την Επετηρίδα Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας. Για την παρουσίαση των συγκεκριμένων αποτελεσμάτων χρησιμοποιήθηκε ο Πίνακας Αποτελεσμάτων της Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας (World Competitiveness Scoreboard). Στη συγκεκριμένη υποενότητα θα παρουσιαστεί η σύγκριση της Ελλάδας με την Βουλγαρία.

**Πίνακας 13: Η κατάταξη της Ελλάδας στην παγκόσμια ανταγωνιστικότητα σύμφωνα με την Επετηρίδα Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας**

<b>Η Επετηρίδα Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας για την Ελλάδα</b>										
<b>Έτος</b>	<b><u>2008</u></b>	<b><u>2009</u></b>	<b><u>2010</u></b>	<b><u>2011</u></b>	<b><u>2012</u></b>	<b><u>2013</u></b>	<b><u>2014</u></b>	<b><u>2015</u></b>	<b><u>2016</u></b>	<b><u>2017</u></b>
<b>Κατάταξη</b>	42	52	46	56	58	54	57	50	56	57

**Πηγή:** [http://www.icegec-memo.hu/eng/res\\_projects/proj\\_Gabor/world\\_competitiveness\\_yearbook\\_2008/scoreboard.pdf](http://www.icegec-memo.hu/eng/res_projects/proj_Gabor/world_competitiveness_yearbook_2008/scoreboard.pdf) (2009-2017)

Κατά την παρουσίαση των αποτελεσμάτων της κατάταξης της Ελλάδας στην παγκόσμια ανταγωνιστικότητα σύμφωνα με τον συγκεκριμένο δείκτη αποδεικνύεται πως η χώρα καταλάμβανε ήδη από το 2008 μια σχετικά χαμηλή θέση στην παγκόσμια κατάταξη. Ωστόσο, θα πρέπει να επισημανθεί πως ο συγκεκριμένος δείκτης μετρά την ανταγωνιστικότητα ελάχιστων οικονομιών στενεύοντας έτσι τον κύκλο των χωρών που αξιολογούνται. Ειδικότερα, το 2008 αξιολόγησε 55 οικονομίες, το 2009 57, το 2010 58, το 2011 και το 2012 59, το 2013 και το 2014 60, το 2015 και το 2016 61 και το 2017 63. Η 42<sup>η</sup> θέση την οποία κατέλαβε η Ελλάδα το 2008 ήταν η καλύτερη που έχει καταλάβει έως και σήμερα καθώς από τότε και έπειτα όλες οι θέσεις που έχει βρεθεί είναι χειρότερες με αποκορύφωμα το 2012 όπου κατέλαβε την 58<sup>η</sup> θέση, μόλις προτελευταία της συνολικής λίστας. Γενικότερα, από το 2009 και μετά παρατηρείται μια σταδιακή πτωτική τάση της χώρας, με εξαίρεση το 2010 που ανέβηκε στην 46<sup>η</sup> θέση, έως και το 2017 που κατέχει την 57<sup>η</sup> θέση ανάμεσα σε 63 χώρες. Από το 2011 μέχρι σήμερα παρουσιάζει πολλά σκαμπανεβάσματα και μεγάλη αστάθεια καθώς «πλασάρεται» από τη θέση 50 έως και 58. Σε μια προσπάθεια να αντιστραφεί η κατάσταση και να επέλθει η άνοδος, το 2014 ο Σύνδεσμος Βιομηχανιών Βορείου

Ελλάδος πρότεινε κάποιες σημαντικές δράσεις τις οποίες θα έπρεπε να αναλάβει η Ελλάδα έτσι ώστε να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα της χώρας. Όπως τονίζει ο Μπιτζένης αυτές είναι οι εξής: «1) Η ενίσχυση της ρευστότητας των επιχειρήσεων του ιδιωτικού τομέα, για την ουσιαστική ενίσχυση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας, 2) Η προσέλκυση και υλοποίηση ξένων και εγχώριων επενδύσεων, 3) Η απλοποίηση του νομικού πλαισίου που αφορά την επιχειρηματικότητα, για τη μείωση του υπέρογκου διοικητικού κόστους που επιβαρύνει αναίτια τις επιχειρήσεις, 4) Η ανασυγκρότηση και αναδιάρθρωση του εγχώριου παραγωγικού συστήματος, με άξονα τη μεταποιητική δραστηριότητα και την υλοποίηση δράσεων καινοτομίας και 5) Ο περιορισμός της φοροδιαφυγής και της εισφοροδιαφυγής» (Μπιτζένης, 2014, σελ. 271). Πράγματι το 2015 υπήρξε βελτίωση και η Ελλάδα ανέβηκε στην 50<sup>η</sup> θέση. Όμως, χωρίς να καταφέρει να αυξήσει και άλλο τη βελτίωση της αυτή έπεσε το 2016 στην 56<sup>η</sup> θέση και το 2017 στην 57<sup>η</sup>. Με βάση αυτά τα αποτελέσματα συμπεραίνεται πως η ελληνική οικονομία και η ανταγωνιστικότητά της βρίσκεται σε πολύ χαμηλά επίπεδα ιδιαίτερα από το 2009 και μετά αποδεικνύοντας πως η οικονομική κρίση που «χτύπησε» τη χώρα τόσο βαριά δεν έχει ξεπεραστεί ακόμα και τα αποτελέσματα της είναι εμφανή μέχρι και σήμερα μετά από 8 χρόνια.

### **5.3.1 Συγκριτική μελέτη με την Κύπρο στον δείκτη GCI**

Συγκρίνοντας ξανά την Ελλάδα με την Κύπρο παρατηρείται πως η κατάταξη της τελευταίας στον Δείκτη Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας είναι καλύτερη από την κατάταξη της Ελλάδας από το 2008 έως και το 2017. Συγκεκριμένα, η Κύπρος από το 2008 αλλά και μέσα στα χρόνια της κρίσης καταλαμβάνει πολύ υψηλές θέσεις στην παγκόσμια κατάταξη γεγονός που οδηγεί στο συμπέρασμα πως η ανταγωνιστικότητά της χώρας βρίσκεται σε καλύτερο επίπεδο σε σχέση με την αντίστοιχη της Ελλάδας (Global Competitiveness Report 2008-2017). Αν και το 2015 και το 2016 έχασε κάποιες θέσεις πλησιάζοντας την Ελλάδα, καθώς το 2016 βρέθηκε στη θέση 83, το 2017 κέρδισε σημαντικό έδαφος ανεβαίνοντας στην θέση 64 (Global Competitiveness Report 2015-2017). Όσον αφορά τους 12 πυλώνες ανταγωνιστικότητας, μέχρι και το 2010 παρουσίαζε τρομερά υψηλές θέσεις στην σειρά κατάταξης χωρίς μεγάλες αποκλίσεις από το 2008 μέχρι και το 2010 (Global Competitiveness Report 2008-2010). Ωστόσο, από το 2011 και μετά άρχισαν να εμφανίζονται και στην Κύπρο οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης και της ένταξης της στο πρόγραμμα διάσωσης καθώς άρχισε να χάνει θέσεις στο μέγεθος της αγοράς και το 2012 και στο



μακροοικονομικό περιβάλλον. Επιπλέον, το 2014 σημείωσε πτώση και στην οικονομική ανάπτυξη της αγοράς. Αν και κατάφερε να αυξήσει τη θέση της στο μακροοικονομικό περιβάλλον το 2017, συνεχίζει να βρίσκεται σχετικά χαμηλά στο μέγεθος της αγοράς και στην οικονομική ανάπτυξη της έχοντας όμως και εδώ υψηλότερη θέση από την Ελλάδα (Global Competitiveness Report 2011-2017). Σχετικά με τους παράγοντες οι οποίοι δυσκολεύουν την επιχειρηματικότητα στην Κύπρο, σε μεγάλο ποσοστό βρίσκεται η κυβερνητική γραφειοκρατία καθώς και από το 2011 και μετά και η πρόσβαση στη χρηματοδότηση (Global Competitiveness Report 2008-2017). Είναι σημαντικό να αναφερθεί πως και σε αυτόν τον τομέα τα ποσοστά των παραγόντων που δημιουργούν προβλήματα στην επιχειρηματικότητα στην Κύπρο είναι χαμηλότερα από τα αντίστοιχα ποσοστά στην Ελλάδα.

### **5.3.2 Συγκριτική μελέτη με την Βουλγαρία στον δείκτη WCY**

Σε αυτόν τον δείκτη ανταγωνιστικότητας, συγκρίνοντας την Ελλάδα με τη Βουλγαρία παρατηρείται πως από το 2008 μέχρι και το 2009 η Βουλγαρία καταλάμβανε υψηλότερες θέσεις από την Ελλάδα στη σειρά κατάταξης (World Competitiveness Scoreboard 2008-2009). Το 2010, ωστόσο, όταν τα αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης άρχισαν να φαίνονται και στη Βουλγαρία, βρέθηκε σε χαμηλότερη θέση από την Ελλάδα. Από το 2011 μέχρι και το 2015 υπήρχε μια εναλλαγή μεταξύ των δυο χωρών όσον αφορά τη κατάταξη τους και είτε η Ελλάδα βρισκόταν πάνω από τη Βουλγαρία είτε συνέβαινε το αντίθετο (World Competitiveness Scoreboard 2010-2015). Το σημαντικότερο όμως είναι πως τα δυο τελευταία χρόνια, το 2016 και το 2017, η Βουλγαρία παρουσιάζεται πιο ανταγωνιστική από την Ελλάδα καθώς κατατάσσεται σε καλύτερες θέσεις από την τελευταία (World Competitiveness Scoreboard 2016-2017). Φαίνεται πως ενώ η Ελλάδα εξακολουθεί να μην είναι ανταγωνιστική και να καταλαμβάνει πολύ χαμηλές θέσεις στη γενική σειρά κατάταξης, η Βουλγαρία την ξεπερνά και παρουσιάζεται πιο έτοιμη και πιο σταθερή ώστε να αφήσει πίσω της την οικονομική κρίση και να προχωρήσει προς ένα ευνοϊκότερο μέλλον. Αυτό συμβαίνει κατά κύριο λόγο γιατί η Βουλγαρία τα τελευταία χρόνια έχει γίνει πιο «ελκυστική» στις ξένες επενδύσεις και επιχειρήσεις μειώνοντας τη φορολογία και προσκαλώντας τους ξένους επενδυτές να μεταφέρουν τις επιχειρήσεις τους στη χώρα. Έτσι, δημιουργεί ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον επιχειρηματικότητας το οποίο την οδηγεί προς ένα καλύτερο αύριο.

## 6<sup>ο</sup> κεφάλαιο: Οι Ξένες Άμεσες Επενδύσεις στην Ελλάδα από το 2008 έως το 2016

Για τη μελέτη του συνολικού εύρους των ΞΑΕ στην Ελλάδα από το 2008 έως και το 2016 θα χρησιμοποιηθούν 4 πίνακες οι οποίοι θα παρουσιάζουν το σύνολο των εισροών των ΞΑΕ στην Ελλάδα, το σύνολο των εκροών από την Ελλάδα, το συνολικό απόθεμα εισερχόμενων ΞΑΕ καθώς και το συνολικό απόθεμα εξερχόμενων ΞΑΕ. Το απόθεμα (stock) εξετάζει τα συνολικά κεφάλαια που υπάρχουν στη χώρα, από Ξένες Άμεσες Επενδύσεις, διαχρονικά μέχρι και το έτος το οποίο ερευνάται κάθε φορά. Τα στοιχεία τα οποία παρουσιάζονται στους πίνακες είναι σε δισεκατομμύρια δολάρια σύμφωνα με τα συνολικά κεφάλαια τα οποία ήρθαν ή έφυγαν από τη χώρα. Για τη παρουσίαση των αποτελεσμάτων χρησιμοποιήθηκαν τα επίσημα στοιχεία του World Investment Report του United Nations Conference on Trade and Development από το 2009 έως και το 2017. Το τελευταίο κομμάτι του κεφαλαίου είναι αφιερωμένο στη σύγκριση της Ελλάδας με την Κύπρο.

### 6.1 Το σύνολο των εισροών των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων στη χώρα

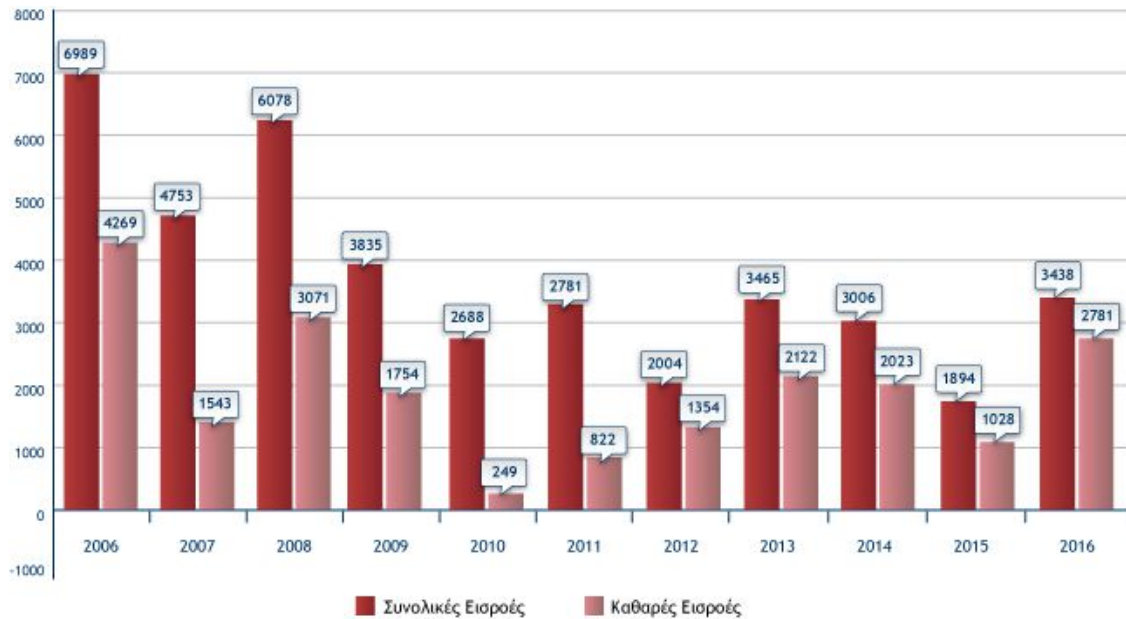
Πίνακας 14: Συνολικές εισροές ΞΑΕ στην Ελλάδα από το 2008 έως και το 2016

Εισροές ΞΑΕ στην Ελλάδα									
Έτος	<u>2008</u>	<u>2009</u>	<u>2010</u>	<u>2011</u>	<u>2012</u>	<u>2013</u>	<u>2014</u>	<u>2015</u>	<u>2016</u>
Δισεκατομμύρια δολάρια	4 499	2 436	330	1 143	1 740	2 817	2 683	1 140	3 126

Πηγή: [https://unctad.org/en/Docs/wir2009\\_en.pdf](https://unctad.org/en/Docs/wir2009_en.pdf) (2010-2017)

Σύμφωνα με τα στοιχεία τα οποία παρουσιάζονται στον πίνακα 14, το 2008, ένα χρόνο πριν ξεκινήσει η μεγάλη οικονομική κρίση στην Ελλάδα, εισήλθαν στη χώρα 4,4 δισεκατομμύρια δολάρια από Ξένες Άμεσες Επενδύσεις. Ωστόσο, από το 2009 μέχρι και το 2015 παρατηρείται μια διαρκής πτώση στις εισροές ΞΑΕ, η οποία είναι απόρροια των τεράστιων προβλημάτων που δημιούργησε η κρίση και η είσοδος στο πρόγραμμα στήριξης, τον Μάιο του 2010, στην ίδια τη χώρα αλλά και στο διεθνές επενδυτικό της κύρος. Προβλήματα όπως, η οικονομική αστάθεια, η πολιτική αστάθεια, η διαφθορά, η γραφειοκρατία και η υψηλή φορολογία, οδήγησαν σταδιακά στη σημαντική αυτή μείωση των ΞΑΕ και στην αδυναμία προσέλκυσης νέων επενδυτικών κεφαλαίων. Πιο συγκεκριμένα, το 2009 υπήρξε μείωση της τάξης των 2 δισεκατομμυρίων δολαρίων ενώ το 2010 οι συνολικές εισροές ΞΑΕ στη χώρα ανήλθαν στο, αισθητά μειωμένο, ποσό των 330 εκατομμυρίων δολαρίων. Όμως, από το 2011 μέχρι και το 2013 παρατηρήθηκε μια σχετική άνοδος σε σχέση με την διετία 2009-2010 καθώς από το 2011 έως το 2013 είχαν εισέλθει στην Ελλάδα συνολικά περίπου 5,6 δισεκατομμύρια δολάρια. Παρ' όλα ταύτα, η άνοδος αυτή δεν συνεχίστηκε και τα επόμενα δυο χρόνια, καθώς, όπως δείχνουν τα στοιχεία, το 2014 εισήλθαν 2,6 δισεκατομμύρια δολάρια ενώ το 2015 οι εισροές μειώθηκαν και άλλο καθώς το συνολικό κεφάλαιο που δέχτηκε η χώρα ήταν κοντά στο 1,1 δις. δολάρια. Η μείωση αυτή ήταν η σημαντικότερη μετά το 2010 γεγονός που αποδεικνύει την αστάθεια στην ελληνική οικονομία τις συγκεκριμένες περιόδους εξαιτίας της υπογραφής των προγραμμάτων διάσωσης. Το 2015 υπογράφηκε το 3<sup>ο</sup> μνημόνιο στήριξης το οποίο είχε ως αποτέλεσμα την περαιτέρω εμβάθυνση της κρίσης στην Ελλάδα και την αποστροφή των ξένων πολυεθνικών που πιθανότατα σκόπευαν να επενδύσουν στη χώρα. Ωστόσο, αν και τα αποτελέσματα των εισροών του 2015 δεν ήταν ευχάριστα και δεν παρείχαν σημαντικές ελπίδες για μελλοντική αύξηση των ΞΑΕ, το 2016 η κατάσταση άλλαξε. Το συνολικό κεφάλαιο που εισήλθαν στη χώρα έφτασαν στα 3,1 δισεκατομμύρια δολάρια διαγράφοντας μια εξαιρετική αύξηση όχι μόνο σε σχέση με το 2015 αλλά και με όλα τα υπόλοιπα χρόνια της κρίσης καθώς οι εισροές του συγκεκριμένου χρόνου είναι οι υψηλότερες που παρατηρήθηκαν μετά το 2008, πριν την έναρξη της κρίσης. Στο παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζονται οι συνολικές και καθαρές εισροές στη χώρα από το 2006 έως και το 2016 αποτυπώνοντας την πρώτη σημαντική βελτίωση της Ελλάδας μετά από 8 χρόνια.

**Διάγραμμα 1: Οι εισροές ΞΑΕ στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2006-2016 σε δισεκατομμύρια ευρώ**



Σημείωση: 2014, 2015: Αναθεωρημένα στοιχεία      2016: Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Πηγή: <http://www.enterprisegreece.gov.gr/gr/h-ellada-shmera/giati-ellada/ksenes-ameses-ependyseis>

## 6.2 Το σύνολο των εκροών των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων από τη χώρα

**Πίνακας 15: Συνολικές εκροές ΞΑΕ από την Ελλάδα από το 2008 έως και το 2016**

<b>Εκροές ΞΑΕ από την Ελλάδα</b>									
<b>Έτος</b>	<b><u>2008</u></b>	<b><u>2009</u></b>	<b><u>2010</u></b>	<b><u>2011</u></b>	<b><u>2012</u></b>	<b><u>2013</u></b>	<b><u>2014</u></b>	<b><u>2015</u></b>	<b><u>2016</u></b>
<b>Δισεκατομμύρια δολάρια</b>	2 418	2 055	1 558	1 772	677	-785	3 015	2 127	-638

**Πηγή:** [https://unctad.org/en/Docs/wir2009\\_en.pdf](https://unctad.org/en/Docs/wir2009_en.pdf) (2010-2017)

Όσον αφορά τις εκροές των ελληνικών ΞΑΕ παρατηρείται πως το 2008 οι συνολικές επενδύσεις που έγιναν στο εξωτερικό από ελληνικές πολυεθνικές ανήλθαν στα 2,4 δισεκατομμύρια δολάρια. Ωστόσο, όπως συνέβη και με τις εισροές ΞΑΕ, η οικονομική κρίση του 2009 «χτύπησε» σταδιακά και τις ελληνικές πολυεθνικές εταιρείες, τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και γενικότερα τους Έλληνες επενδυτές και επιχειρηματίες. Αναλυτικότερα, από το 2009 ως το 2013 παρατηρείται μια σταδιακή μείωση των επενδυτικών κεφαλαίων που δαπανήθηκαν για τη δημιουργία ελληνικών ΞΑΕ καθώς, όπως δείχνει και ο πίνακας 15, το 2009 δαπανήθηκαν 2 δισεκατομμύρια δολάρια, το 2010 1,5, το 2011 1,7, το 2012 677 εκατομμύρια ενώ αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι το 2013 δεν έγινε καμία καινούργια επένδυση αλλά αντίθετα «έφυγαν» 785 εκατομμύρια δολάρια από ελληνικές επενδύσεις στο εξωτερικό. Η μείωση αυτή αποδεικνύει το αβέβαιο κλίμα που υπήρχε στην Ελλάδα τη συγκεκριμένη περίοδο, λόγω της μεγάλης οικονομικής ύφεσης η οποία είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση του ρίσκου από τις ελληνικές εταιρείες για τη δημιουργία ΞΑΕ σε άλλες χώρες. Αντίθετα, όμως, με τη περίοδο αυτή, το 2014 υπήρξε τρομερή άνοδος του εξωτερικού επενδυτικού κεφαλαίου το οποίο ανήλθε στα 3 δισεκατομμύρια δολάρια. Την επόμενη χρονιά, ωστόσο, και παρά το ελπιδοφόρο μήνυμα της ανάκαμψης των ελληνικών εταιρειών το 2014, υπήρξε άλλη μια μείωση της τάξης του ενός δισεκατομμυρίου. Τέλος, το 2016 ήταν η δεύτερη φορά μετά το 2013 που δεν έγιναν καθόλου επενδύσεις στο εξωτερικό ενώ απομακρύνθηκαν 638 εκατομμύρια δολάρια. Αυτή η τεράστια απόκλιση των επενδυτικών κεφαλαίων καταμαρτυρεί πως ολοένα και πιο λίγες ελληνικές εταιρείες ή Έλληνες επιχειρηματίες επενδύουν τα χρήματα

τους στο εξωτερικό λόγω του φόβου της αποτυχίας της επένδυσης ενώ άλλοι έχουν «χτυπηθεί» αισθητά από την κρίση χάνοντας τις περιουσίες τους και τα προσωπικά τους κεφάλαια.

### 6.3 Το συνολικό απόθεμα εισερχομένων και εξερχομένων Ξένων Άμεσων Επενδύσεων στη χώρα

**Πίνακας 16: Συνολικό απόθεμα εισερχόμενων ΞΑΕ στην Ελλάδα από το 2008 έως και το 2016**

Απόθεμα εισερχόμενων ΞΑΕ στην Ελλάδα									
Έτος	<u>2008</u>	<u>2009</u>	<u>2010</u>	<u>2011</u>	<u>2012</u>	<u>2013</u>	<u>2014</u>	<u>2015</u>	<u>2016</u>
Δισεκατομμύρια δολάρια	38 119	42 097	35 026	29 170	25 445	25 850	21 550	23 406	27 360

Πηγή: [https://unctad.org/en/Docs/wir2009\\_en.pdf](https://unctad.org/en/Docs/wir2009_en.pdf) (2010-2017)

**Πίνακας 17: Συνολικό απόθεμα εξερχόμενων ΞΑΕ στην Ελλάδα από το 2008 έως και το 2016**

<b>Απόθεμα εξερχόμενων ΞΑΕ στην Ελλάδα</b>									
<b>Έτος</b>	<b><u>2008</u></b>	<b><u>2009</u></b>	<b><u>2010</u></b>	<b><u>2011</u></b>	<b><u>2012</u></b>	<b><u>2013</u></b>	<b><u>2014</u></b>	<b><u>2015</u></b>	<b><u>2016</u></b>
<b>Δισεκατομμύρια δολάρια</b>	37 232	39 454	42 623	43 698	44 952	36 299	29 415	27 846	25 555

**Πηγή:** [https://unctad.org/en/Docs/wir2009\\_en.pdf](https://unctad.org/en/Docs/wir2009_en.pdf) (2010-2017)

Η οικονομική κρίση είχε σημαντικές συνέπειες και στα αποθέματα εισερχόμενων ΞΑΕ καθώς αν και σημειώθηκε μεγάλη αύξηση το 2009 όπου έφτασε τα 42 δισεκατομμύρια δολάρια, τις επόμενες χρονιές παρατηρήθηκε σταδιακή καθοδική πορεία μέχρι και το 2016 που έφτασε τα 27,3 δισεκατομμύρια δολάρια. Ωστόσο, το 2016 υπήρξε άνοδος σε σχέση με το 2015 κοντά στα 4 δισεκατομμύρια. Επιπρόσθετα, είναι σημαντικό να αναφερθεί πως και μέσα στα χρόνια της κρίσης υπάρχει μεγάλη αύξηση των αποθεμάτων εξερχόμενων ΞΑΕ στην Ελλάδα η οποία είχε ξεκινήσει από το 1990. Συγκεκριμένα, το 2012 έφτασε στη μεγαλύτερη άνοδο τα τελευταία χρόνια με 44,9 δισεκατομμύρια δολάρια. Αυτό αποδεικνύει πως και μέσα στα χρόνια της κρίσης οι Έλληνες παράγουν απόθεμα εξερχόμενων ΞΑΕ. Ωστόσο, από το 2013 έως και το 2016 παρατηρείται μια σχετική μείωση του αποθέματος καθώς το 2016 έφτασε στα 25,5 δισεκατομμύρια δολάρια.

#### **6.4 Συγκριτική μελέτη με την Κύπρο**

Συγκρίνοντας την Ελλάδα με την Κύπρο, σύμφωνα με τα στοιχεία των ετήσιων World Investment Reports και για τις δυο χώρες, παρατηρείται πως το 2009, το 2010 και το 2011, χρόνια τα οποία η οικονομική κρίση άρχισε να δείχνει την ένταση της, η Κύπρος δέχτηκε μεγαλύτερο ποσοστό ΞΑΕ από ότι η Ελλάδα (World Investment Report 2010-2012). Ωστόσο, το 2012, χρονιά σταθμός για την Κύπρο καθώς εντάχθηκε και αυτή σε πρόγραμμα διάσωσης, το 2013 και το 2014 έχασε σημαντικό έδαφος και βρέθηκε σε χαμηλότερα ποσοστά από αυτά της Ελλάδας. Είναι φανερό πως σε αυτά τα χρόνια και η Κύπρος δυσκολεύτηκε να προσελκύσει ξένους επενδυτές καθώς και το δικό της επιχειρηματικό περιβάλλον και η οικονομική της

κατάσταση είχαν πληγεί από την κρίση (World Investment Report 2013-2015). Ωστόσο, το 2015 σημείωσε τρομερή άνοδο καταφέροντας να εισέλθουν στη χώρα 7,3 δισεκατομμύρια δολάρια. Το 2016, αν και έπεσε στα 4,1 δισεκατομμύρια, συνέχισε να παρουσιάζει μεγαλύτερα ποσοστά σε σχέση με την Ελλάδα (World Investment Report 2016-2017).

Επιπρόσθετα, στο επίπεδο των εκροών ΞΑΕ, το 2008 και το 2009 η Κύπρος εξήγαγε μεγαλύτερο ποσοστό άμεσων επενδύσεων στο εξωτερικό από την Ελλάδα. Αν και το 2010 σημείωσε αισθητή πτώση, το 2011 ξεπέρασε και πάλι την Ελλάδα καθώς 2,2 δισεκατομμύρια δολάρια δαπανήθηκαν για τη δημιουργία κυπριακών ΞΑΕ. Όμως, από το 2012 έως και το 2014 παρουσιάστηκε μεγάλη μείωση των χρημάτων που χρησιμοποιούνταν για επενδύσεις στο εξωτερικό αποδεικνύοντας τις άμεσες επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης και σε αυτόν τον τομέα (World Investment Report 2009-2015). Σε αντίθεση με αυτά τα χρόνια, το 2015 σημειώθηκε εκπληκτική άνοδος της τάξης των 16,8 δισεκατομμυρίων δολαρίων, ένα αρκετά υψηλό ποσό σε σχέση με το αντίστοιχο ελληνικό. Η αύξηση όμως αυτή δεν διατηρήθηκε καθώς το 2016 τα κεφάλαια μειώθηκαν στα 5,3 δισεκατομμύρια δολάρια (World Investment Report 2016-2017).

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να επισημανθεί πως η Κύπρος βρίσκεται ανάμεσα στις 4 πρώτες χώρες, μετά την Γερμανία, την Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο, που αναπτύσσουν ΞΑΕ στην Ελλάδα την τελευταία δεκαετία αν και από το 2012 έως και το 2016 διαπιστώνεται, με βάση τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, μια συνεχόμενη αποεπένδυση από πλευράς κυπριακών ΞΑΕ στην Ελλάδα καθώς όλο και περισσότερα κεφάλαια απομακρύνονται χωρίς να γίνονται νέες επενδύσεις με αποτέλεσμα να μειώνεται το συνολικό απόθεμα εισερχόμενων ΞΑΕ από την Κύπρο. Αντίθετα, η Γερμανία αναδεικνύεται διαχρονικά σε «πρωταθλήτρια» επενδύσεων στην Ελλάδα καθώς, αν και μέσα στα χρόνια της κρίσης, όχι μόνο συνεχίζει να επενδύει στη χώρα αλλά αυξάνει κιόλας τα επενδυτικά της κεφάλαια. Στον πίνακα 18 παρουσιάζονται τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος για τη Κύπρο και τη Γερμανία (Τράπεζα της Ελλάδος 2017). Τέλος, είναι απαραίτητο να αναφερθεί πως αν και η Ελλάδα παράγει σημαντικά αποθέματα εξερχόμενων ΞΑΕ, συγκριτικά με άλλες χώρες, όπως η Αυστρία ή η Ισπανία, συνεχίζει να βρίσκεται σε χαμηλότερα επίπεδα από αυτές. Ωστόσο, η Ελλάδα ξεπερνά στην παραγωγή αποθέματος την Βουλγαρία



και την Κύπρο αν και η τελευταία «αποδεικνύει από το 2008 και μετά ένα υψηλότερο ποσοστό αύξησης των ποών των ΕΞΑΕ από την Ελλάδα» (Μπιτζένης, 2014, σελ. 456).

**Πίνακας 18: Τα συνολικά κεφάλαια Ξένων Άμεσων Επενδύσεων στην Ελλάδα από τη Κύπρο και τη Γερμανία από το 2008 έως το 2016**

Συνολικά κεφάλαια (in terms of stocks) τέλος έτους αναφοράς									
Έτος	<u>2008</u>	<u>2009</u>	<u>2010</u>	<u>2011</u>	<u>2012</u>	<u>2013</u>	<u>2014</u>	<u>2015</u>	<u>2016</u>
<b>Κύπρος</b>	2.456,8	233,7	2.903,2	1.263,7	-2.755,7	-2.883,4	-4.276,6	-2.281,8	-2.014,1
<b>Γερμανία</b>	3.585,9	3.244,0	2.973,1	2.817,9	3.069,9	4.568,3	4.556,6	5.106,0	4.934,2

Πηγή: <http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Statistics/externalsector/direct.aspx>

## 7<sup>ο</sup> κεφάλαιο: Γενικά συμπεράσματα της διπλωματικής εργασίας

Η «κατασκευή» καθώς και η ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής διατριβής βασίστηκε σε δυο βασικά κομμάτια τα οποία είναι απαραίτητα για την ανάλυση ενός θέματος επιστημονικού ενδιαφέροντος. Το ένα είναι η θεωρία και το άλλο η πράξη. Με άλλα λόγια στο πρώτο κομμάτι της έρευνας παρουσιάστηκε το ευρύτερο θεωρητικό πλαίσιο με βάση το οποίο εξετάστηκε και αναλύθηκε το πρακτικό κομμάτι της. Η κατανόηση των στοιχείων των οποίων μελετώνται στο πρακτικό κομμάτι της έρευνας έγκειται στην εκ των προτέρων παρουσίαση και ανάλυση της γενικής θεωρίας που περιβάλλει τα στοιχεία αυτά αυξάνοντας έτσι την εγκυρότητα της έρευνας και το ενδιαφέρον του αναγνώστη. Επιπλέον, η έρευνα γίνεται προσιτή όχι μόνο στο αναγνωστικό κοινό το οποίο ενδιαφέρεται άμεσα για το θέμα το οποίο εξετάζεται αλλά και στους αναγνώστες οι οποίοι τη διαβάζουν απλώς για να αυξήσουν τη γνώση τους πάνω στο συγκεκριμένο αντικείμενο χωρίς να έχουν

κάποιο ιδιαίτερο επιστημονικό ενδιαφέρον για αυτό. Επομένως, η θεωρία και η πράξη σε μια έρευνα είναι αλληλένδετες και είναι αναγκαίο να συνδυαστούν για τη μεγιστοποίηση της ποιότητας του αποτελέσματος. Η παρουσίαση της θεωρίας και η εφαρμογή της στην πράξη ήταν και θα είναι πάντοτε ο βασικότερος τρόπος ανάδειξης καίριων και σημαντικών επιστημονικών αναλύσεων.

### **7.1 Συμπεράσματα σχετικά με τους δείκτες παγκοσμιοποίησης, επιχειρηματικότητας και ανταγωνιστικότητας**

Η ανάλυση των δεικτών παγκοσμιοποίησης, επιχειρηματικότητας και ανταγωνιστικότητας που έλαβε χώρα στο δεύτερο κεφάλαιο της διπλωματικής εργασίας έφερε στο προσκήνιο μια σειρά από ενδιαφέροντα και ιδιαίτερος σημαντικά στοιχεία σχετικά με τον τρόπο μέτρησης των οικονομικών δυνατοτήτων ενός κράτους.

Η παρουσίαση του δείκτη παγκοσμιοποίησης του KOF επέτρεψε την κατανόηση ορισμένων δύσκολων και περίπλοκων εννοιών όσον αφορά το πόσο παγκοσμιοποιημένη είναι μια χώρα, σε ποιους τομείς της παγκοσμιοποίησης συγκεντρώνει μεγαλύτερα ποσοστά και πως αυτά τα ποσοστά σχετίζονται με την οικονομική κατάσταση της συγκεκριμένης χώρας. Ειδικότερα, αποδείχθηκε πως η οικονομική, κοινωνική και πολιτική παγκοσμιοποίηση μιας χώρας που μετρά ο δείκτης KOF παίζει σημαντικό ρόλο στην οικονομική της ανάπτυξη καθώς αυτοί οι τρεις τομείς ιδιαίτερα είναι υπεύθυνοι για την προσέλκυση Ξένων Άμεσων Επενδύσεων στη χώρα αυτή. Όπως αναλύθηκε στο τρίτο και στο τέταρτο κεφάλαιο, οι Ξένες Άμεσες Επενδύσεις ελκύονται από χώρες οι οποίες μπορούν να τους προσφέρουν τα μεγαλύτερα οικονομικά οφέλη και γι' αυτόν τον λόγο οι χώρες οι οποίες αποσκοπούν στην προσέλκυση τέτοιων επενδύσεων οφείλουν να έχουν μερίδιο και να συμμετέχουν στο φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης.

Η μελέτη και καταγραφή των δεικτών επιχειρηματικότητας (starting a business και paying taxes) από την άλλη πλευρά, σύμφωνα με την έκθεση Doing Business, συνέβαλλε στην συγκέντρωση κάποιων συμπερασμάτων σχετικά με τον τομέα της επιχειρηματικότητας ενός κράτους. Αναμφίβολα, αναδείχθηκε πως εάν μια χώρα αποσκοπεί στην βελτίωση του επιχειρηματικού της περιβάλλοντος και στην προσέλκυση Ξένων Άμεσων Επενδύσεων επιβάλλεται να λάβει υπόψη της τους δυο αυτούς δείκτες. Η σημασία τους έγκειται στο γεγονός πως οι μεγάλες πολυεθνικές

επιχειρήσεις αναζητούν φορολογικές ελαφρύνσεις στις χώρες στις οποίες αποφασίζουν να επενδύσουν. Επιπλέον, μια οικονομία για να χαρακτηριστεί βιώσιμη, να σταθεροποιηθεί και εν τέλει να αναπτυχθεί χρειάζεται απαραίτητως τον ιδιωτικό κλάδο. Όσες περισσότερες ευκαιρίες δίνει μια οικονομία σε έναν νέο επιχειρηματία τόσο μεγαλύτερη βελτίωση θα έχει στη διάρκεια των ετών.

Τέλος, η ανάλυση των δεικτών ανταγωνιστικότητας (GCI και WCY) έφερε στην επιφάνεια τον πολύ σημαντικό ρόλο της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας ενός κράτους. Συγκεκριμένα, συμπεραίνεται πως οι δείκτες οι οποίοι μετρούν την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας μιας χώρας προσφέρουν μια χρήσιμη βοήθεια στη χώρα αυτή με σκοπό να ενισχύσει το οικονομικό της περιβάλλον και να γίνει ανταγωνιστική στα πλαίσια της παγκόσμιας οικονομίας. Μέσω των μετρήσεων τους δίνουν στα κράτη την ευκαιρία να αντιληφθούν τον τομέα της οικονομίας στον οποίο αντιμετωπίζουν κάποιο ιδιαίτερο πρόβλημα έτσι ώστε να μπορέσουν να τον βελτιώσουν και να τον θέσουν ξανά στην τροχιά του παγκόσμιου οικονομικού ανταγωνισμού.

## **7.2 Συμπεράσματα σχετικά με τις Ξένες Άμεσες Επενδύσεις**

Το τρίτο κεφάλαιο ασχολήθηκε με την μελέτη και τον καθορισμό του θεωρητικού πλαισίου των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων με σκοπό την εξαγωγή σημαντικών συμπερασμάτων σχετικά με τον τρόπο λειτουργίας, δράσης και δημιουργίας των επενδύσεων αυτών.

Οι Ξένες Άμεσες Επενδύσεις, λοιπόν, αποτελούν τον πλέον διαδεδομένο τρόπο επέκτασης των μεγάλων πολυεθνικών εταιρειών οι οποίες φιλοδοξούν να αναπτύξουν επιχειρηματικές δραστηριότητες σε περιοχές εκτός των εθνικών τους συνόρων. Η παρουσίαση ενός συγκεκριμένου ορισμού για τις επενδύσεις αυτές αποδεικνύεται μια ιδιαίτερα δύσκολη υπόθεση καθώς αποτελούνται από διαφορετικά και περίπλοκα στοιχεία τα οποία μελετώνται κατά περίπτωση. Ωστόσο, το κοινό χαρακτηριστικό των επενδύσεων αυτών είναι ότι ο άμεσος επενδυτής θα πρέπει να κατέχει τουλάχιστον το 10% της επιχείρησης.

Όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο λειτουργούν οι Ξένες Άμεσες Επενδύσεις, αυτός ποικίλει ανάλογα με τα κίνητρα και τα αντικίνητρα που παρουσιάζονται σε αυτές. Κάθε πολυεθνική επιχείρηση «ζυγίζει» κάθε φορά τα

προσφερόμενα κίνητρα που της δίνει η εκάστοτε χώρα καθώς και τα αντικίνητρα τα οποία την εμποδίζουν να επενδύσει εκεί. Αυτό συμβαίνει καθώς οι Ξένες Άμεσες Επενδύσεις πορεύονται με γνώμονα το κέρδος και την εκμετάλλευση ευκαιριών που τους παρουσιάζονται. Επιπλέον, αποδείχθηκε πως η δημιουργία μιας Ξένης Άμεσης Επένδυσης έχει πολλές επιπτώσεις στην χώρα προέλευσης και υποδοχής, στην ίδια την πολυεθνική εταιρεία καθώς και στη διαδικασία μετάβασης της οικονομίας μιας χώρας σε οικονομία της αγοράς. Οι επιπτώσεις αυτές παίζουν, φυσικά, σημαντικό ρόλο στην απόφαση μιας πολυεθνικής επιχείρησης να προχωρήσει σε δημιουργία Ξένης Άμεσης Επένδυσης σε μια άλλη χώρα. Γι' αυτόν τον λόγο η στρατηγική των πολυεθνικών σχεδιάζεται πολύ προσεκτικά και προσανατολίζεται κάθε φορά σε μια συγκεκριμένη κατεύθυνση.

### **7.3 Συμπεράσματα σχετικά με το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης**

Με βάση την παρουσίαση, μελέτη και ανάλυση του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης αποδείχθηκε πως το τελευταίο είναι «υπεύθυνο» για την εμφάνιση και ανάπτυξη των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων τα τελευταία τριάντα χρόνια. Το φαινόμενο αυτό οδήγησε την παγκόσμια οικονομία σε σύγκλιση καθώς διευκολύνθηκε η ελεύθερη μετακίνηση κεφαλαίων, καταργήθηκαν τα οικονομικά σύνορα των κρατών, προωθήθηκε το άνοιγμα των αγορών και ο κόσμος πλέον τείνει να μετατραπεί σε μια ενιαία αγορά χωρίς τους φραγμούς και τα εμπόδια του παρελθόντος.

Επιπρόσθετα, έγινε κατανοητό πως η παγκοσμιοποίηση δεν αποτελεί ένα καινούργιο φαινόμενο αλλά πως «στις μέρες μας υπάρχει μια νέα φάση ενός παλιού φαινομένου» (Μπιτζένης, 2009, σελ. 282). Αυτό σημαίνει πως η παγκοσμιοποίηση δεν θα πρέπει να θεωρείται ένα φαινόμενο το οποίο εμφανίστηκε στον σύγχρονο κόσμο σχετικά πρόσφατα αλλά πως ο τελευταίος το βιώνει σε μεγαλύτερη ένταση και έκταση από κάθε άλλη φορά. Ακόμα, συμπεραίνεται πως το φαινόμενο αυτό δεν εμφανίζεται μόνο στην οικονομική του μορφή αλλά παρουσιάζεται σχεδόν σε όλες τις πτυχές της ανθρώπινης ζωής.

Ωστόσο, όπως παρουσιάστηκε στο τέταρτο κεφάλαιο, όταν οι επιστήμονες αναφέρονται στην παγκοσμιοποίηση ουσιαστικά εννοούν το φαινόμενο της περιφερειοποίησης το οποίο γίνεται αντιληπτό μέσα από την μελέτη του τρόπου λειτουργίας και δράσης των πολυεθνικών εταιρειών σχετικά με τη δημιουργία Ξένων

Άμεσων Επενδύσεων. Αυτές, τείνουν να επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους σε ορισμένες μόνο χώρες του κόσμου με σκοπό την εκπλήρωση των συμφερόντων τους. Σύμφωνα με τον Μπιτζένη, «οι MNEs κυνηγώντας τους στόχους τους «βλέπουν» μόνο τις προοπτικές και τις περιπτώσεις για αυξανόμενο κέρδος, έτσι συμμετέχουν σε συγκεκριμένες χώρες και όχι σε όλες τις χώρες του κόσμου» (Μπιτζένης, 2009, σελ. 283). Έτσι, αν και η παγκοσμιοποίηση διευκόλυνε την επέκταση των πολυεθνικών εταιρειών, στην πραγματικότητα τις οδήγησε σε τοπική συγκέντρωση σε διάφορες περιφέρειες του κόσμου. Η κατάσταση αυτή ίσως να οφείλεται και για την δημιουργία αντιμαχόμενων απόψεων γύρω από το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης χωρίζοντας τους ειδικούς σε δυο στρατόπεδα: τους υποστηρικτές της παγκοσμιοποίησης και τους επικριτές της.

#### **7.4 Συμπεράσματα σχετικά με την κατάταξη της Ελλάδας στους δείκτες παγκοσμιοποίησης, επιχειρηματικότητας και ανταγωνιστικότητας**

Μέσα από την ανάλυση των δεδομένων των δεικτών παγκοσμιοποίησης, επιχειρηματικότητας και ανταγωνιστικότητας και των μετρήσεων τους σχετικά με την θέση που κατέχει η Ελλάδα σε αυτούς, παρατηρήθηκε πως η χώρα έχει βιώσει μια τρομακτική μείωση στις επιδόσεις της μετά από την υπογραφή των προγραμμάτων οικονομικής στήριξης με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και τους Ευρωπαίους πιστωτές. Πιο συγκεκριμένα, οι επιδόσεις της Ελλάδας τα δυο χρόνια (2008 και 2009) πριν από την υπογραφή του πρώτου Μνημονίου, παρουσιάζονται σχετικά υψηλές σε σχέση με άλλα βαλκανικά κράτη και με την Κύπρο. Ωστόσο, από το 2010 και μετά παρατηρούνται πολλές αυξομειώσεις στις θέσεις που καταλαμβάνει η χώρα στους δείκτες παγκοσμιοποίησης, επιχειρηματικότητας και ανταγωνιστικότητας χωρίς να μπορεί μέχρι σήμερα να φτάσει τα ποσοστά που κατείχε στο παρελθόν.

Ωστόσο, αν και η ελληνική οικονομία βρέθηκε στο χείλος της καταστροφής από το 2010 και μετά, τα δυο τελευταία χρόνια παρουσιάζει σημαντικά στοιχεία ανάκαμψης παρέχοντας μια ελπίδα σωτηρίας στους Έλληνες. Παρά το γεγονός ότι στους δείκτες παγκοσμιοποίησης, επιχειρηματικότητας και ανταγωνιστικότητας εξακολουθεί να βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα, παρατηρείται μια συνεχής προσπάθεια για βελτίωση και ανάπτυξη με διάφορες μεταρρυθμίσεις στον επιχειρηματικό τομέα οι οποίες θα ενθαρρύνουν τους νέους ανθρώπους να δημιουργήσουν επιχειρήσεις στη χώρα αλλά και θα οδηγήσουν στην προσέλκυση νέων Ξένων Άμεσων Επενδύσεων

καθώς και στη διατήρηση εκείνων που έχουν ήδη εισέλθει στον ελληνικό χώρο. Επιπλέον, έχει προωθηθεί μια σειρά νέων μέτρων τα οποία θα φέρουν αρκετά πλεονεκτήματα στους ξένους αλλά και εγχώριους επενδυτές. Ένα από αυτά είναι και οι αναμενόμενες φορολογικές ελαφρύνσεις του ιδιωτικού επιχειρηματικού κλάδου με τις οποίες από τη μια οι ήδη υπάρχουσες επιχειρήσεις θα απελευθερωθούν από τους φόρους που δυσκόλευαν την επιβίωσή τους και από την άλλη οι νέες εσωτερικές αλλά και εξωτερικές επενδύσεις θα αντιληφθούν πως η Ελλάδα άρχισε να αποκτά ξανά την δυναμική που είχε πριν από την κρίση. Έτσι, η ανταγωνιστικότητα της εθνικής οικονομίας θα ενισχυθεί και οι επιδόσεις της Ελλάδας στους πολύ σημαντικούς αυτούς δείκτες θα αυξηθούν.

### **7.5 Συμπεράσματα σχετικά με το εύρος των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων στη χώρα από το 2008 έως το 2016**

Η μελέτη των ποσοστών σχετικά με το εύρος των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων στην Ελλάδα πριν αλλά και κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης απέδειξε, όπως μαρτυρούν και οι αντίστοιχοι πίνακες του έκτου κεφαλαίου, πως και σε αυτόν τον τομέα οι επιπτώσεις της οικονομικής ύφεσης ήταν μεγάλες.

Αν και οι συνολικές εισροές των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων στη χώρα κατά το έτος 2008 ήταν σχετικά υψηλές, από το 2009 και μετά ακολούθησε μια ιδιαίτερα πτωτική πορεία η οποία καταδεικνύει το γενικότερο κλίμα δυσπιστίας που δημιουργήθηκε στην Ελλάδα μετά την οικονομική κρίση και στο επίπεδο των εξωτερικών επενδύσεων. Η πορεία αυτή συνεχίζεται μέχρι σήμερα όπου η εισροή των ξένων επενδυτικών κεφαλαίων δεν μπορεί να φτάσει τα ποσοστά που παρατηρούνταν πριν από την κρίση και την υπογραφή του πρώτου Μνημονίου. Ωστόσο, συμπεραίνεται πως από το 2015 υπάρχει μια σταδιακή βελτίωση της χώρας στην προσέλκυση ξένων επενδυτών με αποκορύφωμα το 2016 που θεωρείται η πιο επιτυχημένη χρονιά στον τομέα των ξένων επενδύσεων από την αρχή της μεγάλης οικονομικής κρίσης που «χτύπησε» την Ελλάδα.

Όσον αφορά τον τομέα των συνολικών εκροών των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων από την Ελλάδα, και εκεί παρατηρείται μια σταδιακή πτώση μέχρι σήμερα γεγονός που αποδεικνύει τη μείωση των εσωτερικών κεφαλαίων και της εγχώριας αγοράς. Οι Έλληνες επενδυτές απογοητευμένοι από την συνεχόμενη μείωση των κερδών τους και από την αρνητική απόδοση των κεφαλαίων που επένδυαν στο

εξωτερικό απομακρύνθηκαν σταδιακά από την επενδυτική τους δραστηριότητα, σε σχέση με το παρελθόν, εξαιτίας της αστάθειας της ελληνικής οικονομίας και του φόβου της ενδεχόμενης οικονομικής καταστροφής. Η νέα αυτή κατάσταση είναι εξαιρετικά σημαντική ιδιαίτερα αν αναλογιστεί κανείς ότι πριν την κρίση «η δεδομένη έλλειψη δυτικού επενδυτικού ενδιαφέροντος «επέτρεψε» στις ελληνικές εταιρείες να πραγματοποιήσουν στη Ν.Α. Ευρώπη επενδύσεις σε ποσοστό 15% επί του συνόλου των ξένων επενδύσεων (περίπου 2,5 δις. από τα 18 δις δολάρια). Το επενδυμένο αυτό κεφάλαιο είναι αρκετά σημαντικό σε σχέση με την οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας και σε σύγκριση με τις Δυτικοευρωπαϊκές χώρες» (Μπιτζένης, 2003, σελ. 60).

Όμως, και στο επίπεδο των αποθεμάτων εισερχομένων Ξένων Άμεσων Επενδύσεων παρουσιάζεται η ίδια σταδιακή μείωση από το 2010 και έπειτα, με εξαίρεση το 2016 όπου σημειώνεται ανοδική πορεία χωρίς ωστόσο τα ποσοστά και εδώ να φτάνουν τα υψηλά ποσοστά που παρατηρούνται πριν την κρίση. Τα αποθέματα των εξερχομένων Ξένων Άμεσων Επενδύσεων, από την άλλη πλευρά, παρουσιάζονται σχετικά υψηλά και μέσα στα χρόνια της κρίσης, γεγονός που αποδεικνύει την διαρκή προσπάθεια των Ελλήνων επιχειρηματιών να παραμείνουν σε όσο το δυνατόν υψηλό επενδυτικό επίπεδο μπορούν παρά τις αντιξοότητες και τη μείωση των επενδυτικών ρίσκων. Επίσης, συμπεραίνεται πως και μέσα στα χρόνια της κρίσης η Γερμανία και η Κύπρος αποτελούν τους δυο βασικότερους επενδυτικούς πυλώνες της Ελλάδας καθώς επενδύουν διαχρονικά τα περισσότερα κεφάλαια.

Τέλος, γίνεται αντιληπτό πως όλα τα διασταυρωμένα θεωρητικά και πρακτικά στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν παρουσίασαν μια συνοπτική εικόνα της ελληνικής οικονομίας τα τελευταία 10 χρόνια δείχνοντας πως, αν και πέρασε και συνεχίζει να περνάει δύσκολες εποχές, είναι ικανή να αντέξει και να προχωρήσει σε ένα ευνοϊκότερο μέλλον το οποίο θα «απομακρύνει τα σύννεφα», θα βελτιώσει την κατάσταση της Ελλάδας και την ποιότητα ζωής των Ελλήνων πολιτών.

## **Βιβλιογραφική ανασκόπηση**

### **Ξένη Βιβλιογραφία**

- A.T. Kearney/Foreign Policy Globalization Index. (2006) *Untitled*. [online] A.T. Kearney/Foreign Policy Globalization Index. Available from: <https://www.colorado.edu/AmStudies/lewis/ecology/global06index.pdf> [Accessed 12<sup>th</sup> December 2017].
- Bitzenis, Aristidis P. (2009) Trends of FDI under Globalization: the Case of Regionalization of FDI Inflows. In: A. Bitzenis *The Balkans: Foreign Direct Investment and EU Accession*. Farnham, England: Ashgate, p. 127-154.
- Bitzenis, Aristidis P. and Vlachos, Vasileios A. (2012) The Impact of Foreign Direct Investment. In: A. Bitzenis *et al.* (eds) *Mergers and Acquisitions as the Pillar of Foreign Direct Investment*. New York, NY: Palgrave Macmillan, p. 67-79.
- Bretton Woods Project. (2013) *A bad business: Bank divisions on Doing Business revealed*. [online] Bretton Woods Project. Available from: <http://www.brettonwoodsproject.org/2013/10/bad-business> [Accessed 14<sup>th</sup> December 2017].
- DP-Geography. (2015) *Evaluating KOF*. [online] DP-Geography. Available from: [https://www.google.gr/search?biw=1366&bih=662&ei=E89IWuOuB8LWkwWYq5DYCw&q=comparing+KOF%2F+DP-Geography&oq=comparing+KOF%2F+DP-Geography&gs\\_l=psy-ab.3...5531.15813.0](https://www.google.gr/search?biw=1366&bih=662&ei=E89IWuOuB8LWkwWYq5DYCw&q=comparing+KOF%2F+DP-Geography&oq=comparing+KOF%2F+DP-Geography&gs_l=psy-ab.3...5531.15813.0) [Accessed 13<sup>th</sup> December 2017].
- Enterprise Greece. (2016) *Ξένες Άμεσες Επενδύσεις*. [online] Enterprise Greece. Available from: <http://www.enterprisegreece.gov.gr/gr/h-ellada-shmera/giati-ellada/ksenes-ameses-ependyseis> [Accessed 21<sup>th</sup> December 2017].
- Eurodad. (2014) *Trade unions and campaigners slam “strongly flawed” Doing Business report, after World Bank snubs call by two independent panels for root and branch reform*. [online] Eurodad. Available from: <http://www.eurodad.org/Entries/view/1546281/2014/10/28/Trade-unions-and-campaigners-slam-strongly-flawed-Doing-Business-report-after-World-Bank-snubs-call-by-two-independent-panels-for-root-and-branch-reform> [Accessed 14<sup>th</sup> December 2017].
- IMD World Competitiveness Center. (2008) *IMD World Competitiveness Scoreboard 2008*. [online] IMD World Competitiveness Center. Available from:



[http://www.icegec-memo.hu/eng/res\\_projects/proj\\_Gabor/world\\_competitiveness\\_yearbook\\_2008/scoreboard.pdf](http://www.icegec-memo.hu/eng/res_projects/proj_Gabor/world_competitiveness_yearbook_2008/scoreboard.pdf) [Accessed 16th December 2017].

IMD World Competitiveness Center. (2009) *IMD World Competitiveness Scoreboard 2009*. [online] IMD World Competitiveness Center. Available from: [https://www.cambragirona.cat/wp-content/uploads/2015/03/items321\\_1.pdf](https://www.cambragirona.cat/wp-content/uploads/2015/03/items321_1.pdf) [Accessed 16th December 2017].

IMD World Competitiveness Center. (2010) *IMD World Competitiveness Scoreboard 2010*. [online] IMD World Competitiveness Center. Available from: [https://www.ceda.com.au/CEDA/media/General/PDF/15152-wcy\\_scoreboard\\_2010.pdf](https://www.ceda.com.au/CEDA/media/General/PDF/15152-wcy_scoreboard_2010.pdf) [Accessed 16th December 2017].

IMD World Competitiveness Center. (2011) *IMD World Competitiveness Scoreboard 2011*. [online] IMD World Competitiveness Center. Available from: [https://vi.is/files/imd%202011%20-%20listar\\_831280280.pdf](https://vi.is/files/imd%202011%20-%20listar_831280280.pdf) [Accessed 16th December 2017].

IMD World Competitiveness Center. (2012) *IMD World Competitiveness Scoreboard 2012*. [online] IMD World Competitiveness Center. Available from: [http://allianceau.com/pics/advant/2012\\_IMD.pdf](http://allianceau.com/pics/advant/2012_IMD.pdf) [Accessed 16th December 2017].

IMD World Competitiveness Center. (2013) *IMD World Competitiveness Scoreboard 2013*. [online] IMD World Competitiveness Center. Available from: <https://www.mdps.gov.qa/en/knowledge/Doc/Competitiveness/IMD%20WORLD%20COMPETITIVENESS%20YEARBOOK%202013%20-%20scoreboard.pdf> [Accessed 16th December 2017].

IMD World Competitiveness Center. (2014) *IMD World Competitiveness Scoreboard 2014*. [online] IMD World Competitiveness Center. Available from: <http://mycc.my/document/files/PDF%20Dokumen/University%20Ranking/IMD/IMD%20World%20Competitiveness%20Ranking%202014.pdf> [Accessed 16th December 2017].

IMD World Competitiveness Center. (2015) *IMD World Competitiveness Scoreboard 2015*. [online] IMD World Competitiveness Center. Available from:

<http://www.hayek.sk/wp-content/uploads/2015/05/OverallRankingBarChart.pdf>

[Accessed 16th December 2017].

IMD World Competitiveness Center. (2016) *IMD World Competitiveness Scoreboard 2016*. [online] IMD World Competitiveness Center. Available from: <file:///C:/Users/User1/Downloads/scoreboard-2016.pdf> [Accessed 16th December 2017].

IMD World Competitiveness Center. (2017) *IMD World Competitiveness Yearbook 2017*. [online] IMD World Competitiveness Center. Available from: <https://www.imd.org/research/books/world-competitiveness-yearbook-2017> [Accessed 16<sup>th</sup> December 2017].

IMD World Competitiveness Center. (2017) *IMD World Competitiveness Scoreboard 2017*. [online] IMD World Competitiveness Center. Available from: [file:///C:/Users/User1/Downloads/2017-world\\_competitiveness\\_ranking.pdf](file:///C:/Users/User1/Downloads/2017-world_competitiveness_ranking.pdf) [Accessed 16th December 2017].

KOF Swiss Economic Institute. (2008) *KOF Globalization Index*. [online] KOF Swiss Economic Institute. Available from : <http://129.132.27.206/static/rawdata/globalizationIndex2008.zip> [Accessed 13<sup>th</sup> December 2017].

KOF Swiss Economic Institute. (2009) *KOF Globalization Index*. [online] KOF Swiss Economic Institute. Available from : <http://129.132.27.206/static/rawdata/globalizationIndex2009.zip> [Accessed 13<sup>th</sup> December 2017].

KOF Swiss Economic Institute. (2010) *KOF Globalization Index*. [online] KOF Swiss Economic Institute. Available from : <http://129.132.27.206/static/rawdata/globalizationIndex2010.zip> [Accessed 13<sup>th</sup> December 2017].

KOF Swiss Economic Institute. (2011) *KOF Globalization Index*. [online] KOF Swiss Economic Institute. Available from : <http://129.132.27.206/static/rawdata/globalizationIndex2011.zip> [Accessed 13<sup>th</sup> December 2017].

KOF Swiss Economic Institute. (2012) *KOF Globalization Index*. [online] KOF Swiss Economic Institute. Available from : <http://129.132.27.206/static/rawdata/globalizationIndex2012.zip> [Accessed 13<sup>th</sup> December 2017].

KOF Swiss Economic Institute. (2013) *KOF Globalization Index*. [online] KOF Swiss Economic Institute. Available from : [http://www.academia.edu/8434773/2013\\_KOF\\_Index\\_of\\_Globalization\\_country\\_Globalization\\_Index\\_country\\_Economic\\_Globalization\\_country\\_Social\\_Globalization\\_country\\_Political\\_Globalization](http://www.academia.edu/8434773/2013_KOF_Index_of_Globalization_country_Globalization_Index_country_Economic_Globalization_country_Social_Globalization_country_Political_Globalization) [Accessed 13<sup>th</sup> December 2017].

KOF Swiss Economic Institute. (2014) *KOF Globalization Index*. [online] KOF Swiss Economic Institute. Available from : [https://teachernas.files.wordpress.com/2014/11/rankings\\_2014.pdf](https://teachernas.files.wordpress.com/2014/11/rankings_2014.pdf) [Accessed 13<sup>th</sup> December 2017].

KOF Swiss Economic Institute. (2015) *KOF Globalization Index*. [online] KOF Swiss Economic Institute. Available from : [https://indicedeglobalizacion.files.wordpress.com/2016/02/rankings\\_2015.pdf](https://indicedeglobalizacion.files.wordpress.com/2016/02/rankings_2015.pdf) [Accessed 13<sup>th</sup> December 2017].

KOF Swiss Economic Institute. (2016) *KOF Globalization Index*. [online] KOF Swiss Economic Institute. Available from : [https://www.advantageaustria.org/zentral/news/aktuell/Globalisierungsrankings\\_2016.pdf](https://www.advantageaustria.org/zentral/news/aktuell/Globalisierungsrankings_2016.pdf) [Accessed 13<sup>th</sup> December 2017].

KOF Swiss Economic Institute. (2017) *Indices and Variables*. [online] KOF Swiss Economic Institute. Available from: [https://www.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/dual/kof-dam/documents/Globalization/variables\\_2017.pdf](https://www.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/dual/kof-dam/documents/Globalization/variables_2017.pdf) [Accessed 13<sup>th</sup> December 2017].

KOF Swiss Economic Institute. (2017) *KOF Globalization Index*. [online] KOF Swiss Economic Institute. Available from: [https://www.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/dual/kof-dam/documents/Globalization/rankings\\_2017.pdf](https://www.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/dual/kof-dam/documents/Globalization/rankings_2017.pdf) [Accessed 13<sup>th</sup> December 2017].

London School of Economics and Political Science. (2007) *A Comparative Analysis of World Competitiveness Records and a Cost Projection resulting from the Lack of Competitiveness in the Greek Economy*. [online] Nektaria Berikou, Hellenic Observatory, European Institute, London School of Economics and Political Science. Available from: [http://www.lse.ac.uk/europeanInstitute/research/hellenicObservatory/pdf/3rd\\_Symposium/PAPERS/BERIKOU\\_NEKTARIA.pdf](http://www.lse.ac.uk/europeanInstitute/research/hellenicObservatory/pdf/3rd_Symposium/PAPERS/BERIKOU_NEKTARIA.pdf) [Accessed 18<sup>th</sup> December 2017].

One Billion Hungry: Can We Feed the World? (2015) *The Global Competitiveness Index and other ways to measure progress*. [online] Katy Wilson, Can we feed the world? Available from: <https://canwefeedtheworld.wordpress.com/2015/10/13/the-global-competitiveness-index-and-other-ways-to-measure-progress> [Accessed 17<sup>th</sup> December 2017].

The Rational Pessimist. (2015) *How Well Does the Climate Change Performance Index Perform?* [online] Katy Wilson, The rational pessimist. Available from: <https://therationalpessimist.com/2015/03/09/how-well-does-the-climate-change-performance-index-perform/#more-9694> [Accessed 17<sup>th</sup> December 2017].

United Nations on Trade and Development. (2009) *World Investment Report 2009*. [online] UNCTAD. Available from: [https://unctad.org/en/Docs/wir2009\\_en.pdf](https://unctad.org/en/Docs/wir2009_en.pdf) [Accessed 21<sup>th</sup> December 2017].

United Nations on Trade and Development. (2010) *World Investment Report 2010*. [online] UNCTAD. Available from: [https://unctad.org/en/Docs/wir2010\\_en.pdf](https://unctad.org/en/Docs/wir2010_en.pdf) [Accessed 21<sup>th</sup> December 2017].

United Nations on Trade and Development. (2011) *World Investment Report 2011*. [online] UNCTAD. Available from: [https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2011\\_en.pdf](https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2011_en.pdf) [Accessed 21<sup>th</sup> December 2017].

United Nations on Trade and Development. (2012) *World Investment Report 2012*. [online] UNCTAD. Available from: [https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2012\\_embargoed\\_en.pdf](https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2012_embargoed_en.pdf) [Accessed 21<sup>th</sup> December 2017].

United Nations on Trade and Development. (2013) *World Investment Report 2013*.  
[online] UNCTAD. Available from:  
[https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2013\\_en.pdf](https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2013_en.pdf) [Accessed 21<sup>th</sup>  
December 2017].

United Nations on Trade and Development. (2014) *World Investment Report 2014*.  
[online] UNCTAD. Available from:  
[https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2014\\_en.pdf](https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2014_en.pdf) [Accessed 21<sup>th</sup>  
December 2017].

United Nations on Trade and Development. (2015) *World Investment Report 2015*.  
[online] UNCTAD. Available from:  
[https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2015\\_en.pdf](https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2015_en.pdf) [Accessed 21<sup>th</sup>  
December 2017].

United Nations on Trade and Development. (2016) *World Investment Report 2016*.  
[online] UNCTAD. Available from:  
[https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2016\\_en.pdf](https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2016_en.pdf) [Accessed 21<sup>th</sup>  
December 2017].

United Nations on Trade and Development. (2017) *World Investment Report 2017*.  
[online] UNCTAD. Available from:  
[http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2017\\_en.pdf](http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2017_en.pdf) [Accessed 21<sup>th</sup> December  
2017].

World Bank Group. (2008) *DB2008-Full Report*. [online] World Bank Group.  
Available from: [http://www.doingbusiness.org/en/reports/global-reports/doing-  
business-2008](http://www.doingbusiness.org/en/reports/global-reports/doing-business-2008) [Accessed 14<sup>th</sup> December 2017].

World Bank Group. (2009) *DB2009-Full Report*. [online] World Bank Group.  
Available from:  
[http://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-  
Reports/English/DB09-FullReport.pdf](http://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB09-FullReport.pdf) [Accessed 14<sup>th</sup> December 2017].

World Bank Group. (2010) *DB2010-Full Report*. [online] World Bank Group.  
Available from:

<https://adminportal.acci.gr/images/DOING%20BUSINESS%202010.pdf>

[Accessed 14<sup>th</sup> December 2017].

World Bank Group. (2011) *DB2011-Full Report*. [online] World Bank Group.

Available

from:

<http://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB11-FullReport.pdf> [Accessed 14<sup>th</sup> December 2017].

World Bank Group. (2012) *DB2012-Full Report*. [online] World Bank Group.

Available

from: <http://www.doingbusiness.org/en/reports/global-reports/doing-business-2012>

[Accessed 14<sup>th</sup> December 2017].

World Bank Group. (2013) *DB2013-Full Report*. [online] World Bank Group.

Available

from:

<http://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB13-full-report.pdf> [Accessed 14<sup>th</sup> December 2017].

World Bank Group. (2014) *DB2014-Full Report*. [online] World Bank Group.

Available

from: <http://www.doingbusiness.org/en/reports/global-reports/doing-business-2014>

[Accessed 14<sup>th</sup> December 2017].

World Bank Group. (2015) *DB2015-Full Report*. [online] World Bank Group.

Available

from:

<http://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB15-Full-Report.pdf> [Accessed 14<sup>th</sup> December 2017].

World Bank Group. (2016) *DB2016-Full Report*. [online] World Bank Group.

Available

from:

<http://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB16-Full-Report.pdf> [Accessed 14<sup>th</sup> December 2017].

World Bank Group. (2017) *DB2017-Full Report*. [online] World Bank Group.

Available

from:

<http://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB17-Report.pdf> [Accessed 14<sup>th</sup> December 2017].

World Bank Group. (2018) *DB2018-Full Report*. [online] World Bank Group.

Available

from:

<http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB2018-Full-Report.pdf> [Accessed 14<sup>th</sup> December 2017].

World Economic Forum. (2008) *Global Competitiveness Report 2008-2009*. [online] World Economic Forum. Available from: [http://www3.weforum.org/docs/WEF\\_GlobalCompetitivenessReport\\_2008-09.pdf](http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2008-09.pdf) [Accessed 15<sup>th</sup> December 2017].

World Economic Forum. (2009) *Global Competitiveness Report 2009-2010*. [online] World Economic Forum. Available from: [http://www3.weforum.org/docs/WEF\\_GlobalCompetitivenessReport\\_2009-10.pdf](http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2009-10.pdf) [Accessed 15<sup>th</sup> December 2017].

World Economic Forum. (2010) *Global Competitiveness Report 2010-2011*. [online] World Economic Forum. Available from: [http://www3.weforum.org/docs/WEF\\_GlobalCompetitivenessReport\\_2010-11.pdf](http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2010-11.pdf) [Accessed 15<sup>th</sup> December 2017].

World Economic Forum. (2011) *Global Competitiveness Report 2011-2012*. [online] World Economic Forum. Available from: [http://www3.weforum.org/docs/WEF\\_GCR\\_Report\\_2011-12.pdf](http://www3.weforum.org/docs/WEF_GCR_Report_2011-12.pdf) [Accessed 15<sup>th</sup> December 2017].

World Economic Forum. (2012) *Global Competitiveness Report 2012-2013*. [online] World Economic Forum. Available from: [http://www3.weforum.org/docs/WEF\\_GlobalCompetitivenessReport\\_2012-13.pdf](http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012-13.pdf) [Accessed 15<sup>th</sup> December 2017].

World Economic Forum. (2013) *Global Competitiveness Report 2013-2014*. [online] World Economic Forum. Available from: [http://www3.weforum.org/docs/WEF\\_GlobalCompetitivenessReport\\_2013-14.pdf](http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf) [Accessed 15<sup>th</sup> December 2017].

World Economic Forum. (2014) *Global Competitiveness Report 2014-2015*. [online] World Economic Forum. Available from: [http://www3.weforum.org/docs/WEF\\_GlobalCompetitivenessReport\\_2014-15.pdf](http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf) [Accessed 15<sup>th</sup> December 2017].

World Economic Forum. (2015) *Global Competitiveness Report 2015-2016*. [online]  
World Economic Forum. Available from: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/> [Accessed 15<sup>th</sup> December 2017].

World Economic Forum. (2016) *Global Competitiveness Report 2016-2017*. [online]  
World Economic Forum. Available from: [http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017\\_FINAL.pdf](http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf) [Accessed 15<sup>th</sup> December 2017].

World Economic Forum. (2017) *Global Competitiveness Report 2017-2018*. [online]  
World Economic Forum. Available from: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2017-2018> [Accessed 15<sup>th</sup> December 2017].

## **Ελληνική Βιβλιογραφία**

Βικιπαιδεία. (2017) *Δείκτης Παγκοσμιοποίησης*. [online] Βικιπαιδεία, η ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια. Available from:



[https://el.wikipedia.org/wiki/Δείκτης\\_Παγκοσμιοποίησης](https://el.wikipedia.org/wiki/Δείκτης_Παγκοσμιοποίησης) [Accessed 13<sup>th</sup> December 2017].

Δημέλη, Σοφία Π. (2010) *Μακροοικονομικά μεγέθη και ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας*. Αθήνα, Εκδόσεις ΟΠΑ.

Κυρκιλής, Δημήτρης. (2010) *Άμεσες Ξένες Επενδύσεις*. Αθήνα, Κριτική.

Λιαργκόβας, Παναγιώτης Γ. (2007) *Ξένες Άμεσες Επενδύσεις και ανταγωνιστικότητα: η εμπειρία της Ελλάδας και άλλων ευρωπαϊκών χωρών*. Αθήνα, Παπαζήσης.

Μπιτζένης, Αριστείδης Π. (2003) *Η δυναμική των βαλκανικών αγορών και η μετάβαση των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης στην οικονομία της αγοράς: εντοπίζοντας επενδυτικές ευκαιρίες στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης και ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης*. Τόμος Α'. Αθήνα, Αθ. Σταμούλης.

Μπιτζένης, Αριστείδης Π. (2009) *Παγκοσμιοποίηση, πολυεθνικές επενδύσεις και ευρωπαϊκή ολοκλήρωση στο νέο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα*. Αθήνα, Αθ. Σταμούλης.

Μπιτζένης, Αριστείδης Π. (2014) *Διεθνής επιχειρηματικότητα και επενδύσεις: σύγχρονο ελληνικό επιχειρηματικό περιβάλλον*. Αθήνα, Αθ. Σταμούλης.

Τράπεζα της Ελλάδος. (2017) *Άμεσες Επενδύσεις*. [online] Τράπεζα της Ελλάδος. Available from: <http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Statistics/externalsector/direct.aspx> [Accessed 10<sup>th</sup> January 2018].